

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบของการบรรยายปรากฏการณ์ และการสรุปเชิงวิเคราะห์ โดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ในการนำเสนอนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 : บริบทหรือสภาพทั่วไปของชุมชน

ตอนที่ 2 : กรณีศึกษา 6 กรณี

ตอนที่ 3 : วิเคราะห์

- แบบแผนการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ
เงื่อน ไขและ/หรือปัจจัยที่กระตุ้น ให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม

ตอนที่ 1 : บริบทหรือสภาพทั่วไปของชุมชน

1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านหนองผึ้ง หมู่ที่ 11 เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่น ๆ คือ

- ทิศเหนือติดต่อกับบ้านหมื่นข้าว ตำบลทากาศ
- ทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านแพะยันต์ ตำบลทากาศ
- ทิศใต้ติดต่อกับบ้านป่าเลา ตำบลทากาศ
- ทิศตะวันตกติดต่อกับบ้านเกาะทรายและบ้านขนาด

ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบมีภูเขารอบด้านทิศใต้ รอบหมู่บ้านมีถนนคอนกรีต และเชื่อมโยงกับซอยต่าง ๆ ในหมู่บ้าน บ้านหนองผึ้งมีจำนวน 65 หลังคาเรือนมีประชากรทั้งหมด 237 คน โดยแบ่งเป็นชาย 123 คน หญิง 114 คน (ข้อมูลจาก อ.ส.ม.ของหมู่บ้าน)

ชาวบ้านในชุมชนหนองผึ้งนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด มีวัดหมื่นข้าวเป็นจุดศูนย์รวมศรัทธาของชาวบ้านทั้ง 2 หมู่ คือ บ้านหมื่นข้าวและบ้านหนองผึ้ง มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาในตำบล 3 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง สถานีอนามัย 1 แห่ง มีหอกระจายข่าว 1 แห่ง มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อบต.ทากาศ เป็นศูนย์กลางบริหารของตำบล มีประปา 1 แห่งและมีสถานอาปนกิจศพ 1 แห่ง คือ สุสานบ้านแพะยันต์

1.2 ประวัติชุมชน

ชุมชนหนองผึ้ง มีอายุประมาณ 50 ปี เป็นหมู่บ้านที่ 11 ของตำบลทากาศ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ซึ่งแยกออกมาจากหมู่บ้านเดิมคือบ้านหมื่นข้าว หมู่ที่ 4 ของตำบลทากาศ บ้านหนองผึ้งมีอาณาบริเวณติดกับบ้านหมื่นข้าวซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน หมู่บ้านหนองผึ้งมีประวัติความ ตามที่สูงน้อยโล จินะกาศ เล่าเมื่อปี 2543 ดังนี้

นายโล จินะกาศ ผู้สูงอายุในชุมชนหนองผึ้งได้เล่าว่า เมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว หมู่บ้านหนองผึ้งเป็นเพียงที่ทำไร่ทำสวน ของชาวบ้านหมื่นข้าว ปลูกพืชผลทางเกษตรเพื่อยังชีพ คือ ปลูกไ้วบริโภค มิได้ทำเพื่อการส่งออกหรือทำเพื่อขายผลผลิตแต่อย่างใด ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลูก คือ ถั่วลิสง ฝ้าย งาคั่ว มะเขือ เป็นต้น จากนั้นได้ปลูกถั่วลิสงเพิ่มมากขึ้นเป็นพิเศษเพื่อขายผลผลิต นอกจากปลูกถั่วลิสงแล้วยังปลูกต้นขนุน และไม้จามจรีแซมตามที่ต่าง ๆ ซึ่งมีไม่มากนัก ไม้จามจรีที่นำมาแกะสลักปัจจุบันไม่ใช่ไม้ที่อยู่ในหมู่บ้าน แต่จะเป็นไม้ที่พ่อค้าที่เป็นนายจ้างนำมาให้แกะ

หมู่บ้านหนองผึ้งหมู่ที่ 11 ของตำบลทากาศ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2533 ปัจจุบันในแต่ละบ้านจะมีลำไยปลูกรอบบริเวณบ้านมากน้อยกันตามที่ของตนเองในแต่ละแห่ง ลักษณะหมู่บ้านคล้ายบ้านสวนบรรยากาศสบายหน้าร้อนค่อนข้างร่มรื่น ชาวบ้านที่ปลูกลำไย ได้อาศัยน้ำบาดาลรดต้นลำไยทดแทนน้ำฝนตามธรรมชาติ

1.3 การศึกษา

ชุมชนหนองผึ้งมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่ง ระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา คือ โรงเรียนบ้านหมื่นข้าว และโรงเรียนแพะยันต์คอยแซ่ โรงเรียนบ้านหมื่นข้าวมีนักเรียนทั้งหมด 137 คน ครูอาจารย์ 8 คน ส่วนโรงเรียนบ้านแพะยันต์คอยแซ่มีนักเรียนทั้งหมด 147 คน ครูอาจารย์ 8 คน โรงเรียนระดับประถมศึกษาตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านหนองผึ้งประมาณ 2 กิโลเมตร มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาคือโรงเรียนจักรคำกิมขุ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) มีนักเรียนที่ใช้บริการ โดยแยกเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ม.1-ม.3 จำนวน 443 คน แบ่งเป็นชาย 229 คน เป็นหญิง 234 คน ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ ม.4-ม.6 มีจำนวน 209 คน แบ่งเป็นชาย 96 คน เป็นหญิง 113 คน มีบุคลากรที่เป็นครูอาจารย์จำนวน 29 คน เป็นครูชาย 11 คน เป็นครูหญิง 18 คน

การศึกษาของคนในชุมชนหนองผึ้งจากข้อมูลอาสาสมัครหมู่บ้าน ในปัจจุบัน (พ.ศ.2543) แยกได้ตามวัย ดังนี้ อายุ 40-60 ปีขึ้นไป (จบการศึกษา ระดับ ป.4) อายุ 25-39 ปี

(จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา 4-6) ต่ำกว่า 25ปี (จบการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย คือ ม.3-ม.6)

ชาวบ้านในชุมชนหนองผึ่งที่จบการศึกษา ระดับ ป.4 รวมทั้งผู้สูงอายุชาย จากการสอบถามผู้ใหญ่บ้าน และตัวผู้สูงอายุในชุมชน ยังอ่านออกเขียนได้และรับรู้ข่าวสารทางหนังสือพิมพ์และวารสารอื่น ๆ เพราะผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชายมีโอกาสในการศึกษามากกว่าผู้หญิง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสมัยก่อนผู้หญิงนั้น ไม่นิยมศึกษาในด้านอักษรเพราะเป็นประเพณีนิยมทำให้ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้เท่าที่ควร แต่ผู้หญิงจะเรียนรู้ด้านการเย็บปักถักร้อย งานอาหารงานฝีมือในครัวเรือน เป็นต้น ตามประเพณีนิยมในสมัยก่อนนั้นเห็นว่า ผู้หญิงควรเป็นแม่บ้านมากกว่าที่จะมีความรู้ด้านอื่น

1.4 การปกครอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหนองผึ่ง กล่าวว่า การปกครองในหมู่บ้านนอกจากมีองค์การบริหารส่วนตำบลทากาศ (อบต.) ที่คอยกำกับดูแลเรื่องผลประโยชน์ของตำบลแล้ว ในระดับการปกครองของหมู่บ้านหนองผึ่งมี นายบัญชา คารารัตน์ เป็นแกนนำชุมชนและเป็นผู้ใหญ่บ้านหนองผึ่งด้วย

การปกครองในชุดคณะของนายบัญชา ผู้ใหญ่บ้านหนองผึ่งในปัจจุบัน นายบัญชาได้เล่าว่า ได้แบ่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นกรรมการฝ่ายต่างๆ คือ กรรมการคลัง กรรมการฝ่ายสาธารณสุข กรรมการฝ่ายศึกษา วัฒนธรรม กรรมการฝ่ายสวัสดิการสังคม กรรมการฝ่ายพัฒนา และกรรมการฝ่ายสตรี กรรมการดังกล่าวจะคอยดูแล กำกับ เรื่องที่เกี่ยวกับตนเองรับผิดชอบอยู่ และยังมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 ฝ่าย ฝ่ายละ 2 คน คือ ฝ่ายปกครอง 2 คน และฝ่ายป้องกัน 2 คน ที่คอยช่วยเหลือในการปกครองดูแลหมู่บ้าน กรรมการที่ได้รับแต่งตั้งขึ้นมาเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยคือ ความต้องการของชุมชน กล่าวคือ มีการประชุมหารือกันก่อน จากนั้นชาวบ้านก็เสนอชื่อบุคคลที่เหมาะสมขึ้นเป็นกรรมการฝ่ายที่เห็นว่ามีความถนัด ในงานฝ่ายนั้นๆ เพื่อรวบรวมรายชื่อบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งแล้วก็ส่งรายชื่อเข้าส่วนกลางคืออำเภอเพื่อรับทราบ การแต่งตั้งกรรมการของหมู่บ้านเป็นการแต่งตั้งแบบไม่เป็นทางการ คือ ไม่มีตราตั้งอย่างเป็นทางการ เป็นการเลือกสรรบุคคลที่เหมาะสมและเป็นตัวแทนในการปกครองชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้เลือกขึ้นมาทำหน้าที่แทน กรรมการของหมู่บ้านจะหมดวาระเมื่อผู้ใหญ่บ้านหมดวาระด้วย กล่าวคือ การรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านจะอยู่ในตำแหน่งตามวาระคือ 5 ปี ถ้าผู้ใหญ่บ้านหมดวาระลง กรรมการหมู่บ้านก็หมดวาระตามสมัยไปด้วย ทั้งนี้กรรมการหมู่บ้านที่ได้รับเลือกนั้น เพื่อเป็นตัวแทนในการอำนวยความสะดวกและปกครองดูแล

ความสงบของชุมชน หากมีงานเกิดขึ้นในชุมชน เช่น งานศพ งานแต่งงาน หรืองานตาม ประเพณี เป็นต้น กรรมการของหมู่บ้านก็จะช่วยงานในชุมชนตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ เป็น การแบ่งเบาภาระของชุมชนในการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

นอกจากนั้นภายในชุมชนยังมีวัดหมื่นข้าวเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีหมู่บ้าน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหมื่นข้าวหมู่ที่ 4 และบ้านหนองผึ่งหมู่ที่ 11 ของตำบลทากาศให้บริการ ประเพณีทางศาสนาอยู่ เช่น วันเข้าพรรษา ชาวบ้านทั้ง 2 หมู่บ้านก็จะมาจำวัดปฏิบัติธรรมถือศีล อุโบสถตลอดไตรมาสหรือ 3 เดือน ช่วงเข้าพรรษาจนถึงวันออกพรรษาในวัดมีพระภิกษุเป็น ผู้นำทางด้านศีลธรรมเทศนาสอนธรรมะตลอดช่วงไตรมาส และในช่วงเข้าพรรษาทุก ๆ วันพระ ในตอนเช้าจะมีชาวบ้านทั้งบ้านหมื่นข้าว และบ้านหนองผึ่งมาใส่บาตรภิกษุสามเณรในวัดจาก นั้นก็ขึ้นวิหารเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่อไป มีผู้สูงอายุที่เป็นชายเป็นผู้นำด้าน พิธีกรรม นำอารธนาศีลธรรม และคอยดูแลเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา และผลประโยชน์วัด และยังมีชมรมกลุ่มผู้สูงอายุที่เริ่มก่อตั้งโดยกลุ่มผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2542 ของตำบลทากาศที่มี กิจกรรมร่วมกับชุมชนในการร่วมรักษาประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การละเล่น แบบโบราณ การจับส่าว เป็น ส่วนการบริหารของรัฐที่เข้ามากำกับดูแลขึ้นอยู่กับการบริหาร ส่วนตำบลทากาศที่อำนวยความสะดวกอย่างเป็นทางการ ให้บริการแก่หมู่บ้านในตำบลทากาศ รวมทั้งหมู่บ้านหนองผึ่ง และหมู่บ้านใกล้เคียง

1.5 เศรษฐกิจ

ประชากรในชุมชนหนองผึ่ง จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน เล่าว่า ประมาณถึง 90% จะประกอบอาชีพหลัก โดยการแกะสลักประจำอยู่กับบ้าน และได้ทำต่อเนื่อง กันมานานนับตั้งแต่ พ.ศ. 2520 อาชีพแกะสลักนี้ได้มีการสืบทอด และเรียนรู้กันภายในครอบครัว กล่าวคือ มีคนในชุมชนได้ไปฝึกแกะสลักจากอำเภอหางดงจนมีความชำนาญในการแกะ ภายหลังได้นำความรู้เรื่องการแกะสลักกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลังในบ้านหนองผึ่ง ต่อ ๆ กันไป จนในที่สุดทุกหลังคาเรือนก็มีอาชีพรับจ้างแกะสลักเป็นหลัก ในการรับจ้างแกะ สลักนั้นจะแกะเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ตามแต่นายจ้าง หรือนายทุนจะออกแบบมาให้ และแกะไป ตามนั้น รูปแบบที่นายทุนออกแบบการแกะสลักส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์สี่ขาประเภทต่าง ๆ เช่น หมู ไก่ ช้าง แมว ฯลฯ เป็นต้น และนายทุนจัดส่งรูปแบบไม้ที่เป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ให้ถึงบ้าน ชาวบ้านใช้เวลาในการแกะสลัก 1 คนได้ประมาณวันละ 8-15 ตัว โดยเฉลี่ย ทั้งนี้แล้วแต่ความ ยากง่ายของรูปแบบที่ละเอียดประณีต เพราะการแกะสลักบางตัวที่ยากเพราะมีลวดลายเยอะต้อง

ใช้เวลาความพยายาม และความพิถีพิถันในการแกะจึงใช้เวลามาก แต่ก็จะได้ราคาดีกว่าตัวที่แกะง่ายกว่า เฉลี่ยแล้วชาวบ้านมีรายได้จากการแกะสลักวันละประมาณ 80-150 บาทต่อวัน

ไม้ที่นำมาแกะสลักคือไม้จามจุรี หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ไม้ฉำฉา” ซึ่งจะหาได้ง่ายกว่าไม้สัก เพราะปัจจุบันชาวบ้านไม่กล้าตัดต้นสัก เพราะเห็นว่าเป็นการผิดกฎหมาย จึงนิยมหันมาแกะด้วยไม้จามจุรีแทน และก็แกะได้ง่ายกว่าไม้สัก เพราะเป็นประเภทไม้เนื้ออ่อน เมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้วชาวบ้านจะแกะสลักเพื่อประดับตกแต่งภายในบ้าน และแข่งฝีมือกัน ต่อมาเห็นว่าสามารถทำเป็นธุรกิจและเป็นอาชีพได้ จึงแกะกันจริงจัง และส่งขายในจังหวัดเชียงใหม่ อาชีพแกะสลักนี้ จะเป็นธุรกิจภายในครอบครัวไม่ได้รวมกลุ่มกันแต่อย่างใด

ส่วนอาชีพที่รองลงมา คือ การทำนาและการทำสวนลำไย การทำนาจะปลูกข้าวเหนียวเป็นหลักเพื่อใช้บริโภค และในการทำนาก็ทำได้ในฤดูเดียว คือ ฤดูฝน ส่วนฤดูแล้งหรือฤดูหนาวที่ไม่มีฝนชาวบ้านก็จะปล่อยให้ที่นารกร้างว่างเปล่า ไม่ปลูกพืชหมุนเวียนประเภทอื่น ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะไม่มีน้ำ แต่เป็นเพราะว่าน้ำมีไม่เพียงพอกับความต้องการในการทำนา ดังนั้นในฤดูแล้งชาวบ้านจะใช้น้ำบาดาลมารดต้นลำไยแทนน้ำฝนตามธรรมชาติ ประกอบกับชาวบ้านเองเห็นว่าการแกะสลักทำรายได้ดีกว่าจึงใช้เวลาดังกล่าวไปแกะสลักเสียส่วนใหญ่ เพราะทำให้มีรายได้รายวันมากกว่าการทำนาปลูกข้าวและพืชอย่างอื่น ในอดีตเมื่อราว 30 ปีก่อนชาวบ้านก็เคยปลูกถั่วเหลืองปลูกกระเทียมเป็นผลผลิตทางการเกษตรหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าว ต่อมาเมื่อราว พ.ศ. 2520 ที่ผ่านมา ชาวบ้านเห็นว่าการรับจ้างแกะสลักทำให้มีรายได้มากกว่าจึงหยุดการปลูกถั่ว และกระเทียม แต่ใช้เวลาที่เหลือไปแกะสลักแทน

อาชีพรองอีกอย่างที่ทำรายได้ให้กับชาวบ้านได้อย่างดี คือ การปลูกลำไย ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีเนื้อที่จะปลูกลำไยแม้แต่บริเวณที่ปลูกบ้านก็จะมีลำไยปลูกแซมไว้เต็มไปหมด บ้านใดที่มีที่ดินเป็นของตนเองจำนวนมากก็จะปลูกลำไยหลายร้อยต้น และในปีที่ลำไยให้ผลผลิตดี และได้ราคาดี ก็จะทำรายได้ให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก โดยพ่อค้าจะมาซื้อเหมาถึงที่สวนหรือที่บ้าน และจะประเมินราคากันเมื่อตกลงราคากันได้แล้วพ่อค้าก็จะจ้างคนจัดเก็บลำไยเอง บางรายที่ไม่ได้ขายเหมาให้กับพ่อค้าคนกลาง ก็จะเก็บลำไยเอง และส่งขายไปต่างจังหวัดก็มี เป็นการสร้างเสริมรายได้ดังกล่าวข้างต้น ต่อมาเมื่อลำไยขาดตลาดหรือไม่เพียงพอต่อความต้องการ ชาวบ้านก็จะใช้สารเคมีเร่งผลผลิตลำไยให้ออกผลผลิตนอกฤดูกาล ทำให้มีลำไยออกสู่ตลาดได้ตลอดทั้งปี

1.6 ประเพณี/ความเชื่อ

นอกจากความเชื่อด้านพุทธศาสนาแล้ว นายนพ กันทะกาศ ผู้สูงอายุในชุมชนหนองผึ่ง ได้เล่าว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านหนองผึ่งยังมีความเชื่อ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเลี้ยงผีบ้านผีเรือนอยู่ โดยเฉพาะผีประจำชุมชน หรือผีบรรพบุรุษในหมู่บ้านที่เรียกกันว่า “เสื่อบ้าน” เพราะมีความเชื่อว่าถ้าได้บูชาบวงสรวงเสื่อบ้านแล้ว จะปกป้องรักษาคนในชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ลักษณะที่อยู่ของเสื่อบ้านของชุมชนหนองผึ่ง จะเป็นศาลเก่า ๆ มีเสาเดียวความกว้างและความยาวประมาณ 1 เมตร มีการทำไม้เป็นซี่คล้ายบันได สำหรับขึ้นลงของผี ในทุก ๆ ปีจะมีการบวงสรวงเป็นประจำ ซึ่งลุงนพ กันทะกาศ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในบ้านหนองผึ่ง จะเป็นผู้นำทางพิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงผีเสื่อบ้านเล่าให้ฟังว่า ทุก ๆ ปีของเดือนพฤศจิกายน หรือเดือนกุมภาพันธ์ จะมีการบวงสรวงเลี้ยงผีบ้านหรือเสื่อบ้านกัน และมีการฆ่าสัตว์ เช่น ไก่ เพื่อเซ่นสังเวศผีบรรพบุรุษ เพื่อให้คนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข การกระทำเช่นนี้เป็นสร้างความพอใจให้กับผี และเมื่อผีมีความยินดีพอใจแล้วก็จะตอบแทนด้วยการรักษาดูแลคนในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข นำความสวัสดิมงคลมาสู่หมู่บ้าน ลักษณะการเลี้ยงผีเช่นนี้จะพบทั่วไปของชุมชนดั้งเดิม

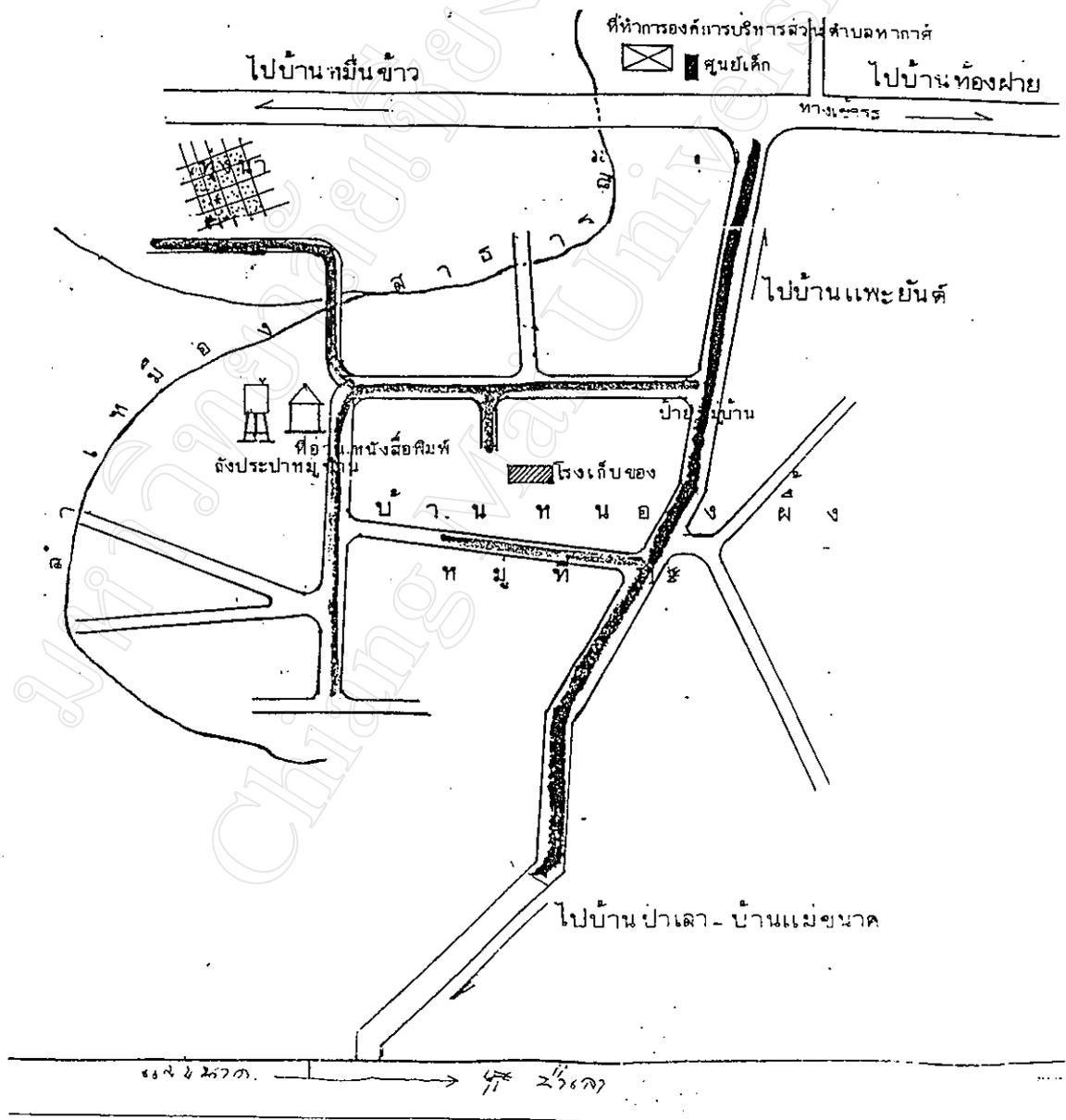
ส่วนขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ก็จะคล้ายกับขนบธรรมเนียมทั่วไปของหมู่บ้านอื่น เช่น การรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทงเดือนยี่เป็ง ประเพณีลงแขกดำนาเกี่ยวข้าว การเอามือเอามือแรงกัน เป็นต้น

1.7 การคมนาคม

การคมนาคมระหว่างบ้านหนองผึ่งกับตัวเมืองลำพูน จากการสอบถามผู้โดยสาร และโชเฟอร์เจ้าของรถประจำทางบ้านหมื่นข้าว ได้เล่ารายละเอียดเกี่ยวกับการคมนาคม จากบ้านหนองผึ่งเข้าสู่ตัวเมืองลำพูนว่า การคมนาคมจะอาศัยรถประจำทาง (รถสี่ล้อสีฟ้า) และรถประจำทางที่วานี้ จะผ่านไปมาตลอดระหว่างบ้านหมื่นข้าวกับบ้านทากาศ ในขณะที่เดียวกันก็จะผ่านบ้านหนองผึ่งด้วย ดังนั้นผู้ที่เดินทางไปธุระนอกชุมชน จะต้องมารอรถที่สามแยกปากทางเข้าบ้านหนองผึ่ง ซึ่งมีศาลาที่พักร้อนสำหรับผู้โดยสารที่จะเดินทาง ในวันหนึ่ง ๆ จะมีรถวิ่งประจำอยู่หลายคัน โดยเฉพาะช่วงเช้าถึงเที่ยงจะมีรถออกทุก ๆ ประมาณครึ่งชั่วโมง ส่วนช่วงบ่าย ตั้งแต่บ่ายโมงลงมาจนถึงเย็นจะมีรถออก 1 คัน ส่วนใหญ่จะเป็นรถที่เข้าไปช่วงเช้า และจะรอผู้โดยสารที่คิวรถในตัวเมืองลำพูน เมื่อผู้โดยสารมีมากพอที่จะออกได้ จึงจะออกมาจากตัวเมืองลำพูน ซึ่งในบางครั้งถ้าผู้โดยสารมีน้อยอาจจะเหมาคนขับรถให้ไปส่งที่บ้านหนองผึ่ง ทั้งนี้ถ้ารถแล้วแต่จะตกลงกัน ส่วนระยะทางที่รถวิ่งระหว่างตัวเมืองลำพูนกับตำบลทากาศ ประมาณ

30 กิโลเมตร ค่าโดยสารจะเก็บคนละประมาณ 10 บาทซึ่งเป็นราคาปกติ แต่ถ้าเหมา ก็จะเป็นอีก
ราคาหนึ่งซึ่งสามารถตกลงกันได้

เส้นทางรถคนคม บ้านหนองผึ้ง ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 2 : กรณีศึกษา 6 กรณี

กรณีที่ 1 : นายนพ ก้นทะกาศ

นายนพ ก้นทะกาศ เป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างยากจน และรับหน้าที่เป็นหมอผีประจำหมู่บ้าน หรือ "ต่างข้าว" ที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับเลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน และอาศัยอยู่ในบ้านหนองผึ้ง นายนพเกิดเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2482 อายุ 62 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 155 หมู่ที่ 11 ต.ทากาศ อ.แม่ทา จ.ลำพูน สถานภาพได้ แต่งงานกับนาง คำผาย ก้นทะกาศ (เกิดเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2492) ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่และอยู่ร่วมกัน มีบุตร 2 คน คนแรกเป็นชายชื่อ นายวิมล ก้นทะกาศ ยังโสด และอาศัยอยู่กับนายนพและนางคำผาย ซึ่งเป็นบิดามารดา คนที่ 2 เป็นหญิงชื่อ นางสุปราณี ก้นทะกาศ แต่งงานแล้วมีบุตร 2 คน แต่ปัจจุบันหย่ากับสามี และได้นำลูกทั้ง 2 คนมาอาศัยอยู่กับพ่อแม่

เดิมนายนพมีอาชีพหลักคือทำนา แต่เมื่อปริมาณข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปีมีพอเพียงแค่เลี้ยงปากเลี้ยงท้องเท่านั้น ไม่มีส่วนเหลือที่จะจำหน่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายอย่างอื่นได้ และเนื่องจากสภาพที่นามีปัญหาเรื่องน้ำขาดแคลน ต้องอาศัยน้ำฝนในฤดูฝนในการทำนา จึงทำนาได้ปีละ 1 ครั้ง ประมาณ 3 - 4 เดือนต่อปี เวลาที่เหลือประมาณ 8 - 9 เดือนนั้น บางครั้งก็มีคนมาจ้างไปทำงานต่างหมู่บ้าน ตัดต้นไม้ ถ้าไม่มีคนมาจ้างก็จะทำงานแกะสลักไม้อยู่กับบ้าน รายได้วันละ 80 - 150 บาท จะได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความยากง่ายของชิ้นงาน และขึ้นอยู่กับข้อตกลงของผู้ว่าจ้างกับคนรับจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะได้ค่าจ้างค่อนข้างถูกเมื่อเทียบกับราคาที่นำไปขายในท้องตลาด ตัวอย่างเช่น ค่าจ้างแกะสลักช้างตัวเล็กได้ตัวละ 2 บาท แต่เมื่อนำช้างแกะสลักนี้ไปขายตามท้องตลาดจะขายในราคา 30-50 บาท ซึ่งแล้วแต่ว่าจะไปวางขายในสถานที่ใด ลูกค้าเป็นคนกลุ่มไหน คนไทยหรือชาวต่างชาติ ราคา ก็จะแตกต่างกันออกไป

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้ในปัจจุบันนายนพยึดอาชีพแกะสลักไม้อยู่กับบ้านเป็นอาชีพหลัก เพราะทำรายได้ดี มีเงินใช้ประจำ และยังบอกอีกว่าทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพรอง เพราะปลูกข้าวไว้เพื่อกินเท่านั้น ไม่มีพอขาย ส่วนการออกไปรับจ้างนอกบ้านก็รับจ้างในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือเพราะความเกรงใจกัน ทั้งนี้เพราะเป็นการจ้างงานในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ 2-3 วันงานก็เสร็จ และกลับไปแกะสลักไม้ที่บ้านตามเดิม จนถึงวันนี้นายนพก็ยังนั่งแกะสลักไม้อยู่ที่บ้านของตนเอง เหลือแล้วรายได้ตกเดือนละ 2,000 - 3,000 บาท

ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวของนายนพ แยกเป็นค่าอาหารประมาณวันละ 30 - 40 บาท คิดเป็นเดือนละ 1,000 บาท ค่าน้ำประมาณ 30 บาทต่อเดือน และค่าไฟประมาณ 40 บาทต่อ

เดือน จ่ายค่าขนมให้หลานไปโรงเรียน 2 คน ประมาณเดือนละ 400 บาท รวมรายจ่ายต่อเดือน ประมาณ 1,470 - 2,000 บาท

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้เดือนละ 3,000 บาท และรายจ่ายประมาณ 2,000 บาท นายนพพามีเงินเหลือประมาณ 1,000 บาทต่อเดือน แต่ในความเป็นจริงแล้ว รายจ่ายอื่นๆ ที่ต้องจ่ายแน่นอน แต่จำนวนรายจ่ายไม่แน่นอนนั้นยังมีอีกหลายอย่าง เช่น ค่าสมาชิก ฌาปนกิจศพ ๆ ละ 20 บาท เงินกลุ่มสะสมทรัพย์เดือนละ 100 บาท เงินช่วยงานสังคม เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานปอยที่วัดในหมู่บ้าน ตลอดจนการใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงดูญาติสนิท เพื่อนฝูง เพื่อนบ้านที่มาเยี่ยมเยียนบ้าน ทำให้จำนวนเงินที่ดูเหมือนว่าจะเหลือกลับไม่พอใช้จ่ายในแต่ละเดือน หรือถ้าคนในบ้านเจ็บป่วยต้องไปรักษาตัว ไม่ว่าจะค่ารักษาค่ายาจะมากหรือน้อยก็ต้องจ่ายเหมือนกัน ยิ่งถ้าบ้านที่อยู่อาศัยชำรุดหักพัง ไฟฟ้า น้ำประปาชำรุดด้วยแล้ว นายนพก็ไม่มีเงินเพียงพอที่จะจัดการกับสิ่งเหล่านี้ได้ ภรรยาบอกเล่าว่า ลูกนพจำเป็นต้องกู้เงินกลุ่มด้วยอัตราดอกเบี้ยคงที่ (เงินต้นลดลงแต่ดอกเบี้ยคงที่) หรือกู้เงินนอกระบบจากคนที่มีความรู้ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 - 10 บาท ต่อเดือน

การกู้ยืมเงินนอกระบบดังกล่าว ทำให้นายนพเพิ่มค่าใช้จ่ายคงที่อีกหลายอย่าง การผ่อนส่งใช้หนี้ก็ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างนายนพกับเจ้าหนี้ บางรายผ่อนทุกเดือน บางรายผ่อนเป็นงวด ประมาณ 3 - 6 เดือนต่อครั้ง แต่ยังไม่ปรากฏให้เห็นว่าเจ้าหนี้รายใดที่ใจดีพอเอื้อเพื่อเกื้อกูลว่ามีเมื่อไหร่ค่อยนำมาใช้คืน

นอกจากนี้ ภรรยาของนายนพก็มีรายได้บ้างด้วยการรับจ้างถางหญ้าแต่มีไม่มากนัก เดือนละประมาณ 5 - 7 วัน ๆ ละ 120 บาท ประมาณ 600 - 1,000 บาท บางครั้งไม่มีใครจ้างทำงานติดต่อกันหลาย ๆ เดือน ซึ่งมีสาเหตุมาจาก 2 ประการใหญ่ ๆ คือ ชาวบ้านไม่มีเงินจ้างงาน และอีกประการหนึ่งชาวบ้านที่มีเงินจ้างแต่ไม่จ้างภรรยาของนายนพ กลับไปจ้างชาวบ้านคนอื่น โดยบอกว่าภรรยาของนายนพทำงานช้า ทำงานได้น้อยไม่คุ้มกับค่าจ้างรายวัน และถึงแม้ว่าภรรยาของนายนพจะมีรายได้ดังกล่าวแล้ว แต่ก็ไม่ได้นำมาใช้จ่ายในครอบครัวโดยตรง จะเก็บเงินไว้ซื้อเสื้อผ้า รองเท้า หรือสิ่งของส่วนตัวอื่น ๆ ที่ตนเองอยากได้

ในส่วนของลูกชายคนโตคือ นายวิมล ก้นทะกาศ อายุ 35 ปี เป็นโสด นายนพเล่าว่าเคยส่งไปเรียนหนังสือที่วิทยาลัยเกษตรลำปาง แต่ติดยาเสพติดประเภทมกาว ติดยาเสพติดจนอยู่ในขั้นที่แพทย์ระบุว่าสมองเสื่อม กลายเป็นคนครึ่งดีครึ่งวิกลจริต จึงทำให้เรียนไม่จบต้องกลับมาอยู่บ้าน และยึดอาชีพแกะสลักไม้อยู่ที่บ้านเช่นเดียวกับนายนพ อาการป่วยของลูกชายนายนพ จะแสดงอาการเป็นบางเวลา บางครั้งถ้ามีเรื่องราวมากกระทบใจ หรือได้ยินได้

ฟังเรื่องราวที่เป็นปัญหาของสมาชิกในครอบครัว จะแสดงอาการรุนแรง เช่น ตั่งเสียงดัง เอะอะไว้วายจนถึงไล่ทำร้ายคนในบ้าน ซึ่งทุกคนในบ้านจะทราบเป็นอย่างดี จึงไม่มีใครโต้เถียง หรือตอบโต้ แต่จะหลบหน้าหรือหนีไปหลบนอกบ้านสักพัก เมื่อทุกอย่างเงียบลงทุกคนก็กลับเข้าบ้าน บรรยากาศก็เข้าสู่ภาวะปกติ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเหตุการณ์เช่นนี้จะยุติลงอย่างสิ้นเชิง ทุกคนเตรียมพร้อมถ้ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นอีก ก็จะใช้วิธีเดิมแก้ปัญหา จนทุกคนในบ้านเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ปกติ นายนพเล่าว่า ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์เลวร้ายเช่นนี้เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดชีวิต ก็จำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในบ้านหลังนี้ เพื่อสมาชิกในครอบครัวคือ พ่อ แม่ ลูก และหลาน

สำหรับรายได้ของลูกชายคนโตได้ประมาณวันละ 80 – 120 บาท เป็นรายได้ที่ได้จากการแกะสลักประจำ และจะเก็บไว้ใช้ส่วนตัว ไม่เคยให้พ่อแม่เป็นค่าใช้จ่ายส่วนรวมภายในบ้านเลย ด้วยเหตุผลที่ว่านายนพสามารถดูแลครอบครัวได้ และลูกชายก็ชอบเที่ยวเตร่ กินเหล้า สูบบุหรี่ เป็นต้น เงินจึงไม่เหลือให้พ่อแม่ใช้ ในขณะที่ยังต้องกินอยู่กับพ่อแม่ทุกวัน นายนพเล่าว่า รายได้ของลูกชายใช้จ่ายเป็นค่าเหล้า บุหรี่ ในแต่ละวันแทบจะไม่พอ บางวันต้องขอเงินจากพ่อแม่เพื่อซื้อเหล้าดื่ม ซื้อบุหรี่สูบอีกด้วย

ลูกสาวคนเล็กคือนางสุปราณี อายุ 33 ปีนั้น หลังจากหย่ากับสามีเมื่อประมาณปี 2535 ได้พาลูก 2 คน มาอยู่ที่บ้านกับพ่อแม่ได้ระยะหนึ่ง เพราะไม่มีใครดูแล เนื่องจากสามีไปติดพันธุผู้หญิงอื่น ต่อมาลูกสาวลงนพจึงได้ไปทำงานเป็นลูกจ้างโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ได้ค่าแรงรายวันขั้นต่ำวันละ 126 บาท วันใดหยุดงานก็ไม่ได้ค่าแรง เฉลี่ยรายได้เดือนละประมาณ 3,500 – 3,700 บาท ลูกสาวลงนพเล่าว่า เมื่อหักค่าใช้จ่าย เช่น ค่ารถเหมารายเดือน ๆ ละ 500 บาท ค่าอาหารประมาณ 1,500 บาท ค่าแต่งตัวและค่าใช้จ่ายส่วนตัวอื่น ๆ เงินเดือนแทบไม่เหลือ ถ้าที่บ้านมีความจำเป็นต้องใช้เงินเป็นก้อนจำนวนมาก ต้องใช้วิธีเล่นแชร์ทั้งในหมู่บ้านและที่ทำงาน แล้วเปียแชร์โดยให้ดอกเบี้ยสูงมาก ๆ เพื่อจะได้เงินแชร์ก้อนนั้น ๆ ถ้าให้ดอกเบี้ยน้อยกว่าลูกแชร์คนอื่น ลูกแชร์คนอื่นก็จะได้เงินแชร์ก้อนนั้นไป เมื่อตนเองไม่ได้ครอบครัวก็ตกอยู่ในสถานะที่ลำบากทุกซีกยาก ดังกรณีพี่ชายคนโตป่วยต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล จำเป็นต้องใช้เงินเป็นค่ารักษาพยาบาลพี่ชาย จึงต้องออกดอกเบี้ยแชร์ในราคาที่สูง

สำหรับแบบแผนการดำรงชีวิตของ นายนพ กันทากาศ ภายใต้เงื่อนไขความยากจนของครอบครัว มีแบบแผนการดำรงชีวิตในหัวข้อต่อไปนี้เป็นคือ กิจกรรมประจำวัน และการดูแลสุขภาพ

กิจกรรมประจำวัน นายนพเล่าว่า ปกติตอนเช้าทุก ๆ วัน ภรรยาจะตื่นก่อนใคร เพื่อนั่งข้าวเหนียว และทำอาหารเพื่อกินมือเช้าและมือกลางวัน ส่วนมือเย็นจะทำอาหารชุดใหม่ แต่ถ้าวันไหนนายนพต้องการกินอาหารที่ตัวเองชื่นชอบ เช่น ลาบดิบ ถู ๆ ฯลฯ นายนพจะลงมือทำเอง ส่วนใหญ่จะเป็นมือกลางวันและมือเย็น แต่ไม่ได้ทำบ่อยนัก ประมาณเดือนละ 3 - 4 ครั้ง

หลังจากกินอาหารมือเช้าเสร็จแล้ว นายนพจะนำข้าวเปลือกโปรยให้ไก่ที่เลี้ยงในบริเวณบ้านกิน ไก่ที่เลี้ยงเป็นไก่พื้นเมือง เลี้ยงเพื่อกินไข่และกินเนื้อ มีประมาณ 50 - 60 ตัว แต่จำนวนไก่ที่เลี้ยงไว้ไม่คงที่ ขึ้นอยู่กับแม่ไก่ที่ฟักไข่ ถ้าฟักไข่ได้ลูกไก่มาก จำนวนไก่ก็จะเพิ่มมากตาม แต่ถ้านำไก่มาทำอาหารปริมาณไก่อก็จะลดลง จากนั้นจะนั่งแกะสลักไม้ที่มุมหนึ่งของลานบ้านไม้และรูปแบบที่แกะขึ้นอยู่กับนายทุนที่นำมาให้ บางครั้งเป็นไม้สัก บางครั้งเป็นไม้ฉำฉา รูปแบบมี ช้าง แมว เต่า เป็นต้น ค่าแรงไม้คงที่แล้วแต่จะตกลงกัน วันหนึ่ง ๆ เมื่อคิดค่าแรงรวมจะได้ประมาณ 80 - 120 บาท แล้วแต่ว่าทำได้มากน้อย ถ้าวันใดไม่มีใครมาแวะเวียนเยี่ยมชมจะทำงานได้ค่อนข้างมากถึง 150 บาท แต่ถ้ามีคนมาเยี่ยมชมชวนพูดคุยก็จะได้ชิ้นงานน้อยลง ที่สำคัญหลายครั้งลุงนพต้องเตรียมอาหาร เหล้า บุหรี่ ค้อนรับแขกตามระดับความสนิทสนมคุ้นเคย

ตอนเย็นเวลาประมาณ 17.00 น. จะหยุดทำงาน เพราะนายนพชอบดื่มเหล้าโรงหรือเหล้าขาว 35 ดีกรี ดื่มวันละ 1 ขวด ทุกวัน แต่ถ้าวันไหนพาเพื่อนมาร่วมดื่มเหล้าด้วย บางครั้งถึง 4 ทุ่ม ถึงเที่ยงคืนก็เคยมี นายนพ เล่าว่า ถ้าวันไหนไม่ได้ดื่มเหล้าจะรู้สึกหงุดหงิด อารมณ์เสียด่าง มักจะพาลหาเรื่องทะเลาะวิวาทกับลูกและภรรยา แต่ทั้งที่รู้ว่าตนเองเป็นเช่นนี้ ก็ไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะปฏิบัติอย่างนี้มานานกว่า 40 ปี จนเกิดเป็นความเคยชินไม่คิดจะแก้ไขอีกแล้ว

อย่างไรก็ดี ถ้าวันใดมีชาวบ้านมาติดต่อจ้างให้ไปถางหญ้า เก็บลำไย หรืออื่น ๆ ก็จำเป็นต้องรับปาก เพราะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล และไม่อยากให้เสียเพื่อนบ้าน แต่การจ้างงานแต่ละครั้งใช้เวลาไม่นานนัก ประมาณ 2 - 3 วัน ก็เสร็จ การได้ออกไปทำงานนอกบ้าน นายนพบอกว่าสนุกดี เพราะได้พบปะพูดคุยกับคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คนในครอบครัว มีเรื่องคุยมากมาย อีกทั้งตอนเย็นหลังเลิกงานนายจ้างจะเลี้ยงเหล้า อาหาร ได้กินฟรีอีกด้วย ไม่ต้องซื้อเหล้าดื่มเองเหมือนเช่นปกติทุกวัน

การดูแลและรักษาสุขภาพ ความแตกต่างระหว่างคนในเมืองกับชาวชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญ จะเห็นได้ว่าเขตเมืองหลวงก็ดี ตามหัวเมืองใหญ่ ๆ ก็ดี ได้มีการจัดสรรสถานที่ออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสุขภาพ สวน

สาธารณะ ฯลฯ แต่หมู่บ้านหนองผึ้งไม่มีสถานที่อำนวยความสะดวกสบายดังกล่าว นายพเองบอกว่า ไม่มีเวลาที่จะคิดถึงการสรรหาหรือสรรสร้างสิ่งเหล่านี้ เพราะเวลาในแต่ละวันหมดไปกับการทำมาหากิน ดังนั้น การดูแลรักษาสุขภาพจึงไม่ได้กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ เพียงแต่อาศัยความเคยชินที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นตัวกำหนดโดยอัตโนมัติ เช่น ตื่นแต่เช้า รับประทานอาหารเช้าจนอิ่ม ทำงานแกะสลักไม้ พักกินอาหารเที่ยง ทำงานต่อจนถึงเย็นบางวันถึงตอนค่ำ (ถ้านายทุนเร่งงาน) เมื่อถึงเวลาอาหารมื้อเย็นต้องดื่มเหล้าโรงก่อนกินข้าว บางวันนายพเองเดินไปซื้อเหล้าที่ร้านค้าในหมู่บ้าน ระยะห่างจากบ้านถึงร้านค้าประมาณ 300 – 400 เมตร นายพเองเล่าว่า ถ้าวันใดไม่ได้ดื่มเหล้าจะกินข้าวได้น้อย นอนไม่ค่อยหลับ แต่ถ้าได้ดื่มประมาณ 1 - 4 แก้ว จะกินข้าวได้มาก และถ้าดื่มเหล้าหมด 1 ขวด จะหลับสนิทรวดเดียวจนถึงเช้า จึงตื่นนอนมาผจญกับชีวิตประจำวันอีกวาระหนึ่ง

การทำงานเป็นการออกกำลังกายอีกแบบหนึ่ง ที่นายพเองบอกว่า ถ้านั่งแกะสลักอยู่กับที่นาน ๆ จะรู้สึกอ่อนล้า ปวดเมื่อยตามร่างกาย ที่สำคัญต้องบังคับตัวเองให้ขยัน และทำให้ได้ชิ้นงานมาก ๆ เพื่อค่าแรงจะได้มากตามไปด้วย แต่ถ้าเป็นงานรับจ้างถางหญ้า หรือตัดต้นไม้ เป็นการจ้างงานด้วยค่าแรงรายวัน จะทำมากหรือน้อย ขยันมากขยันน้อยก็ได้ค่าแรงเท่าเดิม คือ 120 บาท อีกทั้งระหว่างการทำงานก็ได้พักผ่อนไปในตัว เช่น นั่งคุย สูบบุหรี่จี่โย ดื่มน้ำ ไม่ต้องเร่งรีบ เริ่มงานเวลา 8 โมงเช้า เลิกงาน 5 โมงเย็น ถ้าการจ้างงานยังไม่เสร็จภายใน 1 วัน นายจ้างก็จะจ้างต่ออีก 2 – 3 วัน จนกว่างานจะเสร็จ ซึ่งนับว่าเป็นการพักผ่อนคลายเครียดไปในตัว ตรงข้ามกับงานแกะสลักไม้ที่ต้องเร่งรีบและเครียดกับการเพิ่มผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ดังกล่าว

ในส่วนของสวัสดิการและความช่วยเหลือจากภาครัฐ หรือองค์กรอื่น ๆ ในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพนั้น นายพเองได้ทำบัตรประกันสุขภาพที่จ่ายปีละ 500 บาท แต่บัตรประกันสุขภาพผู้สูงอายุยังไม่ได้ทำเพราะอายุเพิ่งย่างเข้า 60 ปี ตลอดระยะเวลาที่ทำบริการประกันสุขภาพ ยังไม่เคยใช้บริการเลย เนื่องจากยังไม่เคยเจ็บป่วยมากถึงขั้นส่งเข้ารับรักษาในสถานพยาบาล

สำหรับองค์กรเอกชนหรือองค์กรอื่น ๆ ยังไม่มีเข้าไปให้ความช่วยเหลือในหมู่บ้านหนองผึ้ง ถ้ามีอาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ก็จะซื้อยากินเอง หรือบางครั้งไปคลินิกที่บ้านหมื่นข้าวที่อยู่ใกล้เคียง ค่ายารักษาไม่แพงครั้งละ 20 – 40 บาท เท่านั้น ซึ่งถูกกว่าการเหมารถจากหมู่บ้านไปรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาลของรัฐหลายเท่าตัว

กิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของนายนพ นายนพเป็นผู้นำตามธรรมชาติอีกคนหนึ่ง ในหมู่บ้าน เพราะได้รับการยอมรับนับถือให้เป็นผู้ทำพิธีเลี้ยงผี หรือเรียกว่าหมอผีประจำบ้าน และได้รับคัดเลือกให้เป็นกรรมการนำประปาหมู่บ้าน

การได้รับบทบาทเป็นหมอผีประจำหมู่บ้าน เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชน เพราะชาวบ้านทุกคนทุกกลุ่ม กล่าวคือ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มหนุ่มสาวในปัจจุบัน (พ.ศ. 2542) มีความเชื่อในเรื่องผี และปฏิบัติสืบต่อกันตลอดมา

ยามที่ชาวบ้านบนบานศาลกล่าวกับผีในเรื่องใด ๆ ถ้าประสบผลตามที่หวังไม่ว่าจะมากหรือน้อย เช่น ถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล ถูกหวยได้ดิน หรือ ถูกหลานผู้ชายไม่คิดทหาร ชาวบ้านจะแก้บนด้วยการนำอาหาร เครื่องดื่ม อาทิเช่น ไก่ต้ม หมูต้ม กล้วยน้ำว้า มะละกอ เหล้า ดอกไม้ รูปเทียน ประเภทละ 1 ชิ้น หรือมากกว่า 1 ชิ้น ขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละคน มาให้นายนพไปทำพิธีเลี้ยงผีที่ศาล มีลักษณะเป็นบ้านจำลองหลังเล็ก ๆ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ บ้านของนายนพ ไม่ได้อยู่ในบริเวณบ้านของนายนพ แต่ตั้งอยู่ระหว่างรอยต่อของที่ดินของนายนพกับที่ดินของคนอื่น บ้านหลังนี้คนในหมู่บ้านเรียกว่า "เสื่อบ้าน" เมื่อนายนพทำพิธีสวดมนต์จึงมา ประมาณ 10 นาที ก็ยกอาหารออกมาให้คนในบ้านกิน โดยบอกว่าพิธีเช่นไหว้ผีได้เสร็จสิ้นลงแล้ว และได้ทำการลาเสื่อผีแล้วจึงสามารถนำเอาออกมากินได้ และถ้าครั้งใดมีญาติ เพื่อน หรือแขกมาเยี่ยมเยียนที่บ้าน แขกทุกคนก็จะได้กินอาหาร เครื่องดื่มที่ใช้เลี้ยงผีนั่นด้วย ซึ่งการเลี้ยงผีดังกล่าวนายนพทำพิธีเพียงคนเดียว ชาวบ้านเพียงแต่นำสิ่งของมาให้ให้นายนพแล้วก็กลับบ้านไปเลย โดยไม่รอเอาสิ่งของเหล่านั้นกลับไปด้วย พิธีเลี้ยงผีบางครั้งมีเดือนละ 2 - 3 ครั้ง บางเดือนก็ไม่มี แต่ถ้าเดือนใดมีคนถูกหวยได้ดินมาก ก็จะมีพิธีเลี้ยงผีมากตามจำนวนคนที่ถูกหวย นายนพ เมีย ลูกและหลานก็พลอยได้กินสิ่งของที่เลี้ยงผี อิ่มกันถ้วนหน้า แต่ถ้าเลี้ยงผีประจำปีจะมีครั้งเดียว คือช่วงเดือนพฤศจิกายน หรือเดือนกุมภาพันธ์

บทบาทคณะกรรมการนำประปาหมู่บ้านนั้น นายนพไม่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจเครื่อง เก็บเงิน หรือซ่อมแซมใด ๆ เพียงแต่เข้าร่วมประชุมฟังรายงานจากคนที่รับหน้าที่ และร่วมกันตรวจสอบเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายเท่านั้น การดำเนินงานที่ผ่านมาก็ยังไม่พบปัญหาอะไร นายนพจึงมีบทบาทในเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย

กิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ อาทิเช่น งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานบุญที่วัดหมื่นข้าว นายนพจะไปร่วมด้วยทุกงานในฐานะเพื่อนบ้าน แขกรับเชิญ เป็นต้น เมื่อไปถึงบ้านงานจะนั่งในกลุ่มอายุใกล้เคียงกันซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุชายทั้งหมด คุยกัน ดื่มเหล้า สูบบุหรี่หรือชี่โย สุดแท้แต่เจ้าภาพจะจัดไว้บริการ ถึงเวลากินอาหารก็กินร่วมกับกลุ่ม

เดิม โดยไม่ได้ช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เช่น จัดโต๊ะ เก้าอี้ กางเต็นท์ หรือทำอาหาร เพราะหน้าที่การทำงานแต่ละอย่างหมู่บ้านได้จัดไว้อย่างเป็นระบบ กลุ่มใดทำหน้าที่อะไร ทำวันใดบ้าง ถ้าถึงเวรตนเองแล้วไม่ทำทางกลุ่มจะปรับคนละ 200 บาท เพื่อเอาเงินเข้ากลุ่ม ซึ่งบางคนไม่ว่างและไม่สามารถมาเข้าเวรทำงานได้จริง ๆ ก็จะยอมถูกปรับหรือไม่ก็ส่งคนอื่นมาเข้าเวรทำงานแทนตน

เห็นได้ชัดว่ากลุ่มคนที่รับภาระการทำงาน จะมี 2 กลุ่มใหญ่เท่านั้น คือกลุ่มแม่บ้านซึ่งอยู่ในวัยกลางคน และกลุ่มหนุ่มสาว ทั้ง 2 กลุ่มจะได้รับมอบหมายหน้าที่ตายตัว เช่น กลุ่มแม่ครัวทำอาหาร กลุ่มจัดสถานที่เป็นกลุ่มหนุ่ม กลุ่มคอยบริการแขกเป็นกลุ่มสาว เป็นต้น ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุชาวบ้านจะไม่มอบหน้าที่ใด ๆ ให้ เพียงแต่ร่วมงาน นั่งในงานให้ดูเหมือนว่างานนั้น ๆ มีคนมาร่วมงานมาก เจ้าภาพก็พึงพอใจแล้ว ชาวบ้านเล่าว่าถ้างานบ้านใดมีคนมาร่วมงานน้อยก็จะถูกกลุ่มชาวบ้านทั้งใกล้และไกลนิทาว่าเป็นคนไม่สู้ดีนัก เป็นคนที่มีภาพลบมากกว่าภาพบวก คนเกลียดมากกว่าคนรัก คนจึงมาร่วมงานน้อย ดังนั้น เมื่อบ้านใดมีงานสังคัม เจ้าภาพพยายามเลี้ยงอาหาร เหล้า เครื่องดื่ม บุหรี่ หรือของขวัญอย่างดีและเหลือเฟือ เพื่อจูงใจให้แขกมาร่วมงานและอยู่นาน ๆ เพื่อแสดงว่าเจ้าภาพใจกว้าง และมีคนรัก คนชอบมากมาย และดูเหมือนว่ากลายเป็นวัฒนธรรมและค่านิยมของคนในหมู่บ้านหนองผึ่งรวมไปถึงหมู่บ้านทั้งใกล้และไกล ก็กระทำแจกเช่นเดียวกันนี้

สำหรับงานบุญที่วัด นายพนจะไปทำบุญทุกวันพระไม่เคยขาด นอกจากวันพระใดที่ไม่ได้พักในหมู่บ้าน แต่ไปอยู่ไกลนอกหมู่บ้านหรือต่างจังหวัดนายพนถึงจะไม่ไปซึ่งก็มีไม่บ่อยนัก การไปทำบุญที่วัดก็ไปในฐานะพุทธศาสนิกชนคนหนึ่งเมื่อถวายอาหารและทำพิธีทางศาสนาเช่นเดียวกับชาวพุทธคนอื่น ๆ เสร็จก็กลับบ้าน และนั่งทำงานแกะสลักเหมือนเดิมนายพนไม่ได้เป็นปุจารย์ หรือมักคทายกใด ๆ ทั้งสิ้น

ในส่วนของความสัมพันธ์ทางสังคัมอื่น ๆ เช่น การเป็นเครือญาติทั้งทางสายเลือดและการแต่งงาน ตัวนายพนเองมีพี่น้องหลายคนทั้งพี่น้องพ่อเดียวกันมี 3 คน และพี่น้องต่างพ่อมี 5 คน(แม่นายพนมีสามี 2 คน) รวม 8 คน มีชีวิตครบทุกคน ในหมู่บ้านหนองผึ่งมีน้องสาวลุงนพอาศัยอยู่ 1 ครอบครัว นอกนั้นกระจายอยู่ตามหมู่บ้านใกล้เมืองและต่างจังหวัด ส่วนภรรยาของนพเป็นคนอำเภอถ้ำจิ่ง ไม่มีญาติทางฝ่ายภรรยาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม้แต่คนเดียว ถึงกระนั้นก็ตามลูกหลานนายพนก็ยังมีหลายคน และแต่งงานทั้งกับคนในและนอกหมู่บ้าน ทำให้นายพนมีเครือญาติกระจายอยู่เกือบทุกหมู่บ้านในตำบลทากาศ

ถึงกระนั้นก็คือ การไปมาหาสู่เพื่อเยี่ยมเยียนมีไม่บ่อยนักในรอบ 1 ปี นอกจากจะมีการจัดงานใดงานหนึ่งขึ้น เช่นงานปอยหลวง ญาติพี่น้องจึงจะมาหาเพื่อช่วยทำบุญตามประเพณีทำบุญปอยหลวงของชาวล้านนาที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อมูลทางเบื้องต้นอีกด้านหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านในชุมชนไม่ต่ำกว่า 10 คนเล่าว่า คนในหมู่บ้านจำนวนไม่น้อยไม่ค่อยชอบนายนพ เพราะชอบคุยอวดตัวเองว่ารู้ทุกอย่าง เก่งทุกอย่าง แม่แก่กฎหมาย ไม่มีใครกล้าเอาเปรียบตนเพราะตนรู้กฎหมายดี รู้จักคนใหญ่คนโตมากมายทั้งในและนอกหมู่บ้าน ซึ่งตามที่นายนพคุยอวดอ้างไม่มีชาวบ้านคนใดพูดขัดคอหรือขัดแย้ง จนชาวบ้านบอกว่าได้กลายเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของนายนพ แต่ชาวบ้านไม่ค่อยเชื่อถือนายนพในเรื่องที่คุย จนถึงวันนี้นายนพเองก็ยังไม่รู้ตัวว่าชาวบ้านคิดอย่างไรกับคนที่ชอบคุยอวดอ้างตัวเอง และยามใดที่นายนพได้ไปร่วมงานสังคมนาของหมู่บ้านตนเองและหมู่บ้านอื่น ๆ นายนพก็ยังคงคุยในรูปแบบเดิมให้ทั้งคนกลุ่มเดิมและคนกลุ่มใหม่ฟัง

กรณีที่ 2 : นางหงษ์ ทาหลวงกาศ

นางหงษ์ ทาหลวงกาศ เป็นผู้สูงอายุ 1 ใน 3 คน ที่มีฐานะยากจน และความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก นางหงษ์เป็นเพื่อนบ้านกับลุงนพ และอาศัยอยู่ในบ้านหนองผึ่ง ห่างจากบ้านลุงนพเพียง 50 เมตรเท่านั้น นางหงษ์เกิดเมื่อวันอังคาร เดือน 4 เหนือ ปีระกา พ.ศ. จำไม่ได้ แต่จำได้ว่าอายุ 69 ปี อยู่บ้านเลขที่ 26 หมู่บ้านหนองผึ่ง หมู่ 11 ต.ทากาศ อ.แม่ทา จ.ลำพูน สถานภาพแต่งงานกับนายอินคำ ทาหลวงกาศ ปัจจุบันในอินคำได้เสียชีวิตได้ 6 ปีแล้ว นางหงษ์จึงตกอยู่ในสถานภาพหม้าย นางหงษ์มีบุตร 5 คนเป็นชายหมด ดังนี้ คนที่ 1 นายดำรงค์ ทาหลวงกาศ อายุ 48 ปี จบชั้น ป.4 รับแกะสลัก คนที่ 2 นายทวี ทาหลวงกาศ เสียชีวิตแล้ว (พ.ศ. 2532) อาชีพแกะสลัก คนที่ 3 นายประเสริฐ ทาหลวงกาศ อายุ 40 ปี ปัจจุบันจำคุกที่เรือนจำจังหวัดเชียงใหม่ คดีฆ่าคนตาย (อาชีพแกะสลักไม้) ยังโสด คนที่ 4 นายพรม ทาหลวงกาศ อายุ 37 ปี จบชั้น ป.4 อาชีพแกะสลักไม้ คนที่ 5 นายวิทยา ทาหลวงกาศ อายุ 35 ปี จบชั้น ป.6 อาชีพแกะสลัก

นางหงษ์จบการศึกษาชั้น ป.3 เมื่อก่อนพออ่านออกเขียนได้ ปัจจุบันลืมหมดแล้ว อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้เลย นางหงษ์มีอาชีพรับจ้างทำงานบ้าน เช่น ล้างถ้วยชาม ถูบ้าน ซักผ้า ที่บ้านของนางวาโทชลิต อยู่บ้านใกล้กัน จ้างวันละ 50 บาท ถ้าวันใดนายจ้างใช้ให้กวาดใบไม้หรือถางหญ้าในบริเวณสวนในบ้าน เข้าทำงานเวลา 9 โมงเช้า และกลับบ้าน 5 โมงเย็น แต่ตอนพักกลางวันนางหงษ์จะเดินมากินข้าวที่บ้าน และกลับไปทำงานต่อจนเลิกงานตอนเย็นจึงกลับบ้าน

นายจ้างของนางหงษ์เป็นคนกรุงเทพฯ แล้วย้ายมาตั้งรกรากที่หมู่บ้านหนองผึ่งกว่า 10 ปีแล้ว โดยซื้อที่ดิน ที่สวนลำไยของคนในหมู่บ้านในราคาที่ค่อนข้างถูก เพราะขณะนั้นเป็นเพียงที่ดินที่มีการจับจองยังไม่มีโฉนดที่ดิน เหมือนทุกวันนี้ (2543) ลักษณะบ้านของนายจ้าง จะปลูกบ้านกั้นรั้วรอบบ้าน 2 ชั้นอย่างมิดชิด เวลาอยู่ในบ้านจะใส่กุญแจประตูรั้วภายในบ้าน เวลาออกนอกบ้านจะใส่กุญแจประตูรั้วด้านนอกบ้าน ไม่เคยแหวะเวียนเยียมเยียน พูดคุยสนทนากับชาวบ้านในหมู่บ้านเลย นอกจากถ้าหมู่บ้านมีงานก็จะให้ภรรยาเอาเงินไปช่วยเจ้าภาพในงาน แล้วกลับทันที แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่านาโวชิตจะไม่เคยพบปะสนทนากับชาวบ้าน แต่ชาวบ้านก็ให้ความเคารพนบถนอมทุกครั้งที่พบปะ ชาวบ้านทุกคนจะยกมือไหว้ เวลาพูดคุยด้วยชาวบ้านจะยืหนึ่ง ๆ สำรวม ยืน ไน้มัดหมาข้างหน้าเล็กน้อย เอามือประสานกันข้างหน้า ได้สอบถามชาวบ้านว่าทำไมถึงเกิดปรากฏการณ์เช่นนั้น ชาวบ้านพูดสอดคล้องเหมือนกันหมดว่า นาวาโวชิตมีตำแหน่งใหญ่โตเป็นเจ้าคนนายคน ถึงแม้ว่าจะเกษียณอายุแล้ว แต่ก็ยังดูน่าเกรงขาม บุคลิกท่าทางที่แสดงเหมือนคนวางอำนาจ ทำให้ชาวบ้านเกรงออกเกรงใจ เคารพนบถนอมทุกครั้ง ที่พบ แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่พูดในเชิงบ่นว่านาโวโทไม่ยอมออกมาทำความรู้จักคุ้นเคยหรือไปเที่ยวบ้านใครเลยแม้แต่ครั้งเดียว ส่วนชาวบ้านก็ไม่กล้าเข้าไปเดินเที่ยวจู้จ้านในบ้านของนาโวโท (เพราะปิดประตูใส่กุญแจ) นอกจากนางหงษ์ และชาวบ้านที่ลูกจ้างไปทำสวนเท่านั้น

นางหงษ์มีอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียวคั่งที่กล่าวมาแล้ว รายได้วันละ 50 บาท เดือนละ 1,500 บาท ถ้าวันใดนางหงษ์ไม่สบายไปทำงานไม่ไหวก็จะไม่ได้ค่าแรง ถ้าหยุดงานหลาย ๆ วัน ก็จะขาดรายได้เพิ่มขึ้นตามจำนวนวันที่ขาดหายไป

ปัจจุบันนางหงษ์พักอยู่ที่บ้านกับลูกชาย 2 คน คืออันดับที่ 4 นายพรม และอันดับที่ 5 นายวิทยา กับหลานชายฝาแฝด 2 คนซึ่งเป็นลูกของนายพรม ส่วนภรรยาของนายพรมได้เลิกและแยกกันอยู่ตั้งแต่ลูกยังเล็ก ๆ อายุได้ 1 ขวบเศษ ๆ เท่านั้น

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2538 นายพรมได้ไปทำงานที่กรุงเทพฯ ทิ้งให้นางหงษ์อยู่กับนายวิทยาซึ่งเป็นลูกชายคนสุดท้องของนางหงษ์ และทิ้งลูกชายแฝดให้นางหงษ์กับนายวิทยาเลี้ยงดู แต่ในความเป็นจริงแล้วนางหงษ์ได้อยู่ในสภาพที่หาเลี้ยงทั้งลูกชายและหลานแต่เพียงผู้เดียว ทั้งนี้เพราะนายวิทยา ซึ่งมีอาชีพรับแกะสลักไม้ ชอบดื่มเหล้าเที่ยวเตร่ตามประสาคนหนุ่มและเป็นโสด บางวันแกะสลักครั้งวันก็ออกเที่ยวกับเพื่อนฝูง ได้เงินมาก็ดื่มเหล้า สูบบุหรี่เงินเงินหมด บางวันก็ซื้อเชื้อเหล้าบุหรี่ยี่ห้อในร้านค้าใกล้บ้าน วันต่อมาถ้าทำงานได้เงินแทนที่จะไว้กินไว้ใช้ จำเป็นต้องเอาไปใช้หนี้ค่าเหล้า บุหรี่ และก็ซื้อเชื้อเหล้าบุหรี่ยี่ห้อต่อไปอีกเป็นลูกโซ่ จึงทำให้นายวิทยาไม่มีเงินเหลือพอที่จะให้แม่ (นางหงษ์) ไว้เป็นค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในบ้าน นางหงษ์ต้องใช้จ่ายเงินจากค่าแรงวันละ 50 บาท เป็นค่าใช้จ่ายทุกอย่างในบ้าน เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำ

ค่าไฟ และค่าขนมให้หลานไปโรงเรียน พอบ้างไม่พอบ้าง บางครั้งก็ซื้อกับข้าวที่ร้านในหมู่บ้าน โดยติดไว้ก่อนจนกว่าจะได้ค่าแรงวันต่อไป จึงจะนำเงินไปจ่ายค่ากับข้าว ถ้ามีเงินเหลือก็ซื้อกับข้าวในวันนั้น ถ้าไม่เหลือก็ซื้อเชื่อต่อไปเป็นลูกโซ่เช่นนี้เหมือนนายวิทยา

ส่วนนายพรมได้กลับจากกรุงเทพฯ มาพักอาศัยอยู่กับแม่เมื่อปี พ.ศ. 2543 ทำอาชีพแกะสลักไม้ รับจ้างถ่างหญ้า(ถ้ามี) ถูตุล้าโยรับจ้างเก็บล้าโยรายได้วันละ 150 บาท มากกว่ารับจ้างถ่างหญ้าได้วันละ 120 บาทเท่านั้น ทั้งที่ระยะเวลาทำงาน 8 ชั่วโมงเท่ากัน แต่นายพรมก็มีความประพฤติไม่แตกต่างจากน้องชาย ชอบดื่มเหล้า เที่ยวเตร่ แต่ไม่สูบบุหรี่ เวลาดื่มเหล้าจะติดลมดื่มจนมึนเมา เดิน โขเซล้มลุกคลุกคลานนอนหลับได้ทุกแห่ง ทั้งกลางสวน ใต้ต้นล้าโยหรือบ้านของชาวบ้าน ที่สำคัญนายพรมจะดื่มเหล้าติดต่อกัน 2-3 วัน จนร่างกายทรุดรับไม่ไหวจึงหยุดดื่มอยู่กับบ้าน แต่ก็ไม่สามารถทำงานแกะสลักได้เพราะร่างกายอ่อนเพลีย มึนหัว ปวดหัว หรือที่เรียกว่าเมาค้าง

นายพรมก็เช่นเดียวกับนายวิทยา คือ เมื่อทำงานได้เงินจะดื่มเหล้าเที่ยวเตร่ตามประสาคนโสด (หม้าย) นอกจากจะไม่แบ่งเงินให้นางหงษ์แล้ว หลายครั้งนายพรมพยายามข่มขู่นางหงษ์เพื่อขอเงินครั้งละ 100 - 1,000 บาท นางหงษ์ก็ต้องให้เพื่อตัดความรำคาญ ส่วนเงินที่ให้นายพรมไปนั้นเป็นเงินที่ถูกคนโต (นายดำรงค์) ใ้ให้นางหงษ์เก็บไว้กินไว้ใช้ แต่ให้ไม่บ่อยนัก 3 - 4 เดือนจะให้สัก 1 ครั้งประมาณ 500 - 1,000 บาท ซึ่งนายหงษ์ก็เก็บซ่อนไว้ไม่ยอมเอาออกมาใช้จ่ายจะใช้เฉพาะรายได้ของตนเองเท่านั้น และเมื่อใดที่นายพรมรู้ว่าพี่ชายเอาเงินมาให้แม่ก็จะข่มขู่เอาเงิน นั้นมาให้ตนอยู่เสมอ ๆ เมื่อนายพรมได้เงินก้อนนั้นไปก็จะชวนเพื่อน ๆ เที่ยวเตร่ตามร้านอาหาร ห้องอาหารที่มีคาราโอเกะ เที่ยวจนเงินหมดจึงกลับบ้าน นางหงษ์ไม่เคยว่ากล่าวหรือบ่นให้ลูกเสียใจ ได้แต่นิ่ง ๆ เลี้ยงหลานไปวัน ๆ

มีอยู่ครั้งหนึ่งนายพรมไปรับจ้างตัดหญ้า โดยใช้เครื่องตัดหญ้า นายพรมได้นำใบมีดตัดหญ้าไปลับกับเครื่องลับไฟฟ้า แต่วันนั้นนายพรมได้ดื่มเหล้าโรงตั้งแต่เช้า จึงอยู่ในอาการมึนเมา ได้ลับมีดพลาดไป แทนที่จะเอาใบไปลับกับเครื่อง กับพลาดเอามือด้านขวาไปพาดกับเครื่องลับมีดมีลักษณะต้องพึ่งโรงพยาบาลรักษาแผลถึง 24 เข็ม ส่งผลกระทบบให้นายพรมต้องหยุดทำงานแกะสลักไม้และหยุดดื่มเหล้าไปนานกว่า 1 เดือน นายพรมดูเหมือนจะรู้ตัวเองว่าอยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพาแม่และน้องฝ่ายเดียว จึงไปขออาศัยบ้านครุคนหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก ครุท่านนั้นก็ใจดีให้อาศัยอยู่ด้วยและจ้างทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่พอทำไหววันละ 100 บาท แต่ไม่ได้จ้างทุกวัน ถ้ามีงานก็จ้างไม่มีก็ไม่จ้าง แต่ให้กินอยู่หลับนอนฟรีและยังพาไปหาหมอเพื่อเอายามากิน จนกระทั่งนายพรมหายดีจึงกลับบ้าน และเริ่มทำงานแกะสลักไม้อย่างเดิม เป็นที่น่าสังเกตว่า

หลังจากที่นายพรมประสบอุบัติเหตุ ความประพฤติเริ่มดีขึ้น ตั้งใจทำงานทุกวัน นาน ๆ ครั้งจึงจะดื่มเหล้า ซึ่งนายพรมเล่าว่า ที่ตั้งใจทำงานให้ได้มาก ๆ เพราะต้องการเงินไปซื้อรถจักรยานยนต์ เวลาไปไหน ๆ จะได้ไม่ต้องเดินหรือยืมรถจักรยานยนต์ของน้องชาย เพราะนายวิทยาก็แสดงท่าทีไม่พอใจทุกครั้งที่นายพรมยืมรถไปใช้ จึงเป็นแรงผลักดันและแรงบันดาลใจให้นายพรมต้องทำงานหนักและพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด

สำหรับแบบแผนการดำเนินชีวิตตามปกติของนางหงษ์ ภายใต้งานไขความยากจนของครอบครัว มีแบบแผนการดำเนินชีวิตในหัวข้อต่อไปนี้เป็นกิจวัตรประจำวัน และการดูแลสุขภาพ

กิจวัตรประจำวันของนางหงษ์ นางหงษ์ได้แยกภาระหน้าที่ทุกอย่างในบ้าน ตื่นตอนเช้าประมาณ 4-5 เพื่อนั่งข้าว ทำกับข้าวให้ลูกชาย 2 คน หลานชายฝาแฝด 2 คน และตนเองกินข้าวมือเช้า และข้าวเหนียวใส่กล่องให้หลานไปกินที่โรงเรียน โดยไม่ต้องนำอาหารไป เพราะทางโรงเรียนมีโครงการอาหารกลางวันเลี้ยง แต่มีแต่กับข้าวให้กินอย่างเดียว ส่วนข้าวต้องนำมาเอง

เมื่อส่งหลานไปโรงเรียนแล้ว พอมีเวลาเหลือนิดหน่อยก็จะเก็บกวาดเช็ดถูบ้าน ล้างถ้วยชาม กวาดใบไม้บริเวณรอบบ้านถึงเวลา 8.30 น. นางหงษ์จะเดินไปที่บ้านนาวาโท เพื่อรับจ้างทำงานต่อ ซึ่งอยู่ตรงข้ามกัน มีถนนในหมู่บ้านกัน ระยะห่างจากบ้านนางหงษ์ถึงบ้านนาวาโทห่างประมาณ 10-12 เมตร พอไปถึงบ้านนาวาโท (ต่อไปนี้จะเรียกว่านายจ้าง) ก็เข้าครัวเก็บถ้วยชาม ถ้วยกาแฟ ของใช้ที่เลอะเทอะมาล้างให้สะอาด เก็บเข้าที่เข้าทาง แล้วจึงเริ่มกวาดบ้านทุกห้อง เช่น ห้องครัว ห้องนอน ห้องรับแขก เช็ดถูทุกห้อง ขัดล้างห้องน้ำ กวาดรอบ ๆ บริเวณบ้านเป็นลำดับสุดท้าย เป็นอันว่างงานบ้านเสร็จสิ้น จากนั้นนางหงษ์จะแบกจอบถางหญ้ารอบ ๆ บ้าน พร้อม ๆ กับเก็บใส่ตะกร้า ไปกองรวมกันเผาไฟไปเรื่อย ๆ ทำอย่างนี้ตลอดวัน บางเวลาถ้านายจ้างเรียกใช้ให้ไปทำอย่างอื่น เช่น เป็นลูกมือทำอาหารกลางวัน มือเย็นหรืออุ่นอาหาร ก็ต้องวางมือจากถางหญ้า แล้วไปทำงานตามคำสั่ง บางครั้งก็ใช้ให้ไปซื้อของเล็กน้อย ๆ ที่ร้านค้าเล็ก ๆ ในหมู่บ้าน อยู่ห่างไปประมาณ 50 เมตร 1 ร้าน และห่างประมาณ 200 เมตร อีก 1 ร้าน เพราะในหมู่บ้านมีร้านขายของอยู่ 2 ร้าน (ร้านของผู้ใหญ่บ้าน และร้านนางสุน)

เวลา 12.00 น. หรือบางครั้งก็อาจจะเลยเวลาดังกล่าวไปบ้าง นางหงษ์จะเดินกลับบ้านเพื่อกินข้าวมือกลางวัน และหาข้าวให้ลูกชาย 2 คนกินกัน แต่การยกข้าวปลาอาหารมาให้ลูกชายทั้ง 2 คนกินนั้นไม่ได้ทำทุกวัน บางวันลูกชาย 2 คนออกเที่ยวเตร่หรือไปกินเหล้าเมาอนค้ำ

ที่อื่น นางหงษ์ก็จะหากินใส่ปากใส่ท้องตัวเองจนอิ่ม นั่งพักอยู่ที่บ้านรอเวลาบ่ายโมงตรงจึงไปทำงานที่บ้านของนายจ้างต่อ

งานแต่ละวันจะเหมือนกัน นอกจากนายจ้างจะใช้ให้ทำงานอย่างอื่น ๆ ที่เป็นงานจรรยาหงษ์จึงจะไปช่วยงานนั้น ๆ พอถึง 5 โมงเย็นเป็นอันสิ้นสุดงาน นางหงษ์จะกลับบ้านเตรียมทำกับข้าวมือเย็นให้ลูกและหลานกิน ส่วนข้าวเหนียวไม่ต้องนึ่งเพิ่มเพราะนึ่งตอนเช้าไว้กินได้ตลอดทั้งวัน

โชคที่บ้านนางหงษ์พอมีเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่อความสะดวกสบาย เช่น ตู้เย็นขนาด 5 คิว โทรทัศน์สี 14 นิ้ว ชื้อไว้ตั้งแต่หลังงานศพของสามี จากเงินช่วยงานศพและเงินค่าสมาชิกฌาปนกิจศพ นางหงษ์เล่าว่าตอนเย็นถึงหัวค่ำจะนั่งดูทีวีกับหลานฝาแฝด รายการที่ชื่นชอบคือละคร เมื่อละครจบก็เข้านอนกับหลานชาย แต่นางหงษ์บ่นว่านอนไม่ค่อยหลับมานานแล้ว หลับ ๆ ตื่น ๆ ตลอดคืน เป็นเช่นนี้ตั้งแต่สามีตายจากไป อีกทั้งบางครั้งลูกชายทั้งสองออกเที่ยวเตร่ไม่กลับบ้านจะเป็นห่วงลูกชายเกรงว่าจะเมาเหล้ามีเรื่องทะเลาะวิวาทชกต่อยจนเจ็บตัว หลายครั้งที่ลูกชายคนที่ 4 คือนายพรมกลับบ้านด้วยร่างกายที่บอบช้ำ หน้าตาปูดโปน เพราะชกต่อยกลับมา นางหงษ์เคยสูญเสียลูกชายคนที่สองไปแล้ว และไม่ต้องการจะสูญเสียลูกอีกจึงมีความห่วงกังวลลูกทั้ง 2 มากที่สุด ทั้ง ๆ ที่ลูกทั้งสองก็แทบไม่ได้ช่วยเหลือกิจการนางหงษ์เลย

นายพรมเล่าว่า เมื่อหลายปีก่อนพี่ชายคนโตส่งเงินมาให้แม่ใช้บ้าง แต่ปัจจุบันไม่ได้ส่งมา 3 - 4 ปีแล้ว เพราะพี่ชายคนโตมีลูกต้องเลี้ยงดูและส่งเสียเล่าเรียนหลายคน ประจวบกับลูก ๆ สร้างปัญหาหลายอย่าง เช่น เสพยาบ้า ขายยาบ้า หนีเรียน เที่ยวเตร่จนถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับหลายครั้ง จำเป็นต้องกู้เงินมามากมายเพื่อลี้ภัยและจ่ายเงินให้กับตำรวจ เพื่ออิสรภาพและอนาคตของลูก จึงต้องทำมาหากินเหนื่อยเพิ่มขึ้นเพื่อใช้หนี้สินดังกล่าว

การดูแลรักษาสุขภาพของนางหงษ์ ประโยชน์ฟังดูแล้วรู้สึกว่ารู โดยเฉพาะกับคนทั่วไปที่อยู่ในฐานะที่จะทำได้ พวกเขาจะดูแลสุขภาพอย่างเป็นระบบ เป็นลำดับขั้น แต่ชาวบ้านจน ๆ อย่างนางหงษ์ไม่มีโอกาสที่จะคิดว่าการดูแลรักษาสุขภาพทำอะไร นางหงษ์รู้เพียงแต่ว่าทุกวันนี้สุขภาพร่างกายเป็นปกติ ไม่เคยเจ็บไข้ได้ป่วยถึงขนาดหนัก เพราะไม่เคยถึงขั้นล้มหมอนนอนเสื่อ และไม่เคยเข้าโรงพยาบาล จะมีก็แต่โรคตาฝ้าฟางมองไม่ค่อยชัด เจ็บปวดตามข้อตามกระดูก ซึ่งยายหงษ์ไม่เคยใส่ใจและบอกว่าเป็นปกติของคนสูงอายุและเป็นกันทุกคน

อย่างไรก็ตาม ยายหงษ์ยังคงได้รับสวัสดิการจากรัฐที่ให้บัตรผู้สูงอายุเพื่อใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ โดยไม่ต้องเสียเงิน แต่นางหงษ์บ่นว่า เวลาป่วยไข้เล็ก ๆ น้อย ๆ จะไปสถานีนามัยที่มีแต่ยาเกินยาคือยาทานเท่านั้น สำหรับยาฉีดหรือให้น้ำเกลือต้องไปรักษาที่คลินิกในหมู่บ้านซึ่งเป็นของเอกชน และต้องจ่ายค่ารักษาแพงมาก ดังนั้นนางหงษ์จึงตัดปัญหาด้วยการไม่ต้องรักษาใด ๆ ปล่อยให้อาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ หายไปเอง

ในส่วนของเงินสวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุ นางหงษ์ได้รับเงินเดือนละ 300 บาท โดยได้รับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ได้รับเป็นงวด ถ้าเงินช่วยเหลือของรัฐส่งมาเมื่อใด ผู้ใหญ่บ้านจะมาบอกนางหงษ์และให้นำสมุดเงินฝากไปรับที่ธนาคาร แต่ได้รับเพียง 2 ครั้ง คือ ปี พ.ศ. 2541 - 2542 เท่านั้น ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมานางหงษ์ก็ไม่ได้รับเงินอีกเลย ซึ่งเรื่องนี้นางหงษ์เองก็ไม่รู้ไม่เข้าใจ และเมื่อไปสอบถามกับผู้ใหญ่บ้านก็จะได้คำตอบว่า ถ้าเงินมาเมื่อไหร่จะมาบอกเองไม่ต้องมาถาม หลังจากนั้นนางหงษ์ก็เจ็บไปและไม่กล้าไปถามอีกเลย เพราะเกรงใจ จนถึงขณะนี้ (พ.ศ. 2544) นางหงษ์ก็ยังไม่เคยได้รับเงินดังกล่าว

การที่นางหงษ์ไม่เคยได้เจ็บป่วยถึงขั้นเฝ้าหวัดหรือเข้าโรงพยาบาล เป็นเพราะว่า นางหงษ์เป็นคนสูงอายุที่ทำงานออกกำลังกายทุกส่วนของร่างกายทุกวัน อาหารที่กินแต่ละมื้อก็ง่าย ๆ บางครั้งก็เก็บผักจากรอบ ๆ บ้านที่ปลูกไว้มาต้มกินกับน้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกตาแดง ผักที่เก็บมากินก็เป็นผักพื้นบ้านที่คนเหนือกินกันเป็นประจำ เช่น ผักชะอม ผักหวานป่า เห็ด ยอดมัน ส้มปะหลัง ผักขี้ตุ๊ด หัวปลี ซึ่งปลูกอยู่ในสวนรอบ ๆ บริเวณบ้าน เป็นผักประเภทสมุนไพรและไม่มีสารพิษ จึงทำให้นางหงษ์มีร่างกายแข็งแรง เดินได้คล่องแคล่ว ทำงานได้ตลอดทั้งวันแทบไม่เคยเจ็บไข้ใด ๆ

กิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของนางหงษ์ กิจกรรมทางสังคมของหมู่บ้านเป็นกิจกรรมพื้น ๆ เพราะพบเห็นโดยทั่วไปทั้งในและนอกชุมชน กิจกรรมทางศาสนา วันพระ วันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา งานบอย เป็นต้น กิจกรรมทางสังคมของชุมชน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานศพ นางหงษ์เล่าว่า ตั้งแต่สามีตายจากไป ไม่เคยไปทำบุญวันพระที่วัดเลย รวมทั้งงานฉลองบอยหลวงต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้น เนื่องจากสาเหตุว่า นางหงษ์ต้องทำงานรับจ้างทุกวันโดยไม่มีวันหยุด ถ้าหยุดงานนั้นหมายถึงไม่ได้เงิน แกร่งจำเป็นต้องยุติการไปทำบุญที่วัดทุกวันพระเพื่อมาทำงานบ้านดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนงานขึ้นบ้านใหม่และงานแต่งงานไม่ค่อยมีบ่อยนัก หลาย ๆ ปีจะมีสักครั้ง ถ้างานเหล่านี้จัดในเวลากลางคืนก็สามารถไปร่วมงานได้ แต่ถ้างานใดจัดตอนเช้าถึงเย็นก็จะไม่ไปร่วม แต่จะให้ลูกชายทั้งสองไปช่วยงานแทน

ถึงกระนั้นก็ดี นางหงษ์เล่าเสียงหนักแน่นว่า มีงานเดียวที่ไปทุกครั้งและไม่เคยขาดคือ งานศพ เพราะว่ามีค่าสำคัญต่อนางหงษ์มาก ยามใดที่มีคนในหมู่บ้านล้มตาย จัดงานศพตาม ประเพณี นางหงษ์จะไปฟังพระสวดศพทุกคืน ยกเว้นวันเผาศพที่เผาเวลาประมาณบ่ายโมง จะไม่ไปเพราะติดงานรับจ้างประจำ ทั้งนี้เพราะยายหงษ์ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันของคน ในหมู่บ้านและการตายจากกันชั่วชีวิต ความคิดเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะนางหงษ์เท่านั้น แต่ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมานานนับสิบปีได้กลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชุมชน โดยยึดความเชื่อที่ว่าถ้าไปร่วมงานนี้ ให้เจ้าภาพหรือผู้คนในหมู่บ้านได้รับรู้ได้เห็นหน้าค่าตา เมื่อถึงยามที่เกิดกับครอบครัวของตน ทุกคนในหมู่บ้านก็จะมาช่วยงานของตนเองเช่นเดียวกัน งานศพจึงเป็นงานเดียวเท่านั้นที่นางหงษ์ไปร่วมทุกงานไม่เคยขาด

ส่วนลูกชายทั้งสองได้ไปช่วยงานศพตั้งแต่ยังไม่ได้นำศพมาตั้งทำพิธี คือไปช่วยจัด สถานที่ เตรียมข้าวของเครื่องใช้ เพราะต้องการให้ชุมชนรับรู้ถึงการมีส่วนร่วมของตนเอง ตลอดจนอยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพจนกว่างานจะเสร็จ ใช้เวลาในการจัดงาน 3 - 7 วัน และทั้งนี้ถือเป็นโอกาสดีที่ลูกชายทั้งสองจะได้ดื่มเหล้า กินอาหารฟรีตลอดงาน เป็นผลให้การทำมาหากิน ต้องหยุดชะงักไปช่วงเวลาหนึ่ง รายได้จากการแกะสลักไม้ก็หดหายไป แต่ลูกชายทั้งสองก็ชื่นชอบเพราะไม่ต้องทำงานแต่ได้มีกิน มีดื่มฟรีตลอดเวลาจนกว่างานจะเลิก โดยไม่ต้องไปซื้อเสียเงินหรือซื้อเชื่อมาดื่มกินเอง.

บทบาทอื่น ๆ เช่น การเป็นผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนั้น นางหงษ์ไม่เคยได้รับการยอมรับหรือยกย่องไม่ว่าตำแหน่งใด ๆ อาทิเช่น กรรมการหมู่บ้าน กรรมการบ่อน้ำ กรรมการวัด ทั้งนี้เพราะว่าค่านิยมการยกย่องให้ผู้หญิงเป็นผู้นำด้านต่าง ๆ ในหมู่บ้านไม่มี ไม่ว่าจะเป็นกรรมการหรือคณะทำงานชุดใด ๆ จะมีเฉพาะผู้ชายเท่านั้น อีกทั้งนางหงษ์เป็นคนสูงอายุที่แบกภาระเลี้ยงลูกหลาน มีงานทำประจำ บทบาทหน้าที่ทุกอย่างจึงถูกมองข้าม และไม่มีใครที่จะชักชวนหรือเสนอชื่อให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน จะมีก็เพียงแต่ไปร่วมงาน ไปดูหรือไปพบปะพูดคุยเล็ก ๆ น้อย ๆ กับกลุ่มทำงานเท่านั้น แต่ไม่บ่อยนัก

กรณีที่ 3 : นางขัน คุณากาศ

นางขัน คุณากาศ เป็นผู้สูงอายุที่มีเพื่อนบ้านสนิทคนหนึ่งคือ นางคำ วงษาษาภรรยาของนายทอง วงษาษา ผู้สูงอายุรายหนึ่งที่ทำการศึกษาอยู่ นางขันมีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน เช่นเดียวกับนางหงษ์และลุงนพ ซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านหนองผึ่งเช่นเดียวกัน นางขันเกิดเมื่อ พ.ศ. 2466 อายุ 78 ปี ปัจจุบัน อยู่บ้านเลขที่ 158 หมู่ที่ 11 หมู่บ้านหนองผึ่งต.ทากาศ

อ.แม่ทา จ.ลำพูน สถานภาพ ได้แต่งงานกับนายใจ คุณากาศ ปัจจุบันนายใจเสียชีวิตแล้วเมื่อ พ.ศ. 2537 (อายุ 73 ปี) จึงมีสถานภาพเป็นหม้าย มีบุตรจำนวน 9 คน เป็นชาย 8 คน หญิง 1 คน ดังนี้ คือ 1. นายจันทร์ คุณากาศ 2. นางฝน คุณากาศ 3. นายสาย คุณากาศ 4. นายสีมา คุณากาศ 5. นายสังวาลย์ คุณากาศ 6. นายเวศน์ คุณากาศ 7. นายจรูญ คุณากาศ 8. นายประพันธ์ คุณากาศ 9. นายถนอม คุณากาศ บุตรชายเสียชีวิตแล้ว 2 คน คืออันดับที่ 3 นายสาย ตกน้ำตาย และอันดับที่ 9 นายถนอม เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ขณะนี้จึงเหลือ 7 คน อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน 6 คน ไปอยู่ต่างหมู่บ้าน 1 คน

นางขันไม่มีอาชีพหลักใด ๆ เพียงแต่ในบางครั้งจะหาของป่ามาขาย เช่น หน่อเห็ดถอบ เป็นต้น นอกนั้นยามว่างก็จะเก็บหญ้าคา มาทำเป็นหลังคาขาย เป็นเพียงกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ในยามว่าง ซึ่งรายได้ก็ไม่มากนัก เพียงแต่นางขันทำไปเพื่อตนเองจะได้ไม่ว่าง หรืออยู่เฉย ๆ เป็นภาระคนอื่นในการดูแล แม้นางขันร่างกายจะไม่แข็งแรงนัก เพราะความชรามากแต่นางขันก็สามารถเดินเหินไปมาได้สะดวก ยังสามารถทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ นอกจากนี้แล้วนางขันยังเป็นผู้ที่มีบุตรมากที่สุดในกลุ่มผู้สูงอายุ แต่ชีวิตความเป็นอยู่แร้นแค้นและลำบากที่สุดในกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะว่านางขันพึ่งพาอาศัยลูกได้เพียง 1 คน ในจำนวนที่เหลือทั้งหมด คือนายจรูญ คุณากาศ และการส่งเสียก็เป็นเพียงอาหารให้กินแต่ละมื้อเท่านั้น ไม่ได้ให้เงินใช้

ลูกจำนวน 7 คนแต่งงานแยกครอบครัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่อยู่ใกล้เคียงกัน มี 2 ครอบครัวที่ปลูกบ้านอยู่อาศัยในบริเวณเดียวกันกับบ้านนางขัน คือนายเวศน์ และนายจรูญ ส่วนยายขันพักอาศัยอยู่บ้านเดิมกับลูกคนสุดท้อง คือนายถนอม แต่ได้เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์เมื่อปี พ.ศ. 2542

สำหรับนายเวศน์ ขณะนี้ป่วยเป็นโรคเอดส์ระยะสุดท้าย เป็นเหตุให้ไม่ได้เลี้ยงดูส่งเสียนางขันแต่ประการใด ส่วนนายจรูญก็มีฐานะค่อนข้างยากจน มีรายได้จากการรับจ้างแกะสลักวันละ 100 -120 บาท แ่เลี้ยงตัวเองและครอบครัวแทบไม่พอกิน ถึงกระนั้นนายจรูญก็ยังเจียดแบ่งอาหารมาให้นางขันผู้เป็นแม่ได้กินทุกมื้อ ถึงแม้ว่าอาหารการกินจะไม่คึก เพราะความยากจนดังนั้นอาหารที่กินจึงเป็นอาหารประเภทน้ำพริก ผักต้ม แต่นางขันก็พอใจ เพราะนางขันกินอาหารเช่นนี้มาชั่วชีวิต

ภาระค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ นายจรูญก็เป็นผู้จ่ายแทนนางขันทั้งหมด ดังนั้นนางขันจึงแทบไม่ได้ใช้เงิน นอกจากซื้อหาของกินเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ชื่นชอบประเภทขนม ที่

ชาวบ้านมาเร่ขายในราคาถูกประมาณ 1 - 2 บาท ซึ่งนางชั้นพอจะมีเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ ใช้จ่ายในส่วนนี้

ลูกชายคนอื่น ๆ ทุกคนที่เหลือมีอาชีพอย่างเดียวกันหมดคือรับจ้างแกะสลักไม้ รายได้ใกล้เคียงกันคือ 100 - 150 ทั้งนี้ขึ้นกับจำนวนชิ้นงาน ทำมากได้มากทำน้อยได้น้อย ถ้าวันใดหยุดทำหรือต้องไปร่วมงานทางสังคมในหมู่บ้าน วันนั้น ๆ ก็จะไม่มียาได้ แต่ทุกคนก็ไม่วิตกกังวลในเรื่องการขาดรายได้ เพราะได้ฝากปากท้องไว้กับบ้านเจ้าภาพจัดงาน ทุกมือทุกวันจนกว่างานจะเสร็จสิ้น ในงานมีทั้งอาหารคาว หวาน เครื่องดื่ม เหล้า เบียร์ ให้บริการกับคนที่มาร่วมงานอย่างไม้อั้น ซึ่งตรงนี้ก็กลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่หมู่บ้านกระทำสืบทอดเลียนแบบกันมาทุก ๆ คราวเรือน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่า ถ้าเลี้ยงดูอย่างดีอุดมสมบูรณ์ เจ้าภาพจะได้รับพรกล่าวขานยกย่องชมเชยว่าใจกว้าง ใจดีมีความเอื้อเฟื้อ แต่ถ้าเจ้าภาพคนใดเลี้ยงดูอย่างตระหนี่ถี่เหนียว ก็จะถูกติฉินนินทาตั้งหลังว่า ใจคับแคบ ขี้เหนียวไม่เอาใจเพื่อนบ้าน ซึ่งบางครั้งอาจจะถูกตัดออกจากการพบปะสังสรรค์หรือไปมาหาสู่ตามปกติ ซึ่งชาวบ้านถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะการมีงานทางสังคมแต่ละงานต้องใช้กำลังคนจำนวนมากมาช่วยในการจัดเตรียมสถานที่ เตรียมข้าวของเครื่องใช้ อาหารเครื่องดื่ม ชาวบ้านจึงต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ไว้ เพื่อจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือเมื่อยามที่บ้านของตนต้องมียานในวันข้างหน้า

ดังนั้นการที่ลูกนางชั้นหยุดงานประจำเพื่อไปช่วยงานสังคมในชุมชน จึงไม่มีผลกระทบรุนแรงต่อครอบครัว แม้ว่าขาดรายได้ส่วนนั้นไปบ้าง นางชั้นก็เช่นเดียวกันได้เข้าร่วมงานสังคมต่าง ๆ ทุกงานและพลอยได้กินอาหารดี ๆ อย่างอิมหน้าสำราญในงานไปด้วย สรุปได้ว่า ถึงแม้นางชั้นจะไม่มียาได้เป็นของตนเองและลูก ๆ หลายคนไม่ได้ส่งเสียเลี้ยงดู แต่นางชั้นก็ไม่เดือดร้อนอะไร ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายตามปกติของคนสูงอายุในชนบททั่วไป โดยมีข้าวปลาอาหารกินทุกมือที่นายจรรยาแบ่งให้กิน

แบบแผนการดำรงชีวิตของนางชั้น คุณภาศ จะรายงานตามหัวข้อต่อไปนี้ คือ

กิจกรรมประจำวัน การดูแลรักษาสุขภาพ

กิจกรรมประจำวันของนางชั้น คุณภาศ ถึงแม้ว่านายจรรยาเป็นผู้ส่งอาหารให้นางชั้นกินทุกมือ แต่นางชั้นก็ต้องตื่นแต่เช้าประมาณตี 5 เพื่อนั่งข้าวกินเองทุกวันสำหรับกับข้าว ถ้าวันใดนางชั้นอยากกินกับข้าวที่ตนเองชอบก็จะทำกินเองบ้าง ซึ่งเป็นกับข้าวอย่างง่าย ๆ เช่น น้ำพริกหนุ่ม ผักต้ม หรือถ้าเพื่อนบ้านแบ่งปันของกินมาให้ เช่น ถั่วลิสงคิบ ข้าว

โศด หรือผักพื้นบ้านต่าง ๆ นางขันก็จะต้มกิน และนำไปให้ลูก ๆ หลาน ๆ 2 ครอบครัวที่ปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน คือครอบครัวนายจรูญ และครอบครัวของนายเวศน์

หลังจากกินข้าวเมื่อเช้าแล้ว นางขันก็ไม่มีอะไรจะทำ เวลาส่วนใหญ่ก็จะนั่งดูทีวีอยู่ที่บ้าน เป็นทีวีขาวดำที่นายถนอมซื้อไว้ก่อนจะเสียชีวิต บางวันจะเดินไปสวนลำไยของนางขันเอง ซึ่งมีมาตั้งแต่สามีนางขันยังมีชีวิตอยู่ เป็นการจับจองที่ดินทำกิน แล้วปลูกลำไยมาเกือบ 30 ปี มีอยู่ประมาณ 5 ไร่ ซึ่งลูก ๆ นางขันช่วยกันดูแล สำหรับรายได้จากการขายลำไย นางขันจะแบ่งเงินให้ลูกชายทุกคนเท่า ๆ กัน เพื่อใช้จ่ายในครอบครัวของแต่ละคน อีกส่วนหนึ่งเก็บไว้ใช้ส่วนตัวซึ่งจำนวนไม่มากนัก นางขันเล่าว่าเก็บไว้ซื้อของกินที่ชอบและซื้อขนมมาให้หลาน ๆ

นางขันยังเล่าอีกว่า อาหารมื้อหลักที่กินทุกวันและขาดไม่ได้คือมื้อเช้ากับมื้อเย็น เพราะว่าทำให้ร่างกายมีกำลัง สามารถที่จะทำงานต่าง ๆ ได้ และทำให้หลับสบายในตอนกลางคืน ส่วนมื้อกลางวันบางวันก็ไม่กิน หรือบางวันอาจจะกินขนมแทน เพราะเห็นว่าไม่สำคัญเท่าไรนัก อาหารมื้อเย็นบางวันเป็นอาหารเก่าของมื้อเช้า บางวันจะเป็นอาหารใหม่ที่นายจรูญนำมาให้ ขึ้นอยู่กับว่านายจรูญจะกินอาหารเก่ามื้อเช้าในตอนเย็น หรือจะทำอาหารใหม่ในตอนเย็น นางขันก็จะได้กินตามนั้น เพราะไม่สามารถเลือกเป็นอาหารอย่างอื่นได้

หลังจากกินอาหารมื้อเย็น นางขันก็จะนั่งดูรายการทีวีที่ชื่นชอบคือละครหลังข่าว ซึ่งเหมือน ๆ กันหมดของชาวบ้านในหมู่บ้าน เมื่อละครจบจะเข้านอนเวลาประมาณ 4 ทุ่ม - 5 ทุ่ม การนอนก็หลับสนิทรวดเดียวจนถึงเช้า จะมีบางคืนเท่านั้นที่ลุกขึ้นกลางดึกเพื่อเข้าห้องน้ำทำธุระส่วนตัว เวลาประมาณตี 5 ก็จะตื่นขึ้นมา และเริ่มต้นกิจกรรมประจำวันที่เช้า ๆ เช่นนี้ตลอดมา

การดูแลรักษาสุขภาพของนางขัน นางขันก็มีการดูแลสุขภาพเช่นเดียวกับผู้สูงอายุทุก ๆ คนที่กล่าวมาแล้ว ถ้ามองอย่างผิวเผินก็จะเห็นว่ายายขันไม่มีการดูแลสุขภาพอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน ดังเช่น ผู้สูงอายุในชุมชนเมืองหรือเมืองใหญ่ ๆ เช่น ออกวิ่งตอนเช้า ไปสวนสุขภาพ (ซึ่งในชุมชนไม่มี) วิ่งตอนเย็น เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้นางขันไม่เคยกระทำ เพราะร่างกายไม่แข็งแรง แต่เมื่อพิจารณาดูแล้ว การที่นางขันเดินไปหาของป่ามาขายในบางครั้ง และไปป่าเพื่อนำเอาหญ้าคามาทำหลังคา หรือแม้แต่ตื่นแต่เช้าลุกขึ้นมาล้างข้าว ก็เป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้นางขันไม่ค่อยเจ็บป่วยจนถึงขั้นต้องไปโรงพยาบาลหรือนอนรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล มีเพียงแต่ถ้าเกิดเจ็บป่วยเป็นไข้เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะไปสถานี

อนามัยได้รับยาฟรี เพราะมีบัตรผู้สูงอายุ และไม่ต้องเสียเงินตามโครงการรักษาฟรีผู้สูงอายุของรัฐที่จัดให้ตามกฎหมายอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่านางขันจะมีสุขภาพไม่แข็งแรงนัก เพราะชรามากแล้ว ประกอบกับเป็นคนร่างกายผอมบางแต่ก็ไม่มีโรคประจำตัวหรือโรคภัยไข้เจ็บใด ๆ นอกจากโรคชราโดยทั่ว ๆ ไป เช่น ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ปวดข้อ ปวดกระดูก อาการป่วยนี้ไม่ต้องกินยา เพราะไม่ป่วยตลอดเวลา เพียงแต่ปวด ๆ หาย ๆ เป็นบางเวลา อาการปวดจะหายไปเองโดยไม่ต้องกินยา

นางขัน โชคดีที่ได้เป็นผู้สูงอายุคนหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับเงินค่าเลี้ยงดูผู้สูงอายุเดือนละ 300 บาท เช่นเดียวกับนางหงษ์ และปัจจุบันไม่ได้รับเงินส่วนนี้มา 1 ปีแล้วแล้วเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านได้ชี้แจงเรื่องนี้ว่า เป็นเพราะว่าเงินจำนวนดังกล่าวที่รัฐจัดสรรให้ในบางปีนั้นตกมาไม่ถึงหมู่บ้านหนองผึ่งจึงทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับเงินช่วยเหลือดังกล่าว

ในช่วงเวลาที่นางขันได้รับเงินช่วยนี้ เป็นเวลาที่นายถนอมยังไม่เสียชีวิต นางขันจะเบิกเงินมาให้นายถนอมซึ่งเป็นลูกชายคนเล็กไว้ใช้จ่าย ทำให้นายถนอมซึ่งอยู่บ้านเดียวกับแม่(จนเสียชีวิต) แทบไม่ต้องดิ้นรนทำมาหากินอะไร เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการเที่ยวเตร่ ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ จนครั้งสุดท้ายไปเที่ยวหลับนอนกับผู้หญิงขายบริการ จนเป็นสาเหตุที่ทำให้ติดเชื้อ HIV และล้มป่วยอยู่ประมาณ 3 เดือน ก็เสียชีวิต ซึ่งนับว่าเสียชีวิตเร็วมากหลังจากรับเชื้อ HIV

เงินช่วย 300 บาทนี้อาจกล่าวได้ว่า นางขันแทบไม่ได้นำมาใช้ส่วนตัวเลย เพราะความรักลูกโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นลูกคนสุดท้อง จึงทำให้นางขันรักและตามใจลูกคนนี้มากกว่าลูกคนอื่น ๆ ทั้งหมด ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลูกชายบางคนไม่พอใจนางขันที่รักลูกถ้าเอียงไม่เท่ากัน จึงไม่ยอมส่งเสียใด ๆ ทั้งสิ้นโดยอ้างว่า นางขันมีนายถนอมเลี้ยงดูอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องส่งเสีย อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ลูกคนอื่น ๆ โกรธเคืองไม่พอใจนางขันคือ นางขันยอมให้นายถนอมเอาที่ดินที่ปลูกบ้านไปจำนองธนาคารการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) จำนวน 100,000บาท (หนึ่งแสนบาท) นายถนอมนำเงินไปซื้อรถจักรยานยนต์ นำเงินส่วนที่เหลือออกเที่ยวเตร่จนหมด สุดท้ายนายถนอมได้ขายรถจักรยานยนต์เอาเงินไปเที่ยวเตร่จนหมดด้วย สาเหตุนี้เป็นสาเหตุสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ลูกคนอื่น ๆ ไม่พอใจนางขัน และแทบไม่มาดูแลหรือดูแลค้ำคูนนางขันเลย

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าการกระทำของนางขันและนายถนอมจะสร้างความขัดแย้งอย่างรุนแรงภายในครอบครัว ระหว่างนายถนอมกับพี่ ๆ ตลอดระยะเวลาที่นายถนอมยังมีชีวิตอยู่ บางครั้งทะเลาะถกเถียงกันรุนแรง จนถึงขั้นชกต่อยกันอยู่บ่อย ๆ แต่เมื่อนายถนอม

สิ้นชีวิตลงด้วยโรคเอดส์ดังกล่าว พี่น้องทุกคนได้มาช่วยงานกันอย่างพร้อมหน้า และเต็มทีจนงานเสร็จสิ้น รวมทั้งชาวบ้านในหมู่บ้านก็มาร่วมงานกันเกือบทุกคน (บางคนไปทำงานในโรงงานนิคมอุตสาหกรรมลำพูนจึงไปร่วมงานไม่ได้) ซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นไปตามประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อของชาวบ้านดังได้กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่านางขันจะไม่ได้ดูแลสุขภาพอย่างเป็นระบบ หรือจริง ๆ จัง ๆ แต่การที่นางขันได้ออกเดินไปมา เช่น นางขันหาของป่ามาขายในบางครั้ง ไปเอาหญ้าคาจากป่าใกล้บ้านมาสานเป็นพายทำเป็นหลังคาหญ้า ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สุขภาพของนางขันแข็งแรงอยู่เสมอ เพราะมีส่วนได้ออกกำลังกายอยู่ นางขันจะตื่นแต่เช้ามืดนับว่าเป็นการดูแลสุขภาพอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้นางขันไม่เจ็บไข้ได้ป่วยหรือมีโรคประจำตัวอะไร จะมีที่น้ำสังเกตุก็เพียงมีรูปร่างผอมบาง ซึ่งเป็นผลมาจากวัฒนธรรมการกินของชาวบ้านที่ชอบกินน้ำพริก ผักต้ม ไม่ชอบกินอาหารมัน รสหวานซึ่งเป็นอาหารที่คนภาคกลางชื่นชอบ และนิยมบริโภคอาหารประเภทมันมีกะทิ มีน้ำตาลเป็นส่วนผสมในอาหารเกือบทุกชนิด

กิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของนางขัน คุณภาพ กิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของนางขันนั้น ส่วนใหญ่นางขันจะกระทำควบคู่กันไปอย่างแยกไม่ออก อย่างเช่น เมื่อยามที่นางขันไปร่วมงานทางสังคมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ นางขันจะไปรวมกลุ่มกับผู้สูงอายุด้วยกัน ทักทายนั่งคุยกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุหญิง กินอาหารในงานร่วมกัน จะอยู่ร่วมในงานจนเย็น บางงานอยู่ถึงค่ำมีดจึงจะกลับบ้าน

ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านก็จะแบ่งแยกอย่างเห็นได้ชัด หลายครั้งที่นางขันชอบเดินไปที่บ้านของเพื่อนบ้านที่เป็นผู้สูงอายุผู้หญิงคือ นางดำ ภรรยาของนายทอง เพราะเป็นเพื่อนบ้านที่สนิทสนมกันมาก จะนั่งคุยอยู่นาน ๆ เรื่องที่คุยเป็นเรื่องปรับทุกข์เกี่ยวกับลูก ๆ หลาน ๆ พุดคุยแลกเปลี่ยนในเรื่องอาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ของแต่ละคน คุยเรื่องผลผลิตลำไยในปีนั้น บางครั้งจะมีการพุดคุยวิพากษ์วิจารณ์หรือนินทาเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ที่มีเรื่องร้อน ๆ เกิดขึ้นในขณะนั้น อาทิเช่น ลูกสาวบ้านนั้นได้สามีที่อายุอ่อนกว่ามากถึง 10 ปี คนบ้านนั้นสงสัยเป็นโรคเอดส์ การนินทาเช่นนี้จะกระจายออกไปแบบปากต่อปาก ในไม่ช้าก็จะรู้กันทั้งหมู่บ้าน และแพร่กระจายไปถึงหมู่บ้านใกล้เคียงจนถึงห่างไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของคนใดที่รำลือว่าเป็นโรคเอดส์ จะเป็นหัวข้อสนทนาที่นิยมมากที่สุด พุดถึงบ่อยมากที่สุดจนบางครั้งคนที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะความอับอายเพื่อนบ้านด้วยกัน จึงย้ายไปที่อื่น เช่น ในเมืองเป็นชุมชนที่ไม่มีคนรู้จักอาศัยอยู่ด้วย

กลุ่มผู้สูงอายุหญิงเมื่อรวมกลุ่มกันจึงเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารแห่งหนึ่งที่สามารถแพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางจากปากของลูกหลานที่อยู่บ้านเดียวกัน แล้วพูดต่อ ๆ กันไปยังอีกบ้านหนึ่งจนกลายเป็นไฟลามทุ่ง

ทางด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือทางสายเลือดนั้น นางขันไม่มีญาติพี่น้องในหมู่บ้านหนองผึ่งเลย เพราะหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านเกิดขึ้นใหม่ ที่ครอบครัวนางขันอพยพแยกตัวมาจากหมู่บ้านหมื่นข้าวซึ่งเริ่มแออัดยัดเยียด และมีลูกจำนวนมาก จึงมาจับจองที่ดินและปลูกบ้านอยู่อาศัย แต่สำหรับสวนลำไยมีมาตั้งแต่เดิมตั้งแต่ยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหมื่นข้าวแล้ว การแยกตัวออกมาอยู่ที่ใหม่จึงอยู่ใกล้สวนลำไยยิ่งขึ้น และสะดวกในการดูแลรักษา

ส่วนความสัมพันธ์ทางสายเลือด นางขันจะมีเฉพาะกลุ่มลูก ๆ 5 คน ที่ปลูกบ้านกระจายกันอยู่ใกล้ ๆ กับหลาน ๆ อีก 10 คน ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นเด็กที่อยู่ในวัยเรียนระดับประถมศึกษา แต่นางขันก็ไม่ค่อยไปมาหาสู่กับลูกชายลูกสะใภ้บ่อยนัก เพราะทั้งลูกชายและลูกสะใภ้ของนางขันไม่พอใจยายขันด้วยสาเหตุที่กล่าวมาแล้ว จึงทำให้ดูเหมือนว่าความสัมพันธ์ของนางขันกับครอบครัวของลูก ๆ ได้ห่างเหินกันไป

แต่การที่นางขันบอกว่าไม่ค่อยห่างมากนัก เพราะมีผู้สูงอายุหญิงในหมู่บ้านจะมารวมกลุ่มที่บ้านของนางครั้งละ 3 - 4 คน แล้วหมุนเวียนกันไปรวมกลุ่มที่บ้านคนอื่น ๆ สลับกันไปทุกวัน มีเรื่องพูดคุยกันทุกวันกลุ่มผู้สูงอายุหญิงที่มารวมตัวกันนี้จึงเป็นการเอื้ออาทรกันระหว่างผู้สูงอายุ ที่เป็นเพื่อนบ้าน เพื่อคลายความเหงา รวมทั้งเป็นเพื่อนปรับทุกข์ในยามมีปัญหาทางใจ ตลอดจนมักจะนำของกินมาแบ่งปันกันแล้วแต่จะมีในแต่ละดู เช่น ถั่วลิสง ข้าวโพด ผักพื้นบ้าน ดังได้กล่าวมาแล้ว

เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มวัยกลางคนลงมาจนถึงวัยหนุ่มสาวและวัยเด็ก จะไม่สามารถรวมกลุ่มกับผู้สูงอายุด้วย เพียงแต่เมื่อเดินผ่านบ้านจะทักทายกันตามปกติ แล้วก็เดินผ่านไปโดยไม่หยุดแหวะคุยกันนาน ๆ ซึ่งตรงนี้นับเป็นช่องว่างระหว่างวัยที่นับวันในหมู่บ้านหนองผึ่งจะเห็นห่างออกไปเรื่อย ๆ จนถึงขณะนี้ปรากฏการณ์ดังกล่าวก็ยังมีให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน จนดูเหมือนว่าคนสูงอายุถูกปล่อยปละละเลย โดดเดี่ยว ขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวลูกหลาน จนเป็นสาเหตุให้พวกเขาต้องมารวมกลุ่มกันเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจระหว่างกันและกัน ประการสำคัญเป็นการเกาะกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น กล่าวคือ รวมกลุ่มกันทุกวันที่บ้านคนใดคนหนึ่งหมุนเวียนสลับกันไป

การร่วมงานทางด้านศาสนานั้น นางขันเล่าว่าเมื่อครั้งที่นายถนอมยังมีชีวิตอยู่ นางขันได้ไปวัดในวันพระ เพื่อนำอาหารไปทำบุญที่วัด โดยนายถนอมเป็นผู้พาไปและช่วยถือข้าวของที่นำไปวัด แต่ไม่ได้ไปทุกวันพระ เดือนหนึ่งจะไป 1 - 2 ครั้งเท่านั้น หลังจากนั้น

ตั้งแต่ นายถนอมเสียชีวิตลงได้เกือบ 2 ปี นางขันไม่เคยไปวัดเพื่อทำบุญวันพระอีกเลย ทั้งนี้ เพราะไม่มีใครช่วยทำกับข้าว ช่วยถือของ หรือช่วยล้างมือหรือพองร่างของนางขัน อีกทั้งอาการเจ็บข้อ ปวดกระดูกซึ่งเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ นั้น ก็เป็นอุปสรรคทำให้เดินไกลไม่ไหว ร่างกายที่ซูบผอมบาง เรียวเรงน้อยนั้นทำให้นางขันต้องยุติการไปทำบุญที่วัดโดยสิ้นเชิง จุดนี้เองจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อให้พระที่จำวัดที่วัดหมื่นข้าวมีอาหารไม่พอฉัน และแทบไม่พอเลี้ยง เณรตัวเล็ก ๆ ที่บวชอยู่ที่วัดเกือบ 10 รูป จนต้องหุงหาอาหารเพื่อตนเองบ่อยครั้ง

การติดต่อพบปะกับเครือญาติที่หมู่บ้านหมื่นข้าว นั้น นางขันก็ตัดขาดไม่ได้ ไปมาหาสู่อย่างสิ้นเชิงเช่นเดียวกัน เพราะความชราภาพดังกล่าว และที่น่าแปลกก็คือ เครือญาติที่กระจายอยู่ในหมู่บ้านหมื่นข้าวก็ไม่ไปมาหาสู่กับนางขันเช่นเดียวกัน จากการสอบถาม ชาวบ้านหมื่นข้าวกล่าวเหมือนกันว่า ต้องทำมาหากิน หรืออยู่บ้านเลี้ยงลูกหลานจึงไม่มีเวลาไปพบปะเยี่ยมเยียน จะได้พบกันก็ต่อเมื่อมีงานทางสังคม เช่น งานศพ งานแต่ง หรืองานขึ้นบ้านใหม่เท่านั้น เมื่องานเสร็จสิ้นลงแล้วต่างคนก็ต่างแยกย้ายกันกลับบ้านของตน และจะไม่ได้พบกันอีกเลยจนกว่าหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งจะมีงานทางสังคมเกิดขึ้น

กรณีที่ 4 : นายไล จินะกาศ

นายไล จินะกาศ เป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างดี เป็นพี่ชายของนายอุบ จินะกาศ ซึ่งเป็นอาสาสมัครในหมู่บ้านหนองผึ่ง นายไลอาศัยอยู่ในบ้านหนองผึ่ง เกิดเมื่อ พ.ศ.2467 อายุ 77 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 180 หมู่ที่ 11 ต.ทากาศ อ.แม่ทา จ.ลำพูน สถานภาพได้แต่งงานกับนางบัวผัน จินะกาศ (อายุ 78 ปี) ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ และอาศัยอยู่ร่วมกัน มีบุตร 7 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 4 คน คนแรกชื่อนายจ๋านงค์ จินะกาศ บุตรคนที่ 2 ชื่อนายบุญเสริม จินะกาศ บุตรคนที่ 3 ชื่อนางสาวอารีย์ จินะกาศ บุตรคนที่ 4 ชื่อนายสนั่น จินะกาศ บุตรคนที่ 5 ชื่อนางทองดี คาบูน้อย บุตรคนที่ 6 ชื่อนางบุญทวี กันติไพศาล บุตรคนที่ 7 ชื่อนายทองค์ จินะกาศ

การศึกษาของนายไล จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดท่าทุ่งหลวงของตำบลทากาศที่เรียนจบ ป.4 เพราะสมัยก่อน ป.4 ถือว่าเป็นระดับประถมศึกษาสูงสุด หลังจบการศึกษาแล้ว ได้บวชเป็นสามเณร 5 ปี เพื่อร่ำเรียนทางพระพุทธศาสนา เมื่อนายไลได้ลาสิกขาแล้ว ชาวบ้านในชุมชนจึงเรียกนายไลว่า "น้อยไล" คำว่า "น้อย" หมายถึงคำเรียกขานผู้ที่เคยบวชเป็นสามเณรมาก่อนส่วนคำว่า "หนาน" หมายถึงคำเรียกขานผู้ที่เคยบวชเป็นพระภิกษุมาก่อน ภายหลังจากลาสิกขาออกมาจึงเรียกว่า "หนาน" ปัจจุบันนายไล ยังสามารถอ่านหนังสือไทยและเขียนได้ตามปกติ เพราะใ้ช้อยู่เป็นประจำ และในขณะที่บวชเป็นสามเณรเคยเล่าเรียนภาษาเมือง หรือภาษาถิ่นเหนือ เพื่อให้มีความรู้ทางด้านอักษรถิ่นเหนือ และเรียนรู้พระไตรปิฎกอันมีอักษรเหนือ

จารเป็นคัมภีร์ ดังนั้นอักษรถิ่นเหนือถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง นายไลสามารถอ่านภาษาถิ่นออกและเขียนได้เป็นอย่างดี

อาชีพหลัก ปัจจุบันนายไลยึดอาชีพทำสวนลำไย เพราะในชุมชนส่วนใหญ่จะปลูกลำไยขาย นายไลมีพื้นที่เพาะปลูกลำไยในรอบบริเวณเขตบ้านของตนเองจำนวนประมาณ 10 ไร่ และปัจจุบันได้ขยายพื้นที่เพาะปลูกลำไยเพิ่มอีก 8 ไร่ รวมไร่เดิมเป็น 18 ไร่ โดยประมาณ อาชีพรองมา คือ รับจ้างแกะสลักประจำอยู่กลับบ้านในสวนลำไย สาเหตุที่รับจ้างแกะสลักเพราะว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับนายไลเป็นอย่างดี โดยมีนายจ้างจัดส่งไม้แปรรูป ซึ่งเป็นไม้จามจุรี หรือที่ชาวบ้านเรียก "ไม้จำฉา" เป็นไม้เนื้อนุ่ม ไม้แข็งนักเหมาะสำหรับการแกะได้เป็นอย่างดี ไม้สำหรับใช้แกะนี้ นายจ้างจะจัดส่งให้ถึงบ้านโดยตรง ซึ่งเป็นการเอาใจคนแกะเพื่อจะได้เร่งผลิตทันทีให้รวดเร็วยิ่งขึ้น โดยที่ผู้แกะสลักไม่ต้องเสียเวลาหาไม้มาเอง ส่วนไม้ที่แกะสลักนั้นเป็นไม้ที่มีรูปแบบให้อยู่ก่อนแล้ว เช่น เป็นรูปแมว หมู กระต่าย เป็นต้น นายไล และลูกคนที่ 2 คือนายบุญเสริมจะช่วยเหลือกันแกะเพื่อให้ได้มากที่สุด เพราะมีคนช่วยเหลือในการแกะน้อย อาชีพแกะสลักนี้จะทำรายได้ให้กับครอบครัวของนายไลได้เป็นอย่างดี ซึ่งวันหนึ่ง ๆ นายไลและลูก ทั้ง 2 คน หากไม่มีธุระที่ไหน จะช่วยกันนั่งแกะอยู่กลับบ้านเป็นประจำทุกวัน

ภายในครอบครัวของนายไล มีผู้อยู่อาศัยด้วยกัน 7 คน นอกจากนายไลและภรรยาของนายไลแล้ว ยังมีลูกคนที่ 2 คือนายบุญเสริม คนที่ 3 นางสาวอารีย์ คนที่ 4 นายสนั่น ซึ่งลูกที่อาศัยอยู่ด้วยกันยังเป็นโสดไม่ได้แต่งงาน รวมหลานอีก 2 คน เป็น 7 คน ส่วนลูกชายที่ชื่อนายสนั่นได้ติดคุก 1 ปี นายไลเล่าว่า ลูกคนนี้ได้ปีนขึ้นไปบนบ้านของหญิงสาวคนรัก แต่พ่อแม่เอาความ จึงถูกตำรวจจับและติดคุก 1 ปี เมื่อเดือนสิงหาคม 2543 ที่ผ่านมา ที่ช่วยทำงานหารายได้จึงเหลือแค่ 2 คน คือนายบุญเสริมกับนางสาวอารีย์ แต่เนื่องจากนางสาวอารีย์ไม่มีความรู้ด้านแกะสลัก นายไลจึงมอบหมายให้เป็นผู้ช่วยสวนลำไย ช่วยถางหญ้า รดน้ำลำไย ใส่ปุ๋ย เป็นต้น ภายในสวนส่วนลูกคนอื่น ๆ ได้แยกไปมีครอบครัวหมดแล้ว และอาศัยอยู่ในบ้านหมื่นข้าวไกลี่เคียงกัน และทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ

รายได้ภายในครอบครัวของนายไล จากการศึกษาพบว่า มีรายได้หลักอยู่ 2 ประการคือ

- 1) รายได้จากการขายลำไย เนื่องจากนายไลมีเนื้อที่เพาะปลูกลำไยที่ให้ผลผลิตในปัจจุบันประมาณ 10 ไร่ ทั้งนี้ไม่นับกับที่เพาะปลูกลำไยใหม่อีกประมาณ 8 ไร่ ซึ่งอยู่ในช่วงเจริญเติบโตอยู่ แต่ยังไม่ให้ผลผลิต นายไลได้เล่าว่า "ผลผลิตที่ได้จากขายลำไยได้ปีละประมาณ

8-9 หมื่นบาท แต่ถ้าปีไหนให้ผลผลิตดี และลำไยก็มีราคาดี เพราะลำไยมีน้อย ปีนั้นจะได้ลำไยปีละประมาณ แสนกว่าบาท"

ขั้นตอนในการขายลำไย พบว่า มีการขายในหลายรูปแบบ คือ

- ขายในพื้นที่ หมายถึง ในเขตลำพูนไม่ได้ส่งออกไปต่างจังหวัด
- ขายนอกพื้นที่ หมายถึง ในเขตต่างจังหวัดรวมทั้งกรุงเทพฯ

เมื่อลำไยออกผลผลิตช่วงเดือน กรกฎาคม-สิงหาคม ครอบครัวของนายไธจะช่วยกันเก็บลำไยใส่กล่อง โดยแยกออกเป็นเกรดออก 2 เกรด คือ ลำไยเกรดเอ เป็นลูกที่มีผลโตหน้อยกับลำไยเกรดบี คือเล็กลงมา ถ้าลำไยขายในพื้นที่ไม่ส่งไปขายที่กรุงเทพฯหรือต่างจังหวัด จะขายได้ในกิโลกรัมละ 6-15 บาท สำหรับเกรดบี กิโลกรัมละ 15-25 บาท สำหรับลำไยเกรดเอ

สำหรับลำไยที่ส่งขายนอกพื้นที่ต่างจังหวัด และกรุงเทพฯ เกรดบี ได้กิโลกรัมละ 15-20 บาท แต่ถ้าเป็นลำไยเกรดเอ ขายได้ในกิโลกรัมละ 35-40 บาท ราคาของลำไยจะไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่า ปีไหนผลลำไยออกผลผลิตน้อย แต่ความต้องการลำไยมีมาก ในปีนั้นลำไยก็มีราคาดีแต่ถ้าปีไหนลำไยออกมากทั่วทุกพื้นที่ ผู้บริโภคก็น้อย ในปีนั้นลำไยก็จะราคาถูกลงตามไปด้วย ลำไยที่มารับจุกกล่อง ๆ ละ 16 กิโลกรัม จะถูกส่งไปขายที่ตลาดสำโรง สมุทรปราการ ถ้ามีลูกค้ารายใดซื้อเอาไปขายปลีกต่อ อาจซื้อได้ในราคาถูกลงกว่าเดิม เพราะลูกค้าจะต้องนำไปขายได้กำไรต่อ

ลำไยที่ส่งไปขายนอกพื้นที่นี้ ครอบครัวของนายไธ จะจัดส่งไปที่ขนส่งลำพูน เพราะเป็นทางเดียวที่จะลำเรียงลำไยสู่ตลาดต่างจังหวัดได้ โดยทางขนส่งคิดราคาเป็นกล่อง ๆ ละ 50 บาท ซึ่งเป็นค่าน้ำมันขนส่งเพื่อนำสินค้าไปสู่จุดหมายปลายทาง เมื่อลำไยถึงที่หมายก็จะมีนางบุญทวี ซึ่งเป็นบุตรคนที่ 6 ของนายไธมารับที่ปลายทาง เพื่อนำสินค้าออกจำหน่ายสู่ตลาดต่อไป รายได้จากการขายลำไย นางบุญทวี จะส่งให้กับนายไธผู้เป็นพ่อตามมาภายหลังซึ่งผลผลิตจากการขายลำไย จะได้ปีละประมาณ 8-9 หมื่นบาท บางปีก็ได้ประมาณแสนกว่าบาท ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข และกลไกของตลาดอีกทีหนึ่ง

2) รายได้จากการรับจ้างแกะสลัก เป็นรายได้ประจำวันที่เสริมเข้ามาการแกะสลักในครอบครัวของนายไธมีเพียง 2 คน คือ ตัวนายไธกับลูกชาย คือ นายบุญเสริฐ ช่วยกันรับจ้างแกะสลักซึ่งรายได้ไม่แน่นอน วัน ๆ หนึ่งถ้าขยันแกะ และไม่มีการอื่นแทรกเข้ามาก็ได้วันละประมาณ 100-150 บาท ต่อคนหนึ่ง บางวันก็ได้วันละ 80 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาแกะไม่แน่นอน บางทีลู่ว่างช่วงไหนก็จะเริ่มแกะช่วงนั้น เช่น ตอนเช้าอาจใช้เวลาแกะสลัก 1-2 ชั่วโมง

ส่วนรอบบ่ายอีกประมาณ 2-3 ชั่วโมง ส่วนเวลาที่เหลืออาจทำอย่างอื่น เช่น ถางหญ้าในสวน หรือพักผ่อนนอนหลับ เป็นต้น

การเบิกจ่ายสำหรับงานแกะสลัก จะเบิกได้เดือนละครั้ง แต่ถ้ามีความจำเป็นเร่งด่วน ในการใช้เงินก็สามารถเบิกได้ภายใน 15 วัน รายรับจากการแกะสลักได้ประมาณเดือนละ 2,000-3,000 บาทต่อคนหนึ่ง ช่วงที่งานแกะสลักมีงานเข้ามามาก คือช่วงสิ้นเดือน เพราะว่ามี นายจ้างจะเอางานที่แกะแล้วไปส่งตามร้านค้าใหญ่ ๆ จากนั้นก็จะรับไม้มาเพื่อนำไปให้ ครอบครัวของลุงแกะต่อจึงเป็นช่วงที่มีงานแกะไม้ขาดมือ

ส่วนรายจ่ายของนายไธ และภายในครอบครัว จำแนกได้ดังนี้ เป็นค่าอาหารทั้ง 3 มื้อ ตกวันละ 50 บาท ค่าเล่าเรียนของหลานชายที่อาศัยอยู่ด้วยซึ่งอยู่ชั้น ม.4 วันละ 50 บาท ค่าน้ำประปาเดือนละประมาณ 50 บาท ค่าไฟฟ้าเดือนละประมาณ 70 บาท รวมค่าใช้จ่ายประจำเดือน ประมาณเดือนละ 2,500-3,000 บาท

กิจวัตรประจำวันของนายไธ จินะกาศ นายไธเป็นผู้สูงอายุยุคแรกที่เข้ามาบุกเบิก หมู่บ้านหนองผึ้ง และเข้ามาตั้งรกรากในหมู่บ้านนี้เมื่อประมาณ 50 ปี ที่ผ่านมาเป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างดี เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุรายอื่น จนเป็นที่ทราบกันดีในหมู่บ้าน

กิจวัตรประจำวันของนายไธ เริ่มจากตอนเช้าจะตื่นนอนเวลาประมาณ ตี 5.30 น. หลังจากนั้นก็จะเปิดรายการวิทยุ ฟังรายการธรรมะในช่วงเช้า โดยให้เหตุผลว่าฟังธรรมะแล้วรู้สึกจิตใจจะสงบและเป็นสุข เสร็จจากฟังวิทยุแล้วก็ทำธุระส่วนตัว และเวลาประมาณ 6.00-7.00 น. ก็จะมานั่งแกะสลักที่เดิมคือที่เพิง คล้ายกระท่อมเล็ก ๆ ที่ปลูกไว้สำหรับนั่งแกะสลักโดยเฉพาะเพิงจะตั้งอยู่บริเวณติด ๆ กับบ้าน บางครั้งถ้าไม่แกะสลักตอนเช้าก็จะดูแลสวนลำไย ถางหญ้า รดน้ำลำไย เป็นต้น ซึ่งกินบริเวณถึง 10 ไร่ จากนั้นเวลาประมาณ 8.00-9.00 น. ก็จะรับประทานอาหารเช้า และจะพักผ่อนประมาณชั่วโมงหนึ่ง และเวลาประมาณ 10.00-12.00 น. ก็จะนั่งแกะสลักต่อจนไปถึงอาหารมื้อกลางวันหรือเที่ยง จากนั้นก็จะพักผ่อนด้วยการนอนหลับ ประมาณ 1-2 ชั่วโมงเพื่อเอาแรง หลังจากพักผ่อนแล้วก็จะมานั่งแกะสลักต่อจนไปถึงเวลา 16.00-17.00 น. ในวันนี้ก็ถือว่าเวลาแกะสลักได้สิ้นสุดลง เพราะได้แกะมาทั้งวันแล้ว ดังนั้นในเวลาที่เหลือช่วงเย็นนายไธก็จะมาดูแลสวนลำไย เช่น รดน้ำลำไย ใส่ปุ๋ย เป็นต้น และรับประทานอาหารเช้าในตอนเย็นต่อ ส่วนกลางคืนก็จะดูข่าวโทรทัศน์ เพื่อผ่อนคลายอารมณ์ และความเครียด จากนั้นก็จะเข้านอนเวลาประมาณ 3 ทุ่ม ในวันหนึ่ง ๆ ของกิจวัตรของนายไธถ้าไม่ไปไหนหรือติดภารกิจอันใด นายไธก็จะเวียนกันทำระหว่างการแกะสลักกับการทำสวนลำไย โดยเฉพาะการแกะสลักจะทำนานกว่า เพราะต้องเร่งให้ได้ชิ้นงานที่มาก ซึ่งหมายความว่า ถ้า

และได้มากเท่ากับมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ยกเว้นมีภาระอื่นเข้ามา เช่น งานศพ งานบุญของวัด หรืองานสังคมอื่น ๆ เป็นต้น นายไลก็จะไปช่วยเหลือเพื่อนบ้านหรืองานสังคมต่อไป โดยจะหยุดพักงานของตัวเองเอาไว้ก่อน

นอกจากทำสวนลำไย และแกะสลักประจำแล้ว นายไลยังมีที่นา ประมาณ 4 ไร่ สำหรับปลูกข้าว และข้าวที่ปลูกมี 2 พันธุ์ คือ ข้าวเหนียวกับข้าวหอมมะลิ โดยนายไลจะปลูกข้าวเหนียวประมาณ 3 ไร่ เหลืออีก 1 ไร่จะปลูกข้าวหอมมะลิ สาเหตุที่ปลูกข้าวเหนียวมาก เพราะว่าชาวบ้านอยู่ในหมู่บ้านหนองผึ่งนี้นิยมกินข้าวเหนียวเป็นหลักมาแต่ดั้งเดิมแล้ว ลุงเล่าให้ฟังว่า "กินข้าวเหนียวจะประหยัดกว่ากินข้าวสวย และอึดได้นานกว่าอีกด้วย"

ปัจจุบันนายไลไม่ได้ทำนาแล้ว เพราะสภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยด้วยวัย 77 ปี แล้วจึงมอบหมายหน้าที่ทำนาให้เป็นหน้าที่ของลูกทั้ง 3 คนที่อาศัยอยู่ด้วยกันเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำต่อไป

ส่วนลูกคนที่ 6 คือนางบุญทวี และคนที่ 7 คือนายทนงค์ ที่ทำงานอยู่กรุงเทพฯ ก็มี ส่วนช่วยเหลือภายในครอบครัว โดยจะส่งเงินมาให้ นายไลใช้เป็นบางครั้ง คือ ประมาณ 2-3 เดือนจะส่งเงินมาให้ลุงใช้ครั้งหนึ่ง ครั้งละประมาณ 1,500-2,000 บาทต่อคนหนึ่ง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว ทำให้นายไลมีเงินใช้โดยไม่ฝืดเคืองนัก นอกเหนือจากนี้แล้ว ลูกสาวที่อยู่กรุงเทพฯ ก็จะซื้อข้าวของเครื่องใช้ และเสื้อผ้ามาให้ลุงเป็นบางครั้ง ภายในบ้านของนายไลเป็นบ้านหลังใหญ่ก่ออิฐถือปูนตั้งอยู่ท่ามกลางสวนลำไย ในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกหลายอย่าง เช่น ตู้เย็น พัดลม โทรทัศน์ ทำให้ทราบว่าเป็นอยู่ของนายไลมีความเป็นอยู่ไม่ได้ลำบากอะไรมากนัก ส่วนลูกคนที่ 5 คือ นางทองดี แม่จะแต่งงานไปอยู่กับสามีที่บ้านหมื่นข้าวซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงบ้านหนองผึ่งแล้ว นางทองดีก็ยังเอาใจใส่ดูแลนายไลเสมอ เช่น เวลานั้นนายไลจะเก็บลำไยขายในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม นางทองดีก็มีได้นั่งดูขาย จะมาช่วยเหลือนายไล เก็บผลผลิตลำไย และช่วยจัดส่งไปขายที่กรุงเทพฯ เป็นประจำทุกปี แม้ในฤดูกาลทำนา นางทองดีก็จะมาช่วยปลูกข้าวลงแขกเกี่ยวข้าวเช่นกัน และในทางตรงกันข้ามหากทางครอบครัวของนางทองดีมีปัญหาอะไร เช่น จะทำบ้าน นายไลก็จะช่วยทำบ้านหรืออื่น ๆ เช่น ช่วยสร้างเพิงที่แกะสลักให้ลูก หรือกิจอื่น ๆ ที่นางทองดีขอความช่วยเหลือ นายไลก็จะมาช่วยเหลือเช่นกัน

ฐานะทางบ้านของนางทองดีค่อนข้างดี เคยเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าของบริษัท ซิงเกอร์มีสินค้าหลายอย่าง เช่น โทรทัศน์ จักรเย็บผ้า ตู้เย็น พัดลม และเฟอร์นิเจอร์หลายอย่าง สินค้าเหล่านี้ จะออกจำหน่ายในราคาเงินสดบ้าง เงินผ่อนส่งบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเป็นผ่อนส่ง

เพราะชาวบ้านที่ค่อนข้างยากจนไม่ค่อยมีเงินก้อนซื้อ จึงจำเป็นต้องผ่อนส่ง เพราะสินค้ามีราคาแพง เช่น โทรทัศน์ เป็นต้น ชาวบ้านจะซื้อในราคาผ่อนส่ง ต่อมาภายหลังได้เลิกสัมภาระเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าซิงเกอร์ ด้วยสาเหตุที่ว่าไม่สามารถตามเก็บเงินลูกค้าได้หมด ทางบริษัทจึงไม่อนุมัติให้ดำเนินการต่อ นายไล้เป็นผู้เป็นพ่อในฐานะผู้ช่วยลูกสาวขายสินค้า ได้เล่าให้ฟังว่า "เวลาตามไปเก็บหนี้ที่เหลือ เขาก็บอกว่ายังไม่มี ถ้าไปบ่อย ๆ เขาก็รังเกียจ จึงเกิดความเกรงใจลูกหนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทางบริษัทเห็นว่า มีความห่อนยานในการบริหารงานจึงบอกเลิกให้เป็นตัวแทน และนายไล้เห็นว่าอาชีพนี้คงไม่เจริญจึงเลิกขายและคืนสินค้าไป"

การดูแลและรักษาสุขภาพของนายไล้ เนื่องจากสภาพร่างกาย เป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้าสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงไม่เจ็บป่วยไข้ทำให้ร่างกายสมบูรณ์สามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างไรก็ตามเป็นธรรมชาติของร่างกายที่จะต้องประสบกับสภาวะไม่สบายหรือเจ็บไข้ได้ป่วยบ้างเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ปกตินายไล้เป็นคนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงอยู่เสมอแม้วัยชราภาพที่ย่างเข้า 77 ปีแล้ว แต่ยังคงแข็งแรงสามารถทำงานได้ตามปกติ และไม่มีโรคประจำตัวแต่อย่างใดเลย จะเคยเจ็บป่วยมาแล้วก็เฉพาะตอนสมัยที่อายุประมาณ 50 ปี ซึ่งภรรยาของนายไล้ได้เล่าว่า นายไล้เคยเป็นโรคริดสีดวงทวารหนัก หรือที่ชาวบ้านเรียก "มะโหกกันปูด" ซึ่งมีลักษณะคล้ายเมล็ดของมะไฟสีออกแดงเรื่อ ๆ ซึ่งนายไล้เคยเป็นมาเมื่อประมาณ 20 กว่าปีมาแล้วจากการสอบถามนายไล้เพิ่มเติม ได้เล่าให้ฟังว่า ได้เป็นโรคนี้นานพอสมควร บริเวณที่เป็นคือตรงทวารหนักจะมีเมล็ดเท่าถั่วหน้า โผล่ขึ้นมา 3 เม็ด และได้รับการรักษาด้วยการชื้อยาสมุนไพรมากินแต่ก็ไม่หาย ไม่ว่าจะรักษาด้วยยาแผนปัจจุบันที่มีขายตามร้านขายยาทั้งยาสอดใส่ทวารและยากิน ก็ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ต่อมานายไล้ได้รับการอาการของโรคนี้อีกกับหมอประจำบ้าน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "หมอเมือง" เป็นหมอที่อยู่ในชุมชนมีความรู้เรื่องการรักษาโรคอยู่บ้าง จึงเชิญให้มารักษาที่บ้าน หมอประจำบ้านหรือหมอเมืองรักษาด้วยการใช้ยาฉีดเข้าตรงหัวของริดสีดวงทวารประมาณ 3 เข็ม กล่าวคือ 1 หัวริดสีดวงทวารก็จะฉีดยา 1 เข็ม เมื่อเป็น 3 หัวก็ให้ฉีด 3 เข็มเช่นกัน โดยสมัยนั้นยาฉีดที่รักษาตกเข็มละ 100 บาทรวมเป็น 300 บาท เมื่อฉีดยาแล้วประมาณ 1 อาทิตย์ หัวของริดสีดวงทวารจะยุบสลายไปในที่สุด แม้ปัจจุบันก็ไม่กลับมาเป็นโรคนี้อีกเลย นายไล้เล่าเพิ่มว่าเมื่อสอบถามยาฉีดที่ใช้รักษาคือยาอะไร หมอประจำบ้านก็ไม่ยอมบอก จนทุกวันนี้ตนไม่ทราบเลยว่าที่หายจากโรคนี้นี้ด้วยยาชนิดใด

อย่างไรก็ตามปัจจุบันพบว่า นายไล้ไม่ค่อยเจ็บป่วยอะไร สุขภาพยังแข็งแรงสมบูรณ์หน้าตาอิมแอมแจ่มใสอยู่เสมอ เพราะนายไล้จะออกกำลังกายด้วยการทำงานประจำ จะเจ็บป่วยก็เฉพาะเรื่องเล็กน้อย เช่น เป็นหวัดทั่ว ๆ ไป เมื่อเป็นแล้วนายไล้ก็ชื้อยาตามร้านขายยา เช่น ยา

แก้ไขทัพพีมากินอาการเจ็บไข้ก็น่าหาย นายไลไม่เคยใช้บริการของอนามัยของทางตำบลเท่าไรนัก ด้วยเหตุผลที่ว่า จะต้องเสียค่าน้ำมันรถไปอีกหลายบาท ผู้ชื้อยากินเองหรือถ้าไม่มีเวลาก็จะฝากลูกหลานหรือญาติชื้อให้ จะประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าเดินทางไปอนามัยเอง

ในด้านสวัสดิการที่มีอยู่ ลูกชายคนโตของนายไลเล่าว่า มีก็เฉพาะบัตรสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถรักษาฟรีได้ ถ้าหากเจ็บป่วยหรือไม่สบาย แต่เนื่องจากปัจจุบันยังไม่เจ็บป่วยหนักหนากอะไรจึงยังไม่ได้ใช้บริการตามสถานพยาบาลที่บัตรระบุเอาไว้

ส่วนเงิน 300 บาท สำหรับผู้สูงอายุที่รัฐจัดให้ปรากฏว่า ได้รับไม่ทั่วถึง ในหมู่บ้านหนองผึ้งมีผู้สูงอายุในหมู่บ้านประมาณ 23 คน ดังนั้นเงินที่ได้มาจึงจัดบริการไม่ทั่วถึง ทางกรรมการของหมู่บ้านจึงจัดสรรให้เฉพาะผู้สูงอายุที่ลำบากจริง ๆ หรือช่วยเหลือตนเองไม่ค่อยได้ เช่น ผู้สูงอายุที่พิการและยากจน เป็นต้น

กิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของนายไล กิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นกระบวนการต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ที่คนที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้น ๆ ต้องพบและทำกิจกรรมร่วมกันไม่มากก็น้อย จากการศึกษา นายบัญชา ผู้นำชุมชนคนปัจจุบันได้เล่าว่า นายไลเป็นผู้สูงอายุที่มีวิญญูติ และเป็นผู้มีประสบการณ์ แม้อายุจะย่างเข้าวัยเก๊อบ 78 ปี ก็สามารถปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมได้ตามปกติ เนื่องจากนายไลเป็นผู้สูงอายุยุคต้นที่เข้ามาอยู่บ้านหนองผึ้งจึงเป็นที่รู้จักและรับทราบกันดีกว่า นายไลได้ผ่านประสบการณ์การเป็นผู้นำหลายอย่างมาก่อนตัวอย่าง เช่น นายไลเคยเป็นประธานสหกรณ์ของบ้านหมื่นข้าวมาก่อน มีหน้าที่บริหารงานสหกรณ์ เช่น การเก็บเงินจากผู้ที่มากู้เงิน ทำรายการกู้ตามวัตถุประสงค์ว่าเอาไปทำอะไร เช่น ชื้อหมู ไก่ เป็นต้น ประเภทการกู้ก็ปี เช่น 1 ปี, 3ปี, 6ปี, ยกตัวอย่างของการกู้เงินเป็นจำนวน 3,000 บาทกู้ประเภท 3 ปี ในปีถัดไปจะต้องมาจ่ายต้น 1,000 บาทพร้อมดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ที่เหลืออีก 2,000 บาท ก็ปฏิบัติตามเงื่อนไขเดิมคือจ่ายทั้งต้นและดอกเบี้ย จนกว่าจะครบ 3 ปี ประเภทการกู้ก็ได้ทำสัญญากันไว้ ปัจจุบันระบบสหกรณ์นี้ได้ล้มเลิกแล้ว เพราะมีระบบ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) เข้ามามีบทบาทแทน

ต่อมหลังจากสหกรณ์บ้านหมื่นข้าวเลิกล้มลง นายไลก็ได้รับเลือกให้เป็นประธาน ธกส. หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นกลุ่มรุ่นที่ 5 ซึ่งปัจจุบันยังอยู่ และเป็นรุ่นที่ 20 แล้ว กลุ่ม ธกส. จะบริหารกันเป็นคณะกรรมการ ประกอบไปด้วย ประธานกรรมการ 1 คน, กรรมการ 3 คน, เลขา 1 คน, และเหรียญฎีกฝ่ายการเงินอีก 1 คน ทำหน้าที่พิจารณาเกี่ยวกับการยืมกู้ยืมเงิน สมาชิกที่เข้าร่วม เงินสง เป็นต้น ปัจจุบันนี้ยังการดำเนินการระบบธกส. นี้

นอกจากนี้แล้ว นายไล เล่าให้ฟังว่า ตอนอายุประมาณ 50 ปี ได้เคยเป็นประธานกลุ่มข้าวบ้านหนองผึ้ง บริหารที่ชุมชนเอามารวมกัน ยกตัวอย่างเช่น สมาชิก 10 คน ให้เอาข้าวเปลือกมาคนละ 10 ถัง มารวมกันเป็น 100 ถัง ภายหลังหากมีปัญหาเรื่องข้าวกิน ก็สามารถกู้ยืมได้คราวละ 10 ถัง ภายใน 1 ปี ต้องส่งคืนข้าวจำนวน 15 ถัง ทั้งนี้เป็นดอกเบี้ยข้าวอีก 5 ถัง เป็น 15 ถัง มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการประมาณ 20 กว่าคน นายไลเล่าว่า ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารต้องมีความซื่อสัตย์ต่อสมาชิก มีการแสดงบัญชีทรัพย์สินทุกเดือน ทั้งดอกและต้น รวมทั้งรายรับรายจ่ายทั้งหมด เป็นต้น ต่อสมาชิกข้าวเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจของการบริหารที่โปร่งใส ปัจจุบันนี้ธนาคารข้าวได้ล้มเลิกไปแล้ว เนื่องจากว่าได้มีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) เข้ามามีบทบาทแทน

กิจกรรมทางสังคมอีกอย่างหนึ่งที่นายไลเข้าไปมีบทบาท คือ การเข้าร่วมชมรมกลุ่มผู้สูงอายุบ้านข้างร่องในลำพูน โดยนายไลเป็นหัวหน้ากลุ่มชมรม มีสมาชิกผู้สูงอายุเข้าร่วมจำนวนมากประมาณเกือบร้อยคน จุดประสงค์การเข้าร่วมกลุ่มของผู้สูงอายุ นายไลได้เล่าว่า สมัยก่อนยังไม่มีบัตรผู้สูงอายุหรือสวัสดิการใด ๆ สำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเข้าร่วมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พบเจอกับผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมเวลาไม่สบายหรือเจ็บป่วยสามารถเข้ารับการรักษาฟรีได้ตามโรงพยาบาลในลำพูน

นอกเหนือจากกิจกรรมที่นายไลเคยเป็นผู้ดำเนินการรวมกลุ่มด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว นายไลยังเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความเคารพไว้เนื้อเชื่อใจ งานสังคมอื่น ๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานบุญของวัด และประเพณีของชุมชน เช่น เลี้ยงผีหมู่บ้าน นายไลจะเข้าไปช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกครั้ง โดยเฉพาะงานศพ ไม่ว่าจะมีคนตายภายในหมู่บ้าน หรือนอกหมู่บ้าน หากไม่เจ็บไข้ได้ป่วยอะไรนายไลจะไปร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ การไปร่วมกิจกรรมของนายไลจะไปในฐานะผู้สูงอายุที่ได้รับเกียรติจากเจ้าภาพให้ไปร่วมงาน ตัวอย่างเช่น งานศพ ก็ได้รับเชิญจากเจ้าภาพให้เป็นผู้ทอดผ้าบังสุกุล และถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์ที่มาสวดในงานศพนั้น ๆ ส่วนงานแต่งงาน นายไลได้เล่าว่า เคยเป็นเจ้าแก่ฝ่ายชายไปสู่ขอเจ้าสาวของฝ่ายหญิง เป็นต้น กิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของนายไล จะเป็นที่ทราบกันดีทั้งในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน

กรณีที่ 5 : นายอุบ จินะกาศ

นายอุบเป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะดีอีกคนหนึ่ง และเป็นน้องชายแท้ ๆ ของนายไล

จินะกาศ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองผึ้งเช่นเดียวกัน นายอุบเกิดเมื่อ พ.ศ. 2475 อายุ 68 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 156 หมู่ที่ 11 ต.ทากาศ อ.แม่ทา จ.ลำพูน สถานภาพ ภรรยาเสียชีวิตแล้ว มีบุตร 3 คน เป็นหญิงทั้งหมด ดังนี้ คนที่ 1 ชื่อนางจันทร์สม คำมะโน คนที่ 2 ชื่อนางสาวจันทร์เพ็ญ จินะกาศ คนที่ 3 ชื่อนางผ่องศรี ใจกาศ

การศึกษาของนายอุบ จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดทาทุ่งหลวง ปัจจุบันยังสามารถอ่านออกเขียนได้ตามปกติ เพราะได้ใช้ภาษาอยู่เป็นประจำจึงทำให้ไม่ลืม

อาชีพหลัก อาชีพที่นายอุบทำอยู่ประจำ คือ การแกะสลักอยู่กับบ้าน ทำสวนลำไย ซึ่งเป็นอาชีพที่คล้ายกับนายไล ซึ่งเป็นพี่ชายของนายอุบ นอกจากนั้นนายอุบจะทำนาปีละ 1 ครั้ง เพราะในฤดูแล้งไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้ เนื่องจากมีน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก (ปัจจุบันให้ลูกหลานทำนาแทน เนื่องจากสุขภาพร่างกายไม่อำนวยต่อการทำงานหนัก) นายอุบมีเนื้อที่สวนลำไยประมาณ 7-8 ไร่ ด้านงานแกะสลัก เนื่องจากนายอุบเป็นผู้มีฝีมือการแกะอยู่ในเกณฑ์ที่วัดจึงมีงานเข้ามามาก รูปแบบการแกะสลักส่วนมากจะเหมือนกันกับในหมู่บ้านที่รับจ้างแกะ คือ จะมีรูปแบบมาก่อนอยู่แล้ว เพื่อง่ายต่อการแกะ และรวดเร็วในการส่งออกของลูกค้า โดยนายจ้างออกรูปแบบต่าง ๆ มากมายตามความต้องการของลูกค้า เช่น หมู ไก่ ม้า เป็นต้น จัดส่งมาให้แกะตามแบบนั้น ๆ ค่าจ้างก็ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของชิ้นงาน ถ้าตัวใหญ่หน่อยใช้เวลาในการแกะนานถึง 3 วันก็จะได้ราคาดี ตัวหนึ่งถึง 300-500 บาท ซึ่งก็ใช้เวลานาน แต่ถ้าตัวไหนเล็กลงมา มีราคาตั้งแต่ตัวละ 10-30 บาท ซึ่งแกะง่ายกว่า และใช้เวลาไม่มาก นายอุบเล่าว่า "ลุงแกะสลักเป็นอาชีพนานแล้ว เกือบ 30 ปีได้มั่ง ในหมู่บ้านเรานี่ ถ้าไปคู่อะไรก็เกือบทุกหลังคาเรือนแหละที่แกะสลักอยู่"

รายได้ของนายอุบส่วนใหญ่ได้มาจากการรับจ้างแกะสลัก เพราะเป็นอาชีพเดียวที่มีอยู่ในชุมชน และสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเป็นงานที่มีให้ทำอยู่ตลอดเวลาไม่ขาดมือ ในด้านการทำสวนลำไยก็ได้ผลผลิตปีละ 7-8 หมื่นบาทต่อปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ดูแลสวนลำไย และผลผลิตที่ดีในการส่งออก ส่วนการแกะสลักจะมีรายได้ประมาณวันละ 80-100 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของชิ้นงาน และความขยันในการแกะ การทำสวนปลูกลำไยของนายอุบได้ทำมานาน ประมาณสิบกว่าปี ก่อนมาทำสวนลำไยนายอุบเล่าให้ฟังว่า เคยปลูกยาสูบ และปลูกถั่วลิสงขายมาก่อน แต่เนื่องจากให้ผลผลิตไม่ดี และราคาพืชก็ตกต่ำ จึงเลิกไปและหันมาปลูกลำไยเป็นหลักในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน เพราะเป็นการสร้างรายได้ดีกว่าปลูกถั่วและปลูกอย่างอื่น

ปัจจุบันนายอุบอาศัยอยู่กับลูกสาวคนสุดท้อง คือ นางผ่องศรี ใจกาศ เนื่องจากเป็นคนสุดท้อง จึงยกบ้านที่ตนเองสร้างให้เป็นมรดกแก่ลูกสาวกับลูกเขย และนายอุบก็อาศัยอยู่ด้วยกัน นอกจากนี้นายอุบยังมีหลานชายอีก 1 คน อายุ 3 ขวบ รวมอาศัยอยู่ด้วยกัน 4 คน ภายในบ้านในด้านค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว ลูกสาวและลูกเขยเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด เพราะต้องเป็นผู้ดูแลบิดาซึ่งเหลือคนเดียว เนื่องจากมารดาได้เสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นค่าอาหารค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น ลูกจะรับภาระตรงนี้ไป นายอุบก็จะออกค่าใช้จ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ค่ายาและข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวเป็นบางครั้งรวมทั้งเป็นค่าธรรมเนียมทางสังคม กล่าวคือ เงินที่ต้องใส่ซองให้กับผู้ที่มาบอกให้ไปร่วม เช่น งานศพ งานบุญต่าง ๆ เป็นต้น นายอุบเล่าว่า "รายได้ที่ได้มาจำเป็นต้องใช้จ่ายเหมือนกัน เช่น เป็นค่าสมาชิกศพ ค่าใส่ซองงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานบุญทอดผ้าป่าต่าง ๆ ถ้าเขามาบอกก็ต้องใส่ซองให้เขาด้วย"

กิจวัตรประจำวันของนายอุบ ส่วนใหญ่จะผูกพันอยู่กับกิจกรรมในบ้าน เช่น งานแกะสลักและงานสวนลำไย เพราะนอกจากนี้แล้วไม่รู้จะทำอะไร ดังนั้นหากไม่มีธุระอย่างอื่นที่เป็นงานของสังคมก็ไม่ได้ไปไหน โดยตอนเช้าจะตื่นนอนตั้งแต่เวลาประมาณ ตี 5.30 น. หลังทำการกิจส่วนตัวแล้วก็จะไปสวนลำไยรดน้ำ ใส่ปุ๋ย เป็นต้น ซึ่งเป็นการออกกำลังในตอนเช้าด้วย หลังจากรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว เวลาประมาณ 9.00 น. นายอุบก็จะมานั่งแกะสลักซึ่งได้ทำเป็นเพิงมุงด้วยหลังคาด้วยสังกะสี คล้ายลักษณะกระท่อม สำหรับนั่งแกะสลักประจำ ภายในจะเต็มไปด้วยไม้ทั้งที่แกะสลักแล้ว และยังไม่ได้แกะวางเป็นสัดส่วน รูปแบบไม้ที่แกะสลักจะมีลักษณะเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น เป็นรูปกระต่าย รูปช้าง งู แมว เป็นต้น เช่นเดียวกับนายจ้างที่จัดส่งให้บ้านอื่น ๆ ฝีมือการแกะสลักของนายอุบจะประณีตสวยงาม จึงมีงานเข้ามาประจำอย่างไม่ขาดสาย ทั้งนี้นายอุบไม่ได้แกะสลักโดยลำพังคนเดียว แต่ยังมีลูกสาว และลูกเขยช่วยกันแกะ ทุกครั้งที่เข้าไปในหมู่บ้าน จะเห็นนายอุบกับลูกและลูกเขยตั้งอกตั้งใจแกะสลักอย่างเอาใจจริงเอางัง มีสมาธิไม่วอกแวก จะนั่งแกะตอนเช้าไปจนถึงกลางวัน จากนั้นรับประทานอาหารเช้า นายอุบก็จะพักผ่อนอิริยาบถ เพื่อนอนหลับ ประมาณบ่าย 2 โมงหรือเวลาประมาณ 14.00 น. ก็จะเริ่มทำงานแกะต่อ จนถึงเย็น จะเลิกประมาณ 17.00 น. โดยประมาณจากนั้นก็ทำการกิจส่วนตัว และรับประทานอาหารเย็นหลังรับประทานอาหารเย็นนายอุบก็จะขึ้นไปดูข่าวโทรทัศน์อยู่บนบ้าน เป็นข่าวประมาณ 1 ทุ่ม ภายในบ้านหลังใหญ่สองชั้น จะมีทีวีสี 14 นิ้ว ตั้งอยู่ห้องรับแขก และตู้เย็น กับพัดลมตั้งอยู่บนตู้เย็น นายอุบดูทีวีจนข่าวจบ จากนั้นประมาณ 3 ทุ่มหรือประมาณ 21.00 น.ก็จะเข้านอน

ในการช่วยเหลือครอบครัวของนายอูบ นอกจากดูแลหลาน ฝ้าบ้านและทำงานเล็กน้อย เพื่อแบ่งเบาภาระลูกหลานแล้ว เวลาที่เหลือก็จะเป็นการแกะสลักทั้งหมด ส่วนงานอื่น ๆ เช่น การทำนา และงานนอกบ้าน นายอูบไม่ได้ทำอะไร เพราะแก่ตัวลงแล้วด้วยวัย 68 ปี งานนอกบ้าน และการทำนาจึงมอบให้เป็นหน้าที่ของลูก ๆ ต่อ นายอูบจึงรับแ่งงานแกะสลักอย่างเต็มตัวไม่ไปไหน ถึงแม้สายตาจะไม่ค่อยดี นายอูบก็จะใส่แว่นขยายเพื่อให้เห็นชัดขึ้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้แกะสลักถูกเท้าของตัวเองได้ ซึ่งจะทำให้หยุดงานระยะยาว และทำให้เสียรายได้ในเวลาต่อมา นายอูบเล่าว่า トラบใดถ้าสุขภาพร่างกายแข็งแรงอยู่ก็จะทำต่อไป ไม่หวังที่จะพึ่งบุตรหลาน และเพื่อไม่ให้เป็นการภาระของลูกหลาน จึงทำงานปกติตามปณิธานที่ตั้งไว้

สุขภาพอนามัยและการรักษา การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวัยสูงอายุ การออกกำลังกายก็เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้สุขภาพแข็งแรงได้ วิธีการออกกำลังกายของนายอูบ จะทำโดยการออกไปถางหญ้าในสวนลำไย ตัดไม้ แกะสลัก กวาดบ้าน เป็นต้น ซึ่งนายอูบเล่าว่าเป็นวิธีออกกำลังกายที่มีประโยชน์ คือ ได้สาระของงานด้วย และได้ออกกำลังกายภายในตัวเองไปด้วย

ปกติ นายอูบเป็นคนที่มีความสุขแข็งแรงเช่นเดียวกับนายไล พี่ชายของนายอูบไม่ค่อยเจ็บไข้ได้ป่วยอะไร จะมีบ้างก็เพียงเล็กน้อย เช่น ปวดหัว ปวดกระดูกเป็นบางครั้ง ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดา ส่วนโรคประจำตัวที่ร้ายแรง และเป็นอันตรายต่อสุขภาพนั้นไม่ค่อยมี แต่นายอูบเป็นโรคอย่างหนึ่งซึ่งเป็นมานานแล้ว รักษาอย่างไรก็ไม่ค่อยหาย นั่นก็คือ โรคกรดสีดวงทวารหนัก เนื่องจากไม่ได้ไปปรึกษา นายไล พี่ชาย ซึ่งเป็นโรคดังกล่าวมานานแล้ว แต่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ด้วยหมอบประจำหมู่บ้าน หรือหมอเมือง จากการศึกษา พบว่า ผู้ที่นั่งแกะสลักนาน ๆ มักจะเป็นโรคนี้นั่นมาก เนื่องจากว่านั่งนานเกินไป เป็นโรคที่ชาวบ้านรู้จักกันดี จึงเรียกโรคนี้นี้ว่า "มะโหกกันบู๊ด" ซึ่งจะเป็นตรงบริเวณทวารหนักอันเนื่องมาจากการนั่งนานเกินไป นายอูบเล่าว่า "ลุงเป็นโรคกรดสีดวงทวารนี้นานแล้ว รักษาไม่หาย พยายามกินยาทุกอย่าง แต่ก็ไม่หาย ก็เลยปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ แต่ก็ไม่มีอาการอะไร และตอนนี้ไม่รักษาแล้ว"

ส่วนค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลในเวลาไม่สบายเหลือเจ็บป่วย นายอูบก็จะออกเงินเองไม่ได้พึ่งพาลูกหลานเลย เพราะว่ายังสามารถดูแลตัวเองได้ และมีเงินที่ได้จากการแกะสลักอยู่จึงไม่รบกวนใครนอกจากนี้ นายอูบก็ยังมีบัตรสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่รักษาฟรีในยามเจ็บป่วย แต่นายอูบก็ไม่ค่อยได้ใช้บริการเท่าไร เพราะไม่ได้เป็นอะไรมาก และได้เล่าให้ฟังว่า "บัตรสุขภาพผู้สูงอายุ จะมีทั้งคนรวย และคนจน แต่ถ้าลูกเป็นข้าราชการ เช่น เป็นครู เป็นตำรวจ พ่อแม่จะไม่ได้บัตรสุขภาพ เพราะลูก ๆ สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลได้"

การรักษาโรคในยามเจ็บป่วย พบว่า นายอุบได้พยายามรักษาโรคและอาการเจ็บป่วย ด้วยการไปพบแพทย์ที่คลินิก ทางคลินิกก็จ่ายยามาให้ตามอาการของโรค เช่น เป็นไข้ โรคเจ็บข้อปวดกระดูก เป็นต้น ซึ่งนายอุบเล่าว่า ยาที่ได้จากคลินิกส่วนมากจะเป็นยาดีมีคุณภาพมากกว่ายาที่ได้จากอนามัย แม้จะเสียเงินค่ารักษาพยาบาลก็ไม่เสียตายน เพราะเป็นยาที่ได้ผลดีในการรักษา ทั้งนี้ในการรักษาที่คลินิกก็ไม่บ่อยครั้งนัก แต่มีอยู่ครั้งหนึ่งช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2544 จากการย้อนไปสังเกตการณ์ ลูกสาวคนที่สองของนายอุบได้เล่าว่า นายอุบมีอาการของโรคริดสีดวงทวารกำเริบ มีเลือดออกทางทวารหนักมาก ทางลูก ๆ จึงนำตัวส่งโรงพยาบาลลำพูน ซึ่งตอนนี้อยู่ชั้นพื้นชิดอันตราย และมาพักฟื้นอยู่ที่บ้าน ส่วนค่ารักษาพยาบาลในขณะที่อยู่โรงพยาบาลลูก ๆ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ เพราะเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

ในด้านสวัสดิการอื่น ๆ เช่น สวัสดิการที่รัฐจัดให้ 300 บาทต่อเดือนสำหรับผู้สูงอายุ ก็ได้กันไม่ทั่วถึง เพราะงบประมาณของรัฐที่จัดให้บางปีก็มี บางปีก็ไม่มี ดังนั้นเงิน 300 บาททางชุมชนหนองฝิ่งจึงจัดให้เฉพาะผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นจริง ๆ เช่น ผู้สูงอายุที่พิการ และยากจน เป็นต้น นายอุบซึ่งถือว่าเป็นผู้มีฐานะค่อนข้างดีจึงสละเงินส่วนนี้ให้กับผู้ด้อยโอกาสในชุมชนต่อไป

กิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของนายอุบ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของนายอุบจากการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

- 1) งานด้านอาสาสมัครของหมู่บ้าน
- 2) งานจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ
- 3) งานด้านการเป็นผู้นำตามธรรมชาติ

1) งานด้านอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เป็นช่วงที่นายอุบได้ทุ่มเทให้กับการช่วยเหลือชุมชนเกือบ 20 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2523-2542 เป็นการช่วยเหลือชุมชน โดยไม่มีค่าตอบแทนเป็นเงินแต่อย่างใด แต่เป็นการเสียสละเวลาส่วนหนึ่ง เพื่อให้หมู่บ้านสงบเรียบร้อย บทบาทที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือทางสังคมของนายอุบ เป็นการอาสาสมัครทำงานด้านสาธารณสุขเพื่อช่วยเหลือชุมชนหนองฝิ่ง อาทิเช่น การชั่งน้ำหนักเด็กแรกเกิด การทำลายที่อยู่อาศัยของยุงลาย อันเป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออก การแจกยาสามัญประจำบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ก็เป็นการสำรวจประชากรในหมู่บ้านหนองฝิ่งว่าเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเกิด การตาย คนพิการ คนสูงอายุ ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างความคุ้นเคยสัมพันธ์อันดีระหว่างนายอุบกับ

ชุมชน เพราะนายอูบเข้าไปเกี่ยวข้อง รับรู้ และช่วยเหลือชุมชนมาตลอด ดังนั้นถ้ามีผู้เอ่ยชื่อของ นายอูบ จินะกาจึงเป็นที่รู้จักของคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

2) งานด้านจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เนื่องด้วยปี 2542 รัฐบาลจัดให้เป็นปีทองของผู้สูงอายุทั่วประเทศ ดังนั้นในแต่ละตำบล จะมีกลุ่มผู้สูงอายุ รวมกันจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นมา ในหมู่บ้านหนองผึ้งเช่นเดียวกัน มีผู้สูงอายุประมาณ 23 คน ได้มีการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นมา เนื่องจากนายอูบเป็นผู้มีประสบการณ์ และเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความเคารพ จึงได้รับแต่งตั้งจากเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันให้เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เนื่องจากปัจจุบันได้มีชมรมแล้ว แต่ยังขาดหอประชุม สำหรับให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ทั้งนี้ยังขาดเงินที่นำมาก่อสร้างอาคารเป็นหอประชุม และเป็นผู้นำ เป็นที่ปรึกษาในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมว่าควรมีกิจกรรมอย่างไร อาทิเช่น กิจกรรมที่ทำ เช่น การอนุรักษ์ประเพณีโบราณ เช่น การจับสาวแบบสมัยในอดีต การประกวดลิเกหรือดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการรักษาประเพณีของชุมชนดั้งเดิม และเป็นการรวมตัวผู้สูงอายุในตำบลมาร่วมทำกิจกรรมกัน และร่วมปรึกษาหารือว่าทิศทางของชมรมจะอย่างไรต่อไปบ้าง

3) งานด้านการเป็นผู้นำ หมายถึง ความเป็นผู้นำตามธรรมชาติ งานประเภทนี้เป็น การแสดงการเป็นภรรยาผู้นำในฐานะผ่านประสบการณ์มามาก เช่น อาสาสมัคร ประธานผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เป็นต้น จึงเป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน นายอูบจึงได้รับความไว้วางใจ เชื่อใจ หากมีงานในชุมชนก็ได้รับเชิญให้ไปร่วมเสมอ ตัวอย่างเช่น หากในหมู่บ้านมีงานมงคล วิวาห์ นายอูบเคยเป็นเจ้าแก่ฝ่ายชายไปสู่ขอสาวให้เจ้าบ่าว หรือหากมีงานขึ้นบ้านใหม่ชาวบ้าน ก็จะมาปรึกษาหารือในเรื่องฤกษ์ยามยามดี ว่าวันไหนเป็นวันดีก็ควรจัดวันนั้น วันไหนเป็นวันไม่ดีก็ควรเว้นเสีย เป็นต้น

ในส่วนกิจกรรมทางด้านสังคมอื่น ๆ เช่น งานศพ ถ้าหากชาวบ้านจัดไม่ถูก นายอูบก็จะแนะนำให้ว่าควรทำอย่างไร พิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพควรทำอย่างไร รวมทั้งพิธีกรรมทางศาสนาว่ามีขั้นตอนในการทำอย่างไร เช่นการนิมนต์พระมาสวดอภิธรรม การทอดผ้าบังสุกุล เป็นต้น นอกเหนือจากนี้งานกิจกรรมทางศาสนาหลายอย่าง เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา งานกฐินผ้าป่า หรืองานบุญอื่น ๆ หากไม่ติดขัดเรื่องจำเป็นอื่น ๆ อะไรนายอูบก็จะไปร่วมกิจกรรมด้วยทุกครั้งลักษณะการไปเป็นการช่วยแนะนำ ให้คำปรึกษา เสนอแนะ แก่ลูกหลานในหมู่บ้านด้วยความเป็นกันเองเนื่องจากที่บ้านหนองผึ้ง มีประชากร 65 หลังคาเรือน ความสัมพันธ์ทางสังคมของนายอูบที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังที่กล่าวมา จึงเป็นที่ทราบกันดีไม่ว่าจะเป็นทั้งในหมู่บ้าน และนอกชุมชน

กรณีที่ 6 : นายทอง วงษายา

นายทอง วงษายา เป็นผู้สูงอายุอีกคนหนึ่งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี และนายทองก็เป็นเพื่อนสนิทของนายอุบ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่อยู่บ้านใกล้เคียงกัน นายทองเกิดเมื่อ พ.ศ.2477 อายุ 71 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 11 ต.ทากาศ อ.แม่ทา จ.ลำพูน สถานภาพได้แต่งงานกับนางคำ วงษายา อายุ 74 ปี (ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ และอาศัยอยู่ด้วยกัน) มีบุตร 5 คน ชาย 1 คน หญิง 4 คน คนแรก นางจี้ ทาหลวงทาศ คนที่ 2 นายเกษม วงษายา คนที่ 3 นางเกศแก้ว ชมพูทาศ คนที่ 4 นางจุฬารัตน์ คำเมือง คนที่ 5 นางลาววัลย์ แสนมูล

การศึกษาของนายทอง วงษายา ได้จบชั้น ป.3 จากโรงเรียนวัดทาทุ่งหลวง ปัจจุบันยังสามารถอ่านออกเขียนได้ ทุกวันนี้ นายทอง สายตาไม่ค่อยดี เพราะความชราภาพเป็นกรรมพันธุ์ ประกอบกับไม่ได้ฝึกทักษะในการอ่านเขียนเพิ่มเติม จึงลืมนั่นไปบ้าง ส่วนภรรยาของนายทอง คือ นางคำ ไม่สามารถอ่านหนังสือได้ เพราะไม่ได้เรียนหนังสือ

กิจวัตรประจำวันของนายทอง จะตื่นนอนตอนเช้าเวลาประมาณ 5.30 น. หลังทำการกิจส่วนตัวแล้ว นายทองก็จะไปสวนลำไย ไร่ป๋วย กล้วย ไม้ เป็นต้น หลังจากนั้นจะมารับประทานอาหารเช้า เสร็จแล้วจะทำกิจของตัวเอง เช่น พักผ่อนบ้าง ดูทีวีอยู่กับบ้านบ้าง หลังจากนั้นเวลาประมาณ 13.00 น. ก็จะไปสวนลำไย และอยู่ในสวนตลอดเวลา เพราะลุงไม่ได้จ้างใครมาดูแลสวนลำไย จึงเป็นผู้ดูแลกับภรรยาของตนเอง

เนื่องจากนายทองเป็นผู้สูงอายุคนหนึ่ง ในหมู่บ้านที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี เช่นเดียวกับนายไค และนายอุบเพื่อนของนายทอง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุรายอื่นในชุมชนเดียวกัน จึงทำให้ความเป็นอยู่ของนายทองไม่ค่อยลำบาก เพราะมีลูกคอยดูแลเอาใจใส่ และส่งอาหารให้ ด้านอาชีพที่ทำรายได้ให้กับนายทอง ที่เลี้ยงตนเองและครอบครัว คือ สวนลำไย ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 8 ไร่ ได้ผลผลิตจากการขายลำไยในแต่ละปี ซึ่งภรรยาของนายทองเล่าว่าได้ประมาณ แส่นกว่าบาท แต่ถ้าปีไหนลำไยออกผลผลิตน้อย และราคาต่ำ ก็ได้ประมาณ 8-9 หมื่นบาท

นอกเหนือจากการทำสวนลำไยแล้ว อาชีพอย่างอื่นที่นายทองเคยทำมาก่อน คือ รับจ้างแกะสลัก ซึ่งทำมานาน 20 กว่าปี และได้มาหยุดอาชีพแกะสลักนี้เมื่อประมาณ 2542 ด้วยสาเหตุคือสายตาเริ่มฝ้าฟาง มองไม่ค่อยเห็นชัด ซึ่งนายทองบอกว่า ถ้าเงินแกะสลักต่อไปคงได้รับอันตราย เพราะอาจพลาดถูกเท้าตัวเองได้ ส่วนเรื่องการทำนาปีละครั้งนั้น นายทองได้วางภาระให้เป็นหน้าที่ของลูกต่อไป เพราะสุขภาพของนายทองไม่เอื้อต่อการทำนาหนักต่อไปได้ เนื่องจากวัยที่เข้า 73 ปีแล้ว

ปัจจุบันนายทองได้อาศัยอยู่บ้านของลูกสาวที่เสียชีวิตไปแล้ว คือ นางลาวลีย์ แสนมุล ซึ่งเสียชีวิตไปด้วยการถูกแทงตายเมื่อประมาณปี 2539 เพื่อนบ้านลูกสาวนายทองเล่าว่า สาเหตุมาจากนางลาวลีย์ไปแย่งสามีคนอื่นเขา จึงถูกภรรยาเก่าของสามีแทงตาย ส่วนสมบัติที่นางลาวลีย์ที่ได้มอบให้นายทองกับแม่ก็คือ บ้านซึ่งปลูกด้วยไม้สักอย่างดี ซึ่งนายทองได้เล่าให้ฟังว่า บ้านหลังนี้ ลูกสาวได้ปลูกไว้ให้อยู่อาศัยในราคาประมาณ สองแสนกว่าบาท เพื่อให้อยู่เป็นเพื่อนกับลูกชายคนเดียว ซึ่งตอนนี้เรียนจบ ปวส. แล้วในปี 2543 และลูกชายของนางลาวลีย์ คนนี้ได้ป่วยเป็นโรคคลื่นหัวใจรั่ว ได้ผ่าตัดไปเมื่อ ปี 2540 ที่ผ่านมา ซึ่งภรรยาของนายทองได้เล่าว่า หลานคนนี้ไม่สามารถทำงานหนักได้ เพราะจะเหนื่อย เนื่องจากหัวใจต้องทำงานหนัก และปัจจุบันก็ยังอยู่บ้าน ไม่ได้ทำงานอะไร

ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวของนายทอง ที่มีสมาชิกด้วยกัน 5 คน คือนายทอง กับภรรยา และหลานอีก 3 คน รวมเป็น 5 คน ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารการกินนั้น มีลูกสาวของนายทอง ชื่อ นางศรีวรรณ ที่เกิดกับภรรยาคนแรกของนายทอง (นางคำ เป็นภรรยาคนที่สองของนายทอง) ถึงแม้ว่านางศรีวรรณจะแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่กับสามีที่หมู่บ้านหมื่นข้าวใกล้เคียง แต่ก็ยังรับภาระเป็นผู้เลี้ยงดูนายทองและครอบครัว ภาระที่นางศรีวรรณรับพอกแยกเป็น 2 ประการ ดังนี้

1. ด้านอาหารการกิน นางศรีวรรณ จะส่งอาหารแห้ง คาวและลำเจ็ทรูป เป็นต้น มาให้กับนายทองหลายอย่างเช่น ข้าวสาร ผัก เนื้อ เป็นต้น นำมาให้และให้นายทองเป็นผู้หุงหรือทำอาหารเอง ในหนึ่งอาทิตย์นางศรีวรรณจะส่งอาหารมาให้กับนายทองผู้เป็นพ่อประมาณ 3 ครั้ง
2. ภาระค่าส่งเสียหลานเรียน หลานของนางศรีวรรณซึ่งเป็นลูกของน้องสาวต่างมารดาแต่นางศรีวรรณก็รักเสมือนลูกตัวเอง จึงส่งเสียหลานทั้ง 3 คน ซึ่งคนแรกได้จบการศึกษาชั้น ปวส. แล้ว ส่วนหลานคนที่ 2 เรียนอยู่ ม. 1 คนที่ 3 เรียนชั้นอนุบาล นางศรีวรรณได้ส่งเสียทั้งค่าเทอม ค่าหนังสือ สมุด เป็นต้น ส่วนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นายทองเป็นผู้รับผิดชอบเอง

นายทอง และภรรยา ได้เล่าว่า ลูกสาว และลูกชายทั้ง 4 คน ที่เกิดกับนางคำ ไม่เคยส่งเสียอะไรมาให้เลย แม้กระทั่งเงินทอง หรือสิ่งของอื่น ๆ ก็มีได้หยิบยื่นให้นายทองให้เหตุผลว่าคงเป็นเพราะว่าลูกคงจำเป็นต้องดูแลรับผิดชอบครอบครัว ซึ่งตนเองก็เข้าใจ จึงมิได้บ่นว่าอะไร ผนวกกับนายทองมีนางศรีวรรณ ผู้เป็นลูกกับภรรยาคนแรกดูแลอยู่ และด้านเงินทอง นายทองก็ไม่เคยเดือดร้อนหนักหนาอะไร เพราะมีรายได้จากลำไยที่ขายได้ประมาณปีละ 8-9 หมื่นบาท ซึ่งยังเพียงพอต่อการครองชีพได้ตลอด และไม่ลำบากมากนัก

ความรับผิดชอบอื่น ๆ ของนายทองก็มีไม่มาก นอกจากอยู่กับหลาน และหลานได้รับการส่งเสียจากนางศรีวรรณอยู่แล้ว เวลาในแต่ละวันของนายทองจึงดูแลและเอาใจใส่สวนลำไยเป็นหลักอย่างเดียว โดยหวังผลผลิตที่ดีของลำไย จึงทำให้นายทองเอาใจใส่มากเป็นพิเศษ เพราะวัน ๆ หนึ่งนายทองจะไม่ได้แกะสลัก และทำงานอย่างอื่นใด ๆ ในตอนกลางวันถ้ามีใครมาหานายทองที่บ้านมักไม่ค่อยพบเจอ เพราะจะอยู่ในสวนลำไยตลอด ถ้ายังไม่ค่ำประมาณ 5 โมงเย็น ก็จะไม่เจอที่บ้าน ดังนั้น ถ้าใครมาหานายทองในเวลากลางวัน ต้องไปที่สวนลำไยเสมอ

สุขภาพอนามัยและการรักษาของนายทอง เนื่องจากโรคภัยไข้เจ็บนั้นเรื่องที่ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า "ใครไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ" กรณีของนายทองก็เช่นเดียวกัน คือ ตกอยู่ในสภาวะมีโรคประจำตัวอยู่ แต่ได้รับการผ่าตัดมาแล้ว นายทองได้กล่าวว่า เคยเป็นโรคกระเพาะอาหารมีอาการหนักมาก่อน และได้ทำการผ่าตัดลำไส้ เมื่อประมาณ ปี 2539 แต่ในบางครั้งอาการของโรคก็ยังคงปรากฏบ้างเป็นครั้งคราว หากกินอาหารประเภทสัจจัดหรือเค็มเกินไป ทั้งนี้ทางแพทย์จึงห้ามอาหารที่มีรสดังกล่าว เพราะอาจทำให้โรคกระเพาะกำเริบขึ้นมาได้

โรคที่แทรกเข้ามาภายหลังที่นายทองได้รับในระยะ 3 ปี ที่ผ่านมา ที่สร้างความรำคาญใจให้กับนายทอง ก็คือ โรคมือ และเท้า เป็นแผลเรื้อรังยิ่งขึ้น นายทองเคยได้รับการจากสาธารณสุขในหมู่บ้าน ซึ่งทางอนามัยได้จัดหาทาแผล และยาकिनระบบการเจริญเติบโตของเชื้อโรค แต่ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร นายทองจึงรักษาด้วยการไปคลินิกในหมู่บ้านหมื่นข้าว ซึ่งอยู่ใกล้บ้านหนองผึ้ง หมอทางคลินิกได้ฉีดยารักษาโรคเชื้อราที่เกิดอาหารคั้นดังกล่าว อาการของโรคก็หายไประยะหนึ่ง แต่มาภายหลังโรคเดิมเกิดกำเริบหนักขึ้น แผลอักเสบทั่วบริเวณเท้า มีลักษณะเป็นเกร็ดตุ่มขาว ผิวหนังลอกออกทั่วบริเวณมือและเท้า และเกิดอาการคันยิ่งเกามากเท่าใดก็ยิ่งคันมาก จนเป็นแผลลุกลามขึ้น แต่ปัจจุบันนายทองก็ได้เข้ารับการรักษาที่คลินิกเหมือนแต่ก่อน ซึ่งนายทองให้เหตุผลว่า จะไปรักษาคลินิกหลายครั้ง เพื่อฉีดยารักษาอย่างที่เคยรักษา แต่ก็ไม่มีเวลาได้ไปซักที เพราะคอยอยู่อยู่กับการทำสวนลำไย

ส่วนเรื่องการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ปวดหัวตัวร้อน เป็นไข้ ปวดกระดูก เป็นต้น นายทองก็ไม่ได้ไปอนามัย หรือโรงพยาบาล แต่จะซื้อยาที่มีอยู่ตามร้านขายยาทั่วไปมากินเอง นายทองได้เล่าว่า ตอนนีเ็นเนื่องจากอายุมากขึ้นทุกที เริ่มมีอาการปวดข้อปวดกระดูกเพิ่มขึ้น และในขณะที่พูด ก็ได้พยายามก้มลงนวดเท้าตนเองอยู่ประจำ

ด้านค่ารักษาพยาบาลเวลานายทองไม่สบาย หรือเจ็บป่วย ถ้าเป็นการเจ็บป่วยเล็กน้อย ไม่มากนักนายทองก็จะออกค่ายาเองไม่รบกวนใคร ทั้งนี้บัตรสุขภาพหรือบัตรผู้สูงอายุของ

นายทองก็มี ซึ่งสามารถเข้ารักษาฟรีได้ตามอนามัย และโรงพยาบาลในตำบล แต่ทั้งนี้ นายทองก็ไม่ค่อยได้ใช้บริการฟรีของสาธารณสุขตำบลเท่าไร เพราะเห็นว่ายาที่จ่ายมารักษาโรคไม่สามารถรักษาได้ผลเท่าที่ควร ดังนั้นส่วนใหญ่ถ้าเป็นโรค หรือเจ็บป่วยอะไร ก็จะไปรักษาที่คลินิกใกล้หมู่บ้าน ถึงแม้จะเสียเงิน ก็สามารถมีค่าใช้จ่าย และยาที่ได้ผล เพราะเป็นยาที่คุณภาพกว่า โดยเฉพาะยาฉีดสำหรับรักษาโรคต่าง ๆ ที่ไม่มีบริการในอนามัยของตำบล แต่จะมีบริการที่คลินิกใกล้บ้าน นายทองจึงหันมาใช้บริการของแพทย์ที่คลินิกประจำ

กิจกรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมของนายทอง กิจกรรมของนายทอง นอกเหนือจากกิจกรรมประจำวัน และเรื่องส่วนตัวแล้ว ยังมีกิจกรรมที่ทำเพื่อสังคม หรือผู้อื่นอีก ซึ่งเป็น การสร้างความผูกพันตนเองต่อชุมชนรอบข้าง กิจกรรมที่วันนี้ ไม่ว่าผู้สูงอายุจะอยู่ในฐานะใด ตั้งแต่รวยจนถึงจน ก็จะมีส่วนร่วมเช่นเดียวกันหมด ซึ่งกิจกรรมของนายทองก็ไม่มีอะไรเด่นนัก แต่ก็เป็นกิจกรรมทั่วไปในชุมชนที่ได้เข้าร่วม จึงพอจะแยกกิจกรรมที่นายทองเข้าร่วมต่อสังคม ได้ดังนี้ คือ

1) กิจกรรมด้านงานศพ งานศพ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นบ่อยในหมู่บ้านหนองผึ้ง ในช่วงปี 2542-2543 ที่ผ่านมา เพราะมีคนตายหลายสาเหตุ มีทั้งคนตายที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นอันเนื่องมาจากการเที่ยวติดต่อกันทางเพศสัมพันธ์ที่ปัจจุบันเรียกจนชินปากว่า "โรคเอดส์" และการตายที่เกิดจากความแก่เฒ่าชราภาพของร่างกาย ทำให้ผู้สูงอายุบางคนไม่มีรายได้เพียงพอต่อค่าสมาชิกศพ ถึงกับบ่นว่าไม่มีเงินค่าสมาชิกศพ ซึ่งมีให้เห็นบ่อย แต่สำหรับนายทองเป็นกิจกรรมที่จะต้องช่วยเหลืออยู่เสมอ ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน ทางกรรมการหมู่บ้านก็จะรับผิดชอบในงานศพเป็นหมวด ๆ ละประมาณ 10 คน ผู้ที่รับผิดชอบในหมวดจะช่วยเหลืองานศพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องอาหารการกิน โดยเฉพาะผู้ที่มาร่วมงานศพจะมาก ดังนั้นอาหารจะต้องทำให้เพียงพอกับแขกที่มานั่ง การหุงหาอาหาร จะหุงด้วยหม้อใหญ่ ๆ เพราะมีผู้มาร่วมงานมาก ผู้ที่มาช่วยเหลือจะนอนในงานศพ และจะตื่นนอนตั้งแต่เช้าตรู่ หรือประมาณ ติ 3.00-4.00 น. บางคนจะไม่นอน เพราะเล่นการพนันทั้งคืน เป็นเพื่อนเจ้าของบ้านจนดึก บางคนเล่นจนถึงรุ่งเช้า และก็เข้าครัวทำอาหารต่อในวันรุ่งขึ้น สำหรับบางคนงานศพเปรียบเหมือนงานบันเทิงเรีงใจที่ได้มีความสุขกับการเล่น อาหารที่ทำเลี้ยงแขกจะทำทั้ง 3 เวลา คือ เช้า กลางวัน และเย็น เพราะว่าแขกในงานศพจะมีอยู่ตลอด หิวอาหารขึ้นเมื่อใดก็สามารถเข้าไปกินได้ทุกเวลา ในช่วงของงานศพนั้น ๆ แต่ถ้าถึงวันฌาปนกิจศพหรือเผาเมื่อใดก็ถือว่าสิ้นสุดของงานศพนั้น

2) กิจกรรมเกี่ยวกับงานขึ้นบ้านใหม่ งานขึ้นบ้านใหม่ ไม่ค่อยพบบ่อยนัก เพราะการขึ้นบ้านใหม่ มีได้ครั้งเดียวในรอบชีวิต คือ หลังจากทำบ้านเสร็จ อาจจะเข้าไปอยู่ก่อนแล้วขึ้นบ้านใหม่ที่หลัง แต่จะมีได้เพียงครั้งเดียวของบ้านหลังนั้น จึงพบว่า มีไม่บ่อยนัก และบ้านหนองผึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีไม่มากเพียงแค่ว่า 65 หลังคาเรือนเท่านั้น แต่ถ้าหากมีการขึ้นบ้านใหม่ นายทองก็ได้รับเชิญจากเจ้าภาพให้ไปร่วมงาน เพราะชาวบ้านให้ความเคารพและให้เกียรติในฐานะผู้อาวุโส ของหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านรู้จักมักคุ้นกับนายทอง เพราะนายทองเป็นผู้สูงอายุรุ่นราวคราวเดียวกับนายอูบ ซึ่งอายุไม่ต่างกันมาก งานสังคมนั้น ๆ นายทองก็จะเข้าร่วมงานเช่นเดียวกับงานแต่งงาน โดยเฉพาะกับงานศพ นายทองจะไปทุกครั้ง เนื่องจากเป็นงานที่ผู้สูงอายุทุกคนให้ความสำคัญมาก มากกว่างานสังคมนั้น แต่ทั้งนี้การไปงานสังคมนั้น เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ ผู้สูงอายุในชุมชนก็ไม่ได้ไปกันทุกคนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เป็นเจ้าของงานนั้น ๆ ว่ามีความรู้จักคุ้นเคยกันมากน้อยแค่ไหน

3) งานบุญของวัด ซึ่งเป็นงานบุญตามประเพณีของชุมชน งานบุญของวัด ได้ศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุจะไม่เข้าไปร่วมกันมากกว่าวัยอื่น ๆ เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า หากไม่ทำบุญในเวลาอันน้อยนิดที่ตนมีชีวิตอยู่ ต่อไปก็จะมีโอกาสได้ทำบุญอีก และโดยมากที่ผู้สูงอายุไปวัดกันมากคือในช่วงเทศกาลวันเข้าพรรษาในช่วง 3 เดือน เพราะเป็นช่วงที่ได้านิสงส์จากการถือศีลอุโบสถ และเป็นวันที่ผู้สูงอายุจะพบปะกันมากเป็นพิเศษมากกว่าวันอื่น เพราะทุกคนมาวัดมีวัตถุประสงค์อันเดียวกัน คือ อยากทำบุญ และอยากได้บุญกุศล ในช่วงเช้าของวันพระ นายทองและผู้สูงอายุอื่น ๆ จะมาใส่บาตรในตอนเช้าของวันพระ ชาวบ้านรวมทั้งผู้สูงอายุก็จะเข้าโบสถ์วิหาร เพื่อรับศีล และฟังเทศน์ฟังธรรมต่อไป นายทองก็จะไปร่วมทำบุญของวัดเป็นประจำเช่นเดียวกับผู้สูงอายูรายอื่นในหมู่บ้านหนองผึ่ง ซึ่งเป็นธรรมเนียมประเพณีที่เห็นประจำ

4) งานเลี้ยงเสื่อบ้าน คำว่า "เสื่อบ้าน" หมายถึง ศิบรรพบุรุษที่ดูแลรักษาหมู่บ้าน ประเพณีจะมีขึ้น 1 ครั้ง ใน 1 ปี คือ เดือน 9 เหนือ ซึ่งตรงกับเดือนพฤศจิกายน จะมีการบวงสรวงเลี้ยงเสื่อบ้าน เพื่อให้เสื่อบ้านปกปักรักษา โดยชาวบ้านทั้ง 65 หลังคาเรือนมีผู้สูงอายุคือ นายนพ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของนายทองเป็นแกนนำหรือที่เรียกว่า "ต่างข้าว" พิธีกรรมนี้เป็นพิธีเช่นสรวงวิญญาณบรรพบุรุษที่ปกครองรักษาหมู่บ้านมาช้านาน เป็นพิธีที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่เคยทำคุณประโยชน์ให้กับหมู่บ้านมาก่อน ประเพณีเลี้ยงเสื่อบ้านนี้ชาวบ้านทุกคนให้ความเคารพยำเกรง และมาร่วมงานทุกหลังคาเรือนในเทศกาลดังกล่าว

ขั้นตอนในการทำพิธีเลี้ยงเสื่อบ้าน พบว่า ชาวบ้านในชุมชนหนองผึ่งจะหาไก่อมา 25 ตัว ถ้าไม่มีไก่อก็จะมี การเก็บเงินจากชาวบ้าน บ้านละ 5-10 บาท รวมทั้งมีดอกไม้ ห่อข้าว เป็นต้น หลังได้ไก่อมาแล้ว ก็จะนำมาผูกคอตตรงศาลเจ้าจนไก่อตายแล้วนำไปเผา แล้วลวกน้ำร้อนเพื่อเอาขนออกเสร็จแล้วจะผ่าอกไก่อเอาไส้ฟุงออกมา จากนั้นก็จะปรุงเครื่องเสร็จแล้วนำมาต้ม โดยแยกออกเป็น 2 หม้อ ๆ หนึ่งมี 12 ตัว อีกหม้อหนึ่งมี 13 ตัว หม้อที่ต้มจะมีลักษณะเป็นหม้อดิน หลังจากปรุงอาหารเสร็จแล้ว ก็จะนำไก่อมาจิกเป็นชิ้น ๆ ส่วนหนึ่งจะประเคนให้กับผีประจำศาลเจ้าที่เป็นเสื่อบ้าน เพื่อเป็นการให้เกียรติผีก่อน อีกส่วนหนึ่งหลังเสร็จพิธีกรรมไก่อที่เหลือก็มอบคืนให้ผู้เป็นเจ้าของไก่อไปกินที่บ้าน

จากการสอบถามผู้นำชุมชนหลายคน ได้เล่าให้ฟังว่า เสื่อบ้านมีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวบ้านหนองผึ่งหลายอย่างด้วยกัน อาทิเช่น

- งานแต่งงาน พิธีการแต่งงาน ผู้ที่เข้าพิธีแต่งงานก็จะมาบวงสรวงเสื่อบ้าน โดยจะมีขันข้าวแก้วเหล้า 1 แก้ว มาบวงสรวงเสื่อบ้าน การกระทำเช่นนี้เพื่อเป็นการเลี้ยง และบอกกล่าวเสื่อบ้านทราบก่อน หากไม่ทำเช่นนั้น ชาวบ้านก็จะเกิดเพศภัยหรือประสบเหตุการณ์ที่ร้ายแรง บางครั้งอาจถึงขั้นเสียชีวิต ซึ่งเคยมีมานาน

- บุคคลที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองผึ่ง จะต้องบอกกล่าวให้เสื่อบ้านทราบก่อนเพื่อเสื่อบ้านจะได้รู้ว่า บุคคลนั้นได้มาเป็นสมาชิกของหมู่บ้านแห่งนี้

นอกเหนือจากนี้ นายทองได้เล่าว่า หากมีคนตายในหมู่บ้าน ตัวแทนในหมู่บ้านที่มีคนตายนั้นจะต้องมาแจ้งให้เสื่อบ้านทราบ ด้วยความเชื่อที่ว่าหากไม่บอกกับเสื่อบ้านวิญญาณของผู้ตายไม่สามารถไปเกิดใหม่ได้ เพราะจะวนเวียนอยู่ในหมู่บ้านไม่สามารถไปไหนได้

5) การพบปะสนทนากัน เป็นการกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่นายทองจะพบปะพูดคุยกับคนในวัยเดียวกัน เช่น นายทองจะไปเยี่ยมนายอุบอยู่เสมอ เพราะเป็นเพื่อนบ้านที่อยู่ติดกัน และในบางครั้งนายอุบจะเป็นผู้มาเยี่ยมเยียนนายทองเอง ซึ่งบ้านของนายทองและนายอุบจะอยู่ติดกันการไปมาหาสู่กันจึงมีบ่อย เรื่องที่พูดคุยสนทนากันส่วนมากนายทองเล่าว่า จะเป็นเรื่องการทำมาหากิน เรื่องอาชีพ และเรื่องเกี่ยวกับไร่สวน เป็นต้น

ส่วนภรรยาของนายทองจะเป็นเพื่อนกับนางจัน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีบ้านอยู่ห่างกันประมาณ 50 เมตร จะมาแวะเวียนเยี่ยมเยียนกันเสมอ เพราะเป็นผู้สูงอายุที่มีวัยใกล้เคียงกัน หากไม่ติดธุระจำเป็นนางจัน ก็จะมาเยี่ยมเยียนสนทนากับนางคำภรรยาของนายทองเสมอ เรื่องที่คุยกันส่วนมากเป็นเรื่องคล้ายกันคือ เรื่องการทำมาหากิน เช่น การเก็บมะขามขาย เกี่ยวหญ้าคาทำเป็นหลังคาขาย เป็นต้น

ตอนที่ 3 : วิเคราะห์

- แบบแผนการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ

เงื่อนไขและ/หรือปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม

จากกรณีศึกษาผู้สูงอายุทั้ง 6 ราย ได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ แบบแผนการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุรวมทั้งเงื่อนไขและปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ดังจะนำเสนอบรรยายปรากฏการณ์ และสรุปเชิงวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้คือ แบบแผนการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขและปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ดังต่อไปนี้

แบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

เนื่องจากผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาทั้ง 6 ราย ในแต่ละรายมีกิจกรรม และความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน และความเหมือนกันตามฐานะและเงื่อนไขทางสังคม เพราะผู้สูงอายุมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมาก่อน เช่น ผู้สูงอายุบางราย ดังกรณีนายไถ และนายอุบ สองพี่น้องนั้น จะมีฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีกว่านางหงษ์ ทาหลวงกาศ และนางจัน คุณกาศ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะว่าพื้นฐานการดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของนางหงษ์ และนางจัน ก่อนเข้าวัยสูงอายุมีความลำบากมาก่อน ดังนั้นเมื่อเข้าสู่ความเป็นผู้สูงอายุภายหลังจึงดำเนินชีวิตด้วยความลำบากไม่แตกต่างไปจากเดิม และในกรณีผู้สูงอายุหญิงบางรายหลังจากสามีตายจากไป เริ่มมีภาระมากขึ้นเป็นเท่าตัว เพราะต้องรับภาระเลี้ยงดูทั้งลูก และหลานตามลำพังโดยการรับจ้าง ซึ่งมีค่าแรงไม่มากนัก เพราะเป็นงานเล็กน้อยเกี่ยวกับงานบ้านงานเรือน จึงทำให้ค่าจ้างที่ได้รับบางครั้งไม่พอเพียงในการดำรงชีวิตประจำวัน ต้องกู้หนี้ยืมสินหรือไม่ก็เล่นแชร์ เพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่าย ตามความจำเป็นที่ต้องการอยู่

แต่อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถึง 80% ยังคงต้องหารายได้ในการทำมาหากิน ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุชายหรือผู้สูงอายุหญิง ทั้งที่มีฐานะปานกลาง หรือยากจนก็จะทำมาหาเลี้ยงชีพทุกราย ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ถ้าไม่ทำก็จะไม่มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว ไม่มีผู้รับผิดชอบเลี้ยงดู แม้จะมีก็เพียงบางส่วนเท่านั้นที่ผู้สูงอายุพอพึ่งบุตรหลานได้บ้าง เช่น เรื่องอาหารการกินเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อความต้องการด้านอื่น ๆ และอาชีพส่วนใหญ่ที่ผู้สูงอายุที่ทำมีทั้งงานเกษตรปลูกประจําอยู่กับบ้าน งานทำสวนลำไย รวมทั้งรับจ้างทั่วไป ในการเกษตรนั้นก็พบว่าส่วนใหญ่ถึง 90% จะเป็นผู้สูงอายุชายทั้งสิ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้สูงอายุหญิงนั้นจะไม่ถนัดในงานเกษตร และไม่มีฝีมือหลายมือในด้านนี้ จึงหันไปทำงานอย่างอื่นแทน เช่น รับจ้างทำงาน

ทั่ว ๆ ไป เช่น ล้างถ้วยชาม หรือทำงานบ้าน และหาของป่าขาย เป็นต้น เป็นการทดแทนในสิ่งที่ตนเองไม่ถนัด และเป็นการหารายได้อีกวิธีหนึ่งที่พบในผู้สูงอายุที่เป็นหญิง ส่วนการทำสวนลำไยนั้น พบว่า มีการทำสวนลำไยทุกหลังคาเรือน มากน้อยตามแต่เนื้อที่เพาะปลูกของตนเอง ทั้งนี้เพราะว่าเป็นอาชีพเสริมหรือไม่ก็เป็นอาชีพหลักสำหรับผู้สูงอายุบางรายที่สร้างรายได้เป็นเงินก้อนโตขึ้นมา ทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้หลักเพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า ถ้าสุขภาพของผู้สูงอายุดี และแข็งแรงสามารถประกอบกิจกรรมได้ไม่บกพร่อง ผู้สูงอายุก็จะทำงาน โดยไม่คอยพึ่งบุตรหลานในการเลี้ยงดูเท่าไรนัก และในทางตรงกันข้ามก็กลับกัน กรณีผู้สูงอายุบางราย เช่น นางหงษ์ นอกจากลูก ๆ ไม่ดูแลแล้ว นางหงษ์ยังต้องรับภาระหน้าที่ดูแลเลี้ยงหลาน รวมทั้งลูกชายที่โตเป็นหนุ่มทั้ง 2 คนอีกด้วยโดยจะออกรับจ้างทำงานบ้าน มีรายได้เพียงวันละ 50 บาท ในขณะที่นายทอง และนายไถ่นั้น มีลูกสาวที่คอยช่วยเหลือรับผิดชอบส่งเสียเลี้ยงดูอยู่

กิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษานั้น พบว่า ผู้สูงอายุส่วนมากจะตื่นนอนแต่เช้าตรู่เวลาประมาณ 5.00-5.30 น. เนื่องจากว่าผู้สูงอายุนอนไม่ลึกมากประมาณ 3 ชั่วโมง และจะมาตื่นง่ายในตอนรุ่งสาง เพื่อนั่งข้าวและหุงหาอาหาร ตอนเช้าในการหุงทำอาหารมีทั้งผู้สูงอายุเป็นผู้หุงหาอาหารเอง และมีทั้งลูกหลานเป็นผู้ทำแทนให้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานในการฝึกอบรมให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ และมีความกตัญญูต่อบุพพการี ในส่วนผู้สูงอายุที่ทำอาหารเอง หลังจากตื่นนอนขึ้นมา ก็จะนั่งข้าวในตอนเช้า เพื่อให้สมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งจะเป็นผู้สูงอายุหญิงมากกว่าชาย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าตามธรรมเนียมไทย ผู้หญิงนั้นจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนอยู่ในครัวเรือน เพื่อทำอาหารกับข้าวกับปลาเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าชาย ในบางกรณีผู้สูงอายุบางรายไม่ได้ทำอาหารเอง เนื่องจากมีลูกหลานเป็นผู้หุงหาอาหารให้เรียบร้อย เพียงแต่ผู้สูงอายุมีหน้าที่รับประทานอาหารที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้วอย่างเดียว กรณีเช่นนี้จะพบในรายผู้สูงอายุที่มีฐานะดีมากกว่าผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน ยกกรณีตัวอย่างเช่น นายไถ จินะกาศ และนายทอง วงษายา ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างดีไม่ต้องตื่นนอนแต่เช้า เพื่อหุงหาอาหารให้สมาชิกในครัวเรือน ทั้งนี้เพราะว่าจะมีลูก ๆ คอยดูแล และหุงหาข้าวปลาให้เรียบร้อย ในทางตรงกันข้ามกับนางหงษ์ ทาหลวงภาค ผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างยากจน จะตื่นนอนตั้งแต่ตี 5 เพื่อนั่งข้าวให้กับหลาน และลูกชายอีก 2 คน ทั้งนี้เพราะนางหงษ์ไม่สามารถพึ่งลูกชายได้ในเรื่องดังกล่าว จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ทำเองทั้งหมด ในขณะที่นางชันนั้นจะมีบุตร คือ นายจรูญซึ่งปลูกบ้านอยู่ติดกันเป็นผู้เลี้ยงดู ส่งข้าวปลาอาหารให้

ภายหลังรับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุที่ต้องทำต่อเนื่องกันไป คือ การสร้างรายได้ในแต่ละวัน กิจกรรมที่ทำในแต่ละวันนั้นมีทั้ง การนั่งแกะสลักประจำอยู่กับบ้าน การทำสวนลำไย และการรับจ้างงานทั่วไป ในการแกะสลักนั้น ไม้ที่นำมาแกะส่วนใหญ่จะเป็นไม้จำฉา เพราะว่าจะแกะได้ง่ายกว่าไม้อื่น ๆ เช่น ไม้สัก เป็นต้น รูปแบบในการแกะสลักนั้น มีลักษณะคล้าย ๆ กัน คือ นายจ้างจะมีรูปแบบให้ก่อนอยู่แล้ว เพราะไม่ต้องเสียเวลาในการออกแบบเอง ซึ่งนั่งแกะสลักได้เลย และการออกแบบในการแกะสลักนั้น เป็นไปตามความต้องการของนายจ้าง เพื่อขายให้กับลูกค้ารายย่อยต่อไป ในการจัดส่งไม้ที่แกะสลักนั้นจะจัดส่งรูปแบบไม้ที่แกะให้กับผู้สูงอายุ หรือลูกจ้างที่รับจ้างงานแกะสลักนั้นถึงที่บ้าน ซึ่งผู้แกะไม่ต้องเสียเวลาในการหาไม้มาแกะเอง และผู้สูงอายุที่รับจ้างแกะสลักนั้นจะเป็นผู้สูงอายุชายมากกว่าหญิง เพราะมีกำลังวังชาในการแกะ และมีฝีมือในการแกะที่ดีกว่า ส่วนผู้สูงอายุหญิงนั้น พบว่าไม่ค่อยจะนั่งแกะสลัก เนื่องจากว่าไม่มีความสามารถด้านนี้มาก่อน ผิดกับกำลังแขนก็ไม่ค่อยแข็งแรงเหมือนผู้สูงอายุชาย ดังนั้นผู้สูงอายุหญิงจึงหันไปทำงานอย่างอื่นแทน เช่น รับจ้างทำงานบ้าน และหาของป่าขาย เป็นต้น ผู้สูงอายุที่ทำการศึกษากลับ 6 ราย พบว่า ที่ยังรับจ้างแกะสลักมีเพียง 3 รายเท่านั้น ซึ่งเป็นผู้สูงอายุชายทั้งหมด และยังมีสุขภาพแข็งแรง สามารถรับงานแกะสลักได้ไม่บกพร่อง ดังมี นายโต จินะกาศ นายอุบ จินะกาศ และนายนพ กันทาภาศ ส่วนนายทอง วงษายานัน ไม่ได้รับจ้างแกะสลักมาตั้งแต่ปี 2542 แล้ว ด้วยเหตุผลที่ว่าสายตาไม่ค่อยดี เนื่องจากงานแกะนั้นต้องอาศัยสายตาดีเป็นสำคัญ เพราะเป็นงานที่ต้องใช้ความประณีตของฝีมือในการแกะพอสมควรดังนั้นเมื่อนายทอง เริ่มมีอาการของตาฝ้าฟาง มองไม่ชัด ทำให้แกะพลาดถูกเท้าตัวเองได้ จึงเลิกแกะสลักไปด้วยเหตุผลที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุไม่ว่าจะมีฐานะค่อนข้างดีหรือฐานะยากจนก็ตาม ยังต้องประกอบอาชีพรับจ้างแกะสลักประจำอยู่กับบ้าน ทั้งนี้เพราะว่าเป็นอาชีพเดียวที่สร้างรายได้ประจำให้กับผู้สูงอายุ รวมถึงเพื่อนบ้านที่ไม่ใช่ผู้สูงอายุด้วย ดังนั้นทำให้ผู้สูงอายุมีเงินในการจับจ่ายใช้สอยเพื่อประทังประคองชีวิตไม่ให้ขัดสนนัก

ในส่วนรายได้ในการแกะสลักนั้น ผู้สูงอายุทั้ง 3 ราย ดังกล่าวจะมีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณวันละ 80-120 บาท ถ้าขยันมาก คือ ได้ชิ้นงานมากก็จะได้ประมาณวันละ 150 บาท แต่ถ้ามีเพื่อนบ้านมาชวนพูดคุยก็จะได้ชิ้นงานน้อยลง จึงเป็นเหตุให้รายได้ลดลงตามชิ้นงานนั้น ๆ

นอกจากแกะสลักประจำแล้ว ผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาก็จะมีรายได้หลักอีกอย่างหนึ่งก็คือ รายได้จากการขายผลผลิตลำไย เพราะเป็นรายได้ก้อนโตในรอบปี ซึ่งพอจะเป็นตัวแปรสร้างฐานะทางการเงินเพิ่มให้กับผู้เป็นเจ้าของสวนลำไยได้เป็นอย่างดี ในการทำสวนลำไยนั้น

พบว่า ผู้สูงอายุทั้ง 6 ราย ที่ศึกษา จะมีพื้นที่ในการเพาะปลูกลำไยมากน้อยต่างกัน ซึ่งเป็นเหตุให้มีรายได้ต่างกันไปด้วย ดังกรณีของนายไฉ จินะกาคนั้น จะมีพื้นที่ในการเพาะปลูกลำไยซึ่งอยู่ในบริเวณบ้านกินเนื้อที่ประมาณ 10 กว่าไร่ รวมไปถึงขยายพื้นที่เพาะปลูกอีก 8 ไร่ ในขณะที่นายนพ กัณฑากาศ จะมีพื้นที่เพาะปลูกลำไยประมาณ 5 ไร่ ส่วนนางหงษ์ ทาหลวงภาค มีพื้นที่เพาะปลูกลำไยเฉพาะในบ้านประมาณ 3 ไร่ ส่วนนางขัน คุณากาศ มีพื้นที่เพาะปลูกลำไยประมาณ 5 ไร่ ดังนั้นรายได้จากการขายผลผลิตลำไยจะไม่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ เช่น พื้นที่ในการเพาะปลูก ราคาลำไยที่ตกต่ำ ผลผลิตลำไยที่เกิดจากการดูแลเป็นพิเศษ เช่น หมั่นรดน้ำ ดูแลใส่ปุ๋ยสม่ำเสมอ เป็นต้น ทำให้ลำไยออกผลผลิตดี รวมทั้งวิธีการขายลำไยและกลไกของตลาดด้วย เป็นต้น

แหล่งรายได้สุดท้ายคือ การรับจ้างงานทั่วไป เช่น รับจ้างตัดต้นไม้ ถางหญ้า รับจ้างทำงานบ้าน เช่น ซักผ้า ล้างถ้วยล้างจาน และหาของป่าขาย เช่น เห็ด หน่อ ผักตำลึง เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในชุมชนนั้นไม่มีอาชีพอย่างอื่นรองรับ เช่น งานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น โดยเฉพาะการจ้างงานสำหรับผู้สูงอายุนั้นมีน้อยมาก และการเดินทางเพื่อไปทำงานนอกชุมชนของผู้สูงอายุค่อนข้างลำบากด้วย ดังนั้นงานที่ผู้สูงอายุทำก็จะเป็นงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มีการจ้างงานในชุมชนเองดังกล่าวมา กรณีนี้ที่พบมีอยู่ 3 ราย คือ นางหงษ์ ทาหลวงภาค ซึ่งเป็นผู้สูงอายุวัย 69 ปี จะมีอาชีพด้วยการรับจ้างทำงานบ้านให้กับนายจ้างบ้านใกล้เคียง งานที่นางหงษ์รับผิดชอบมีทั้ง ล้างถ้วยจาน ซักผ้า ถางหญ้า ดูแลความสะอาดบ้านปัดกวาดเช็ดถู เป็นต้น เนื่องจากนางหงษ์ไม่มีอาชีพอย่างอื่นทำ และนางหงษ์ก็เกษียณไม่เป็น ซ้ำยังสามีตายจากไปเกือบ 10 กว่าปี ภรรยาทั้งหมดจึงมาตกอยู่กับนางหงษ์แต่เพียงผู้เดียว ทำให้นางหงษ์มีความเป็นอยู่ที่ยากและยากจนขึ้น แต่นางหงษ์พอจะมีรายได้จากการรับจ้างทำงานในบ้านวันละ 50 บาทต่อวัน ซึ่งพอจะบรรเทาไม่ให้เกิดสนด้านความเป็นอยู่ได้บ้าง ทั้งนี้ถ้าวันไหนไม่สบายหรือเจ็บป่วยก็จะขาดรายได้ที่วันไป ในขณะที่นางขัน คุณากาศ วัย 78 ปี ไม่มีรายได้หลักที่แน่นอน เช่นนางหงษ์ เนื่องจากชรภาพมากแล้ว แต่นางขันก็ยังแข็งแรงพอที่จะหาของป่ามาขายเป็นบางครั้ง เช่น เห็ดถอบ หน่อไม้ เป็นต้น หรือไม่ก็หาหญ้าคาจากป่ามาสานทำหลังคาขาย ซึ่งรายได้ก็เพียงเล็กน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ เพียงแต่เป็นการทำตัวให้เป็นประโยชน์บ้าง แต่ทั้งนี้ นางขันยังมีลูกคนที่ 7 คือ นายจรูญคอยดูแลส่งกับข้าวอาหารอยู่เป็นประจำ จึงไม่เดือดร้อนมากนัก ซึ่งจะต่างกับนายนพ กัณฑากาศ ผู้สูงอายุวัย 62 ปี ที่ต้องรับผิดชอบครอบครัวอยู่ ไม่มีผู้ส่งเสียดูแล เนื่องจากลูกชายมีอาการทางสติไม่ค่อยดีสาเหตุจากการติดสารเสพติดมาก่อนฤทธิ์ของยาที่เสพยาซึ่งอยู่ในร่างกาย ไม่สามารถขับออกมาหมด ดังนั้นบางครั้งก็จะมีอาการของคนประสาท และจะอาละวาดบ้าง ความเป็นอยู่ภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเรื่องอาหารการกิน หรือ

เรื่องอื่น ๆ นายนพ ยังคงต้องรับผิดชอบทุกอย่างอยู่ แต่ทั้งนี้ นายนพยังดีที่สุขภาพยังแข็งแรง เพราะอยู่ในช่วงต้นของการเป็นผู้สูงอายุ คือ 62 ปี แต่ก็ยังดีที่นายนพได้เลี้ยงไก่ไว้เพื่อกินเนื้อ และไข่ประมาณ 60 ตัว บางครั้งยามขาดเงินทอง นายนพก็จะขายไก่เพื่อแลกกับเงิน เพื่อนำมาเป็นตัวแปรในการจับจ่ายใช้สอยอย่างอื่นแทน

ในการพึ่งพาบุตรหลานนั้น เนื่องจากผู้สูงอายุแต่ละราย มีจำนวนบุตรที่ต่างกัน และลูกบางคนก็พึ่งพาอาศัยได้ และพึ่งพาอาศัยไม่ได้ และสมัยก่อนผู้สูงอายุนิยมมีบุตรมาก เพราะต้องการพึ่งพาอาศัยในยามแก่เฒ่าชรา และยามเจ็บไข้ได้ป่วย กรณีผู้สูงอายุที่ทำการศึกษากลับ 6 รายนั้น พบว่า มีบุตรมากน้อยไม่เหมือนกัน และลูกบางคนพึ่งพาอาศัยได้ เนื่องจากลูกอบรมบ่มนิสัยมาดี แต่ในขณะที่ลูกบางคนไม่สามารถพึ่งพาได้เลย เพราะมีวแต่ที่เขวเตร่ กินเหล้ากินยา เป็นต้น สาเหตุมาจากการตามใจลูกจนเกินไปตั้งแต่เด็ก ทำให้เด็กมีปัญหาเมื่อโตขึ้นเป็นหนุ่ม ทั้งยังเป็นภาระให้กับผู้สูงอายุผู้เป็นผู้บังเกิดเกล้าอีก ดังกรณีรายละเอียดที่ว่ามี คือ นายไถ จินะภาส มีบุตรทั้งสิ้น 7 คน บุตรส่วนใหญ่ของนายไถ จะพึ่งพาอาศัยได้เกือบหมด ดังคนแรกคือ นายจำนงค์ คนที่ 3 นางสาวอารีย์ คนที่ 4 คือ นายสนั่น ซึ่งยังเป็นโสด และอาศัยอยู่กับนายไถ ยังช่วยกันทำมาหากิน เช่น แกะสลัก ดูแลสวนลำไยช่วยกัน แม้นายสนั่นจะติดคุก 1 ปี ในส่วนที่เหลือ 2 คน ก็ยังช่วยกันดูแลครอบครัวช่วยพ่อแม่อยู่ ในกรณีของบุตรคนที่ 5 คือนางทองดี คาบูน้อย คนที่ 6 คือนางบุญทิว กันติไพศาล แม้จะแต่งงานมีครอบครัวไปแล้ว ก็ยังแวะเวียนช่วยเหลือนายไถอยู่เสมอ เช่น ยามฤดูกาลเก็บเกี่ยวลำไยเพื่อขายผลผลิตนางทองดี ก็จะมาช่วยเหลือผู้เป็นพ่อเสมอ ในขณะที่นางบุญทิวจะรับภาระนำลำไยที่เก็บเกี่ยวได้ช่วยเหลือพ่อขายตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ต่างจังหวัด และในกรุงเทพฯ ส่วนนายอุบ จินะภาส ผู้สูงอายุวัย 68 ปี ภรรยาได้ตายแล้วมีบุตร 3 คน ซึ่งเป็นหญิงทั้งหมด แต่นายอุบ จะอาศัยอยู่กับลูกคนสุดท้องคือนางฟ่องศรี ใจกาส และลูกเขยกับหลานอีก 1 คน นายอุบ ได้ยกบ้านที่ตนสร้างขึ้นให้กับลูกสาว และลูกเขยเป็นผู้ดูแล และนายอุบก็อาศัยอยู่ในบ้านดังกล่าว มีลูกสาว และลูกเขยเป็นผู้ดูแลอุปการะอยู่ ไม่ว่าจะเป็นค่าน้ำ ค่าอาหาร ค่าไฟ เป็นต้น ลูกสาว และลูกเขยจะเป็นผู้รับผิดชอบช่วยกัน ในขณะที่นายนพ กันทะกาศนั้น มีลูกอยู่ด้วยกัน 2 คน แต่ผลสุดท้ายกับพึ่งพาอาศัยไม่ได้แม้คนเดียว เพราะว่า ลูกชายคนแรก ก็มีอาการทางประสาทสติไม่ค่อยดี จึงพึ่งพิงอะไรไม่ค่อยได้ ส่วนลูกสาวก็หนีไปอยู่บนดอยกับสามีหนุ่มคนใหม่ที่เป็นกะเหรี่ยง และมีอายุอ่อนกว่าเป็นสิบปี คงทิ้งหลานอีก 2 คน เป็นภาระให้นายนพ และภรรยารับผิดชอบต่อไป ส่วนนายทอง นั้น ถือว่ายังดี แม้มียูก 5 คนที่พึ่งพาอาศัยไม่ได้เลย เพราะต่างก็มีภาระในการรับผิดชอบครอบครัว แต่ทั้งนี้ นายทองก็ยัง มีนางศรีวรรณ ซึ่งเป็นบุตรที่เกิดกับภรรยาคนแรกของนายทอง

คอยช่วยเหลือดูแลเรื่องอาหารการกินอยู่ จึงทำให้นายทองไม่ค่อยเดือดร้อนเรื่องอาหารการกินนัก ทั้งนี้นายทองยังมีบ้านหลังโต ที่ทำด้วยไม้สักอย่างดี ที่นางลาววัลย์ แสนมุล ลูกสาวคนสุดท้ายที่ก่อสร้างไว้ให้ในราคาสองแสนกว่าบาทก่อนเสียชีวิตด้วยการถูกแทงตาย ทำให้นายทอง และภรรยาที่มีบ้านที่คืออาศัยอยู่กับลูกของนางลาววัลย์ ซึ่งจะต่างกับภรรยาของนางขัน คุณากาศ วัย 78 ปี สามิได้เสียชีวิตไปแล้วเมื่อปี 2537 นางขันถือว่าเป็นผู้สูงอายุที่ยากจนคนหนึ่ง และมีลูกมากที่สุดถึง 9 คน แต่เสียชีวิตไปแล้ว 2 คน ซึ่งลูกที่เหลืออีก 7 คน ก็ยังพึ่งพาอาศัยไม่ได้ จะพึ่งพิงได้บ้างก็เฉพาะนายจรูญ ลูกชายคนที่ 7 ที่ยังคงส่งเสียเรื่องอาหารการกินไม่ให้ฝืดเคืองนัก สาเหตุที่ลูกคนอื่น ๆ ไม่เอาใจใส่ดูแลนางขันก็ด้วยสาเหตุที่ว่านางขันมีความลำเอียงในเรื่องรักลูกไม่เท่ากันดังที่กล่าวรายละเอียดไปแล้ว ส่วนรายของนางหงษ์ ทาหลวงกาศ วัย 69 ปี สามิได้ตายไปแล้วเกือบ 6 ปี นางหงษ์มีบุตรถึง 5 คน และเป็นชายหมด ไม่มีลูกผู้หญิงที่พอพึ่งพาอาศัยได้เลย นางหงษ์มีความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างลำบากขูดสน เพราะพึ่งพาอาศัยลูก ๆ ในการดูแลไม่ได้เลย ต้องทำงานรับจ้างคนอื่นซึ่งได้วันละ 50 บาท ซึ่งไม่เพียงพอ ทั้งนี้นางหงษ์ยังต้องรับภาระอันหนักอีกคือ ต้องเลี้ยงหลานแฝดอีก 2 คน ที่ลูกชายและลูกสะใภ้ทิ้งไว้ให้ดูแลรับผิดชอบอยู่ และยังต้องรับผิดชอบดูแลลูกชายอีก 2 คน ที่ชอบเที่ยวเตร่กินเหล้าทุกวัน ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ ริด โถบุพพการิตนเองเพื่อนำเงินไปกินเหล้าเที่ยวเตร่ต่อไป นางหงษ์จึงตกอยู่ในสถานะจำยอม และทนลำบากเพื่อลูก ๆ และหลานต่อไป แต่ที่ยังพอพึ่งพาอาศัยได้ในบางครั้งก็เฉพาะลูกคนโตที่ชื่อนายดำรงค์ ซึ่งยังมีน้ำใจต่อผู้เป็นแม่ ที่ยังเจียดเงินทองมาส่งให้นางหงษ์ใช้คือ ประมาณ 3-4 เดือน จะส่งเงินมาให้ประมาณ 500-1,000 บาท แต่มาระยะหลังตั้งแต่ปี 2542 นายดำรงค์ก็ไม่ได้ส่งเงินมาอีกเลย ทั้งนี้เพราะว่าต้องดูแลรับผิดชอบครอบครัวที่มีภาระเรื่องค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น เพราะลูกต้องเรียนหนังสือสูงขึ้น จึงทำให้ไม่ได้ส่งเสียดูแลนางหงษ์เหมือนกับที่ผ่านมา แต่ทั้งนี้นางหงษ์ก็ไม่ได้ว่าอะไร เพราะเห็นความจำเป็นของลูกจึงเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น

สุขภาพอนามัยและการรักษา ในประเด็นเรื่องสุขภาพอนามัยนี้ ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการออกกำลังกาย โรคภัยไข้เจ็บ และการรักษาสุขภาพ เนื่องจากผู้สูงอายุในบ้านหนองผึ้ง ไม่มีแบบแผนในการออกกำลังกายที่ชัดเจน เฉกเช่นในตัวเมืองใหญ่ ๆ ที่มีการจัดสถานที่ออกกำลังกาย ที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสุขภาพ และสวนสาธารณะ เป็นต้น ดังนั้นการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ จึงเป็นไปในลักษณะ การทำงานไปด้วย หมายถึง ขณะทำงานถือว่าเป็นการออกกำลังกายภายในตัว เช่น ไปสวน ถางหญ้า รับจ้างทั่วไป นั่งแกะสลัก เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการออกกำลังกายที่เป็นประโยชน์ทั้ง 2 อย่าง คือ ได้กำลัง เพื่อรักษาสุขภาพ และได้งาน เพื่อรายได้

ด้วย ผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาก็จัดอยู่ในประเภทนี้เหมือนกัน เพราะในแต่ละวันผู้สูงอายุจะไม่ไปไหน ถ้าไม่นั่งแกะสลัก ก็จะออกไปสวนลำไย หรือไม่ก็รับจ้างถางหญ้า ตัดไม้ เป็นต้น ทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้ไม่มากนักในแต่ละวัน เป็นการออกกำลังกายที่ผู้สูงอายุเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพการทำงานในชีวิตประจำวันไปด้วย

ส่วนโรคภัยไข้เจ็บในวัยสูงอายุเป็นเรื่องปกติธรรมดา เพราะเป็นโรคที่มากับวัยที่อายุมากขึ้น เช่น โรคเกี่ยวกับหูดตา โรคปวดข้อเจ็บกระดูก เป็นต้น ในรายผู้สูงอายุที่ทำการศึกษานั้นพบว่า ผู้สูงอายุประสบกับโรคประจำตัวที่แตกต่างกันไป เช่น กรณีของนายทองนั้น จะมีโรคประจำตัว คือ โรคเกี่ยวกับผิวหนังอักเสบ โรคกระเพาะอาหาร ในขณะที่นายอุบ จะเป็นโรคโรคตีดวงทวารหนัก และนางหงษ์กับนางชันจะเป็นโรคที่เกี่ยวกับตา คือ มีอาการเจ็บตา และน้ำตาไหลตลอด และจะมองเห็นไม่ค่อยชัด เป็นต้น

แต่ทั้งนี้จะมีโรคหนึ่งที่ผู้สูงอายุจะพบเจอเหมือนกัน คือ โรคโรคตีดวงทวารหนัก ซึ่งสาเหตุมาจากการนั่งแกะสลักที่นานเกินไป ไม่ค่อยเปลี่ยนอิริยาบถ แต่จะอยู่ในอาการนั่งอิริยาบถเดียว โรคนี้จะปรากฏในรายผู้สูงอายุที่เป็นชาย ที่ชอบนั่งแกะนาน ๆ เช่น นายไธ นายอุบ และนายนพ กรณีนายไธนั้น ได้เคยเป็นโรคโรคตีดวงทวารนี้มานานแล้ว แต่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ด้วยยาฉีด ที่หมอประจำบ้านหรือหมอเมืองเป็นผู้รักษาให้ดังที่กล่าวไป ในขณะที่นายอุบและนายนพก็เป็นโรคนี้มานาน แต่ยังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ เพียงแค่บรรเทาอาการเวลาโรคนี้กำเริบเท่านั้น ด้วยการกินยาแผนปัจจุบัน และยาสมุนไพร เป็นต้น

ส่วนนางชัน และนางหงษ์ จะเป็นโรคที่เกี่ยวกับสายตาค้ำค้ำกัน อันเนื่องมาจากอาการที่คันที่บริเวณนัยตา และจะขี้เบา ๆ ตลอดเวลา อาการของโรคจะมีน้ำตาไหลเป็นประจำ และแสบตา ทำให้ต้องซับน้ำตาอยู่ตลอด ซึ่งผู้สูงอายุทั้งสอง ได้ซื้อยาหยอดตามารักษา เพื่อให้หายขาด แต่ทั้งนี้เพียงแค่บรรเทาอาการของโรคเท่านั้น ไม่ถึงกับรักษาให้หายขาดได้ ในขณะที่นายทองก็เป็นโรคตานี้เหมือนกัน แต่ไม่ถึงกับรักษาด้วยยาหยอดตาหรือสถานพยาบาล เพราะนายทองเป็นโรคตาที่เป็นไปตามวัยสูงอายุ ที่เริ่มมีอาการฝ้าฟางของสายตา มองเห็นไม่ค่อยชัดเจน เป็นเหตุให้นายทอง เลิกงานแกะสลักไปโดยปริยาย เพราะไม่เช่นนั้น อาจแกะสลักถูกเท้าตัวเอง ทำให้ได้รับอันตรายได้

อาการเจ็บข้อปวดกระดูก ก็เป็นอีกโรคหนึ่งที่เกิดกับคนวัยสูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุที่ศึกษาพบว่า เป็นโรคนี้เช่นกัน กรณีนายทอง มีอาการปวดเท้าอยู่ประจำ ต้องนวดขาตนเองเวลาที่มีอาการปวดข้อกระดูกขึ้นมา ส่วนนายนพ ก็เป็นโรคปวดเอว เพราะนั่งก้มแกะสลักนาน แต่ นายนพ ชอบดื่มสุราใส่ยาแดงเหล้า เพื่อรักษาอาการเจ็บปวดเอว นายนพถือว่า ถ้าได้ดื่มเหล้า

แล้ว จะหลับสบาย ตื่นขึ้นมา ก็ไม่ค่อยเจ็บปวดร่างกายเท่าไรนัก จึงเป็นเหตุให้นายนพชอบดื่มสุราเป็นอาจิม หลังจากเลิกแคะสลักแล้วในตอนเย็น ในขณะที่นายอุบก็มีอาการปวดเข่า แต่นายอุบไม่ชอบดื่มสุราเหมือนนายนพ แต่นายอุบใช้ชีวิตทางธรรมชาติ คือหากปวดเมื่อยเมื่อเกิดขึ้นเมื่อไร ก็ไม่รักษาปล่อยให้หายเอง กล่าวคือ เป็นเองก็หายเอง บางครั้งนายอุบชอบนั่งสมาธิเพื่อพิจารณาความเป็นจริงของร่างกาย ทำให้ระงับความเจ็บปวดไปด้วย ตามที่นายอุบเล่าให้ฟัง

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้น ย่อมมีการรักษาตามวิธีการของแต่ละคน ผู้สูงอายุในแต่ละคนจะหาวิธีการรักษาโรคของตัวเองที่ประสบหลายวิธี ซึ่งพอแยกได้ว่า มีทั้งที่ซื้อยากินเองตามร้านขายยาแผนปัจจุบันทั่วไป และไปอนามัย รายผู้สูงอายุที่มีเงินน้อย ก็ไปรักษาที่คลินิกใกล้หมู่บ้าน ซึ่งยาที่ทางคลินิกได้จัดให้ ผู้สูงอายุหลายคนกล่าวว่า เป็นยาที่มีคุณภาพกว่ายาของอนามัยชุมชนที่จัดให้ สามารถรักษาโรคบางโรคให้หายขาดได้ มากกว่ายาที่ซื้อกินเอง และยาที่มีไว้บริการที่อนามัยชุมชน

กรณีของนายทอง นายไล และนายอุบ เป็นผู้สูงอายุที่ฐานะทางการเงินดีกว่าผู้สูงอายุที่ฐานะค่อนข้างลำบาก เช่น นางหงษ์ เป็นต้น ดังนั้นเวลาเจ็บป่วยไม่สบายผู้สูงอายุที่ฐานะค่อนข้างดีจะเข้ารับการรักษาตามคลินิกใกล้หมู่บ้านมากกว่าไปอนามัยของตำบล และซื้อยากินเอง ในขณะที่นางหงษ์ และนางขันนั้น หากเจ็บป่วยไม่สบายก็จะใช้บริการของอนามัย โดยมีบัตรสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่รักษาฟรี ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เกี่ยวกับค่ายาทั้งสิ้น แต่ทั้งนี้ผู้สูงอายุหลายคนกล่าวเหมือนกันว่า ทางอนามัยของชุมชนนั้น มีแต่ยาสำหรับกินเท่านั้น ไม่มียาฉีดที่รักษาโรคไว้บริการผู้ป่วยแต่อย่างใด จากการสอบถามเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล ได้เล่าว่าเนื่องจากยาคัดนั้นเป็นยาที่ไม่มีการบัญชีเบิกจ่าย ซึ่งยาฉีดบางอย่างก็มีต้นทุนแพง ดังนั้นทางอนามัยจึงไม่มียาฉีด เพราะไม่สามารถเบิกได้ คงมีเพียงแต่ยาชนิดเม็ดสำหรับคนไข้ไว้รับประทานเท่านั้น ดังนั้นหากผู้ป่วยต้องการรักษาโรค ด้วยการฉีดยาฉีด จึงจำเป็นต้องใช้บริการของทางคลินิก แม้จะเป็นค่ายาที่แพง สำหรับผู้สูงอายุบางรายก็ยินดีจ่าย เพื่อแลกกับการรักษาโรคที่มีคุณภาพกว่า

ในส่วนของสวัสดิการที่รัฐจัดให้ หรือองค์กรเอกชนอื่น ๆ ที่มาบริการสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า มีเพียงแค่ 2 ประเด็นเท่านั้น คือ 1. บัตรสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ที่สามารถเข้ารับการรักษาฟรีได้ตามอนามัยของสาธารณสุข และตามโรงพยาบาลตามที่บัตรระบุไว้ 2. เงินสวัสดิการ 300 บาท ที่รัฐจัดให้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แต่ทั้งนี้ในชุมชนหนองผึ่ง ผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาก็ได้รับเงินสวัสดิการ 300 บาทนี้ มีเพียงไม่กี่รายเท่านั้น คือ นางหงษ์ ทาหลวงกาศ และนางขัน คุณกาศ เท่านั้น แต่สำหรับนายนพ ก้นตากาศ เมื่ออยู่ในฐานะยาก

จน แต่ก็ไม่ได้รับเงินส่วนนี้ นายนพจึงบ่นเป็นประจำว่าทำไมไม่ได้รับเงินส่วนนี้เลย ทั้งนี้สาเหตุก็เพราะว่า เงินดังกล่าวตกมาถึงหมู่บ้านไม่เพียงพอต่อผู้สูงอายุที่มีถึง 23 คน ดังนั้นทางผู้ใหญ่บ้านและกรรมการของหมู่บ้านจะจัดให้เฉพาะที่เห็นว่ามีความลำบากจริง เช่น ผู้สูงอายุที่พิการ และยากจนจริง ๆ ดังนั้นในส่วนของ นายไล นายอุบ และนายทอง ผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างดีของชุมชนได้ให้ความเห็นว่า สมควรแล้วที่เงินจำนวนนี้ควรจัดให้กับผู้สูงอายุที่ลำบากยากจน และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

เงื่อนไขหรือปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม

ภายใต้เงื่อนไขการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งกิจกรรมที่ว่านี้ เป็นความเกี่ยวเนื่องและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้สูงอายุต้องพบปะเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะดีหรือยากจนก็ตาม ทั้งนี้เพราะว่า ไม่ว่าจะงานสังคมใด เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ตลอดจนงานบุญต่าง ๆ เป็นต้น ผู้สูงอายุทั้ง 6 ราย ที่ทำการศึกษาอยู่ พบว่า ในแต่ละราย ก็จะมีบทบาททางสังคมที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป เช่น บทบาทของนายนพ นั้นจะเป็นหมอประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะว่านายนพได้รับการยอมรับจากชุมชนให้เป็นผู้ที่ทำพิธีเลี้ยงผีในหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนของแต่ละปี ชาวบ้านจะมารวมตัวกันเลี้ยงผีครั้งใหญ่ อันเป็นผีชุมชนประจำหมู่บ้าน เพื่อบวงสรวงวิญญูณบรรพบุรุษให้มาปกป้องรักษา ให้มีความอยู่เย็นเป็นสุข และความสงบสุขภายในชุมชน นอกนี้นายนพยังมีหน้าที่เป็นกรรมการประจำหมู่บ้าน แต่ก็ไม่มีบทบาทด้านนี้มากนัก เพราะเพียงแต่เป็นผู้เข้าร่วมฟัง และรับรู้เกี่ยวกับความเป็นไปในเรื่องน้ำเท่านั้น ในขณะที่นางหงษ์นั้น มีกิจกรรมทางสังคมที่เรียบ ๆ ง่าย ๆ เช่น วันสำคัญทางศาสนา งานปอยหลวง งานบุญของวัด เป็นต้น นางหงษ์ก็จะไปร่วมตามปกติ ซึ่งไม่มีกิจกรรมที่โดดเด่นนัก ทั้งนี้เพราะว่านางหงษ์นั้นเป็นผู้สูงอายุหญิงที่ชราภาพและยากจน ทำให้สถานภาพทางสังคมด้อยกว่าผู้สูงอายุที่เป็นชาย และมีฐานะดีกว่า แต่มีงานหนึ่งที่นางหงษ์ไปร่วมมิได้ขาด คือ งานศพที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และบ้านใกล้เคียง ตรงกันข้ามกับนายไลเนื่องจากเป็นผู้สูงอายุยุคแรกของหมู่บ้านหนองผึ่ง จึงได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้าน ประกอบกับนายไลเคยมีบทบาท และทำหน้าที่หลายอย่างดังรายละเอียดที่กล่าวข้างต้น เช่น นายไล เคยรับบทบาทเป็นประธานหรือเป็นผู้นำทางสังคม และทำประโยชน์ให้กับสังคมหลายประการ อาทิเช่น เป็นประธานสหกรณ์บ้านหมื่นข้าว เป็นประธานธนาคารเพื่อการเกษตรรุ่นที่ 5 และเคยเป็นประธานกลุ่มข้าวบ้านหนองผึ่ง เป็นต้น สังเกตได้ว่าในแต่ละบทบาทหน้าที่ที่ได้รับของนายไลนั้นจะเกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำชุมชนทั้งสิ้น และเป็นบทบาทที่มีเกียรติที่น้อยคนในชุมชนจะได้รับเช่นนี้ ทั้งนี้เพราะนายไลได้รับการยอมรับนับถือจากชุมชน ให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่

นี้ ซึ่งนายไลก็ทำได้ดีและมีผลงาน ไม่มีปัญหาอะไร ผนวกกับนายไลเป็นผู้สูงอายุที่มีอภยาศยดี ร่าเรึงแจ่มใส มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงเป็นที่รักและเคารพของคนในชุมชน ในขณะที่นางขันนั้น เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุหญิงเช่นนางหงษ์ และอายุจะมากกว่านางหงษ์ จึงมิได้มีบทบาทเด่นเช่น นายไล และไม่มีกิจกรรมที่เด่นชัดนัก แต่ทุกครั้งที่มีงานทางสังคม เช่น งานศพ งานทำบุญวัด งานปอยหลวง เป็นต้น หากไม่เจ็บป่วยอะไร นางขันก็จะไปร่วมเสมอเช่นเดียวกัน ในขณะที่ นายอูบ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่เป็นน้องชายของนายไล และเป็นที่เคารพนับถือของชุมชนไม่แพ้ นายไลผู้เป็นพี่ชาย กิจกรรมทางสังคมที่นายอูบเข้าไปมีบทบาท เช่น การเป็นอาสาสมัครของ หมู่บ้าน ทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น ดูแลเรื่องสุขภาพของคนในชุมชน อาทิเช่น การชั่งน้ำหนัก เด็กแรกเกิด ตำรวจประชากรในหมู่บ้าน เรื่องการเกิด การตาย คนพิการ คนสูงอายุ เป็นต้น นอกจากนี้เนื่องจากนายอูบเป็นผู้มีประสบการณ์ทางสังคมมากกว่าผู้สูงอายุรายอื่นในชุมชน จึงได้รับเลือกให้เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุในบ้านหนองผึ้ง ได้มีการริเริ่มกิจกรรมใหม่ ๆ ให้กับ ชมรมผู้สูงอายุ เช่น การอนุรักษ์ประเพณีโบราณ เช่น การจับสาวในอดีต การทำดอกไม้จันทน์ ขาย เพื่อนำเงินเข้าชมรม การประกวดคนตรีพื้นบ้าน เป็นต้น การที่นายอูบได้รับเลือกให้เป็น ประธานผู้สูงอายุในบ้านหนองผึ้ง ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความ สามารถหลายด้าน และเป็นไว้นือเชื่อใจเคารพรักของคนในชุมชนเฉกเช่นนายไล ซึ่งเป็นพี่ชาย ของนายอูบ หลายครั้งนายอูบได้รับทาบทามให้เป็นเจ้าแก่ฝ่ายชายเพื่อไปสู่ขอเจ้าสาวฝ่ายหญิง ให้กับเจ้าบัว นอกจากนี้ นายอูบยังเป็นที่ปรึกษาของคนในชุมชน เช่น การมาปรึกษาของเพื่อน บ้านในเรื่อง การแต่งงานหรืองานมงคลต่าง ๆ ก็จะมาดูแลทุกข์ยามยากกับนายอูบเป็นประจำ เป็นต้น ในขณะที่นายทอง เพื่อนสนิทของนายอูบนั้น ก็มีได้มีบทบาทเด่นเหมือนกับนายไล และนายอูบ แต่นายทองก็ไปร่วมงานทางสังคม เช่นเดียวกับผู้สูงอายุรายอื่น ๆ เช่น การไปงาน ศพ งานแต่งงาน และงานเลี้ยงศิประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ส่วนการพบปะเพื่อนบ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะหรือพูดคุยกันนั้น พบว่า นายอูบกับ นายทองเป็นเพื่อนสนิทกันจะแวะเวียนมาเยี่ยมเยียนพูดคุยกันเสมอ ในขณะที่นางดำภรรยาของ นายทองซึ่งเป็นเพื่อนวัยเดียวกันกับนางขัน ก็จะไปมาหาสู่กันประจำ เรื่องที่สนทนาพูดคุยกัน ส่วนมาก เป็นเรื่องทำมาหากิน เช่น การทำสวน การแกะสลัก หรือรับจ้างงานอื่น ๆ หรือไม่มี ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น คนเป็นเอดส์ตาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการรวมตัวของผู้สูงอายุ นั้นจะเป็นไปในลักษณะวัยเดียวกันมากกว่าวัยอื่น กล่าวคือ ผู้สูงอายุกับผู้สูงอายุเหมือนกันที่จะ พบปะพูดคุยกัน ทั้งนี้เพราะว่าการปรับตัวสำหรับผู้สูงอายุกับวัยอื่นนั้นมันน้อย เช่น กับกลุ่มวัย กลางคน และกลุ่มวัยรุ่น เป็นต้น ดังนั้นผู้สูงอายุจึงจับกลุ่มคุยในวงผู้สูงอายุด้วยกัน ทั้งนี้อาจเป็น

เพราะว่า การมองโลก ค่านิยม และความสนใจในสิ่งเดียวกัน จึงทำให้ผู้สูงอายุด้วยกันคุยกันถกถาคอและเข้าใจกันมากกว่าวัยอื่นดังกล่าว ส่วนปฏิสัมพันธ์ผู้สูงอายุกับวัยอื่นดังที่กล่าวมาจะไม่ค่อยมี หรือมีก็มีน้อย เช่น เวลาเดินผ่านหน้าบ้าน หรือเดินสวนทางกันก็ทักทายกันธรรมดาไม่มีพิเศษหรือสนิทสนมกันมากนัก

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่พอจะยึดโยงให้คนสูงอายุผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น คือ การออกงานทางสังคม โดยเฉพาะงานที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นพิเศษ คือ งานศพ งานศพเป็นเพียงงานเดียวที่คนสูงอายุจะไปร่วมไม่เคยขาด และไปร่วมทุกคืนจนกว่าจะถึงวันเผาหรือวันฌาปนกิจศพ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า ประการแรกผู้ตายได้ล่วงลับไปแล้ว ไม่มีวันที่จะมาพบกันได้ อีก เป็นการจากไปตลอดกาล ประการที่สอง การไปร่วมงานศพทุกครั้ง ตั้งความหวังไว้ว่า เมื่อถึงเวลาที่ตนต้องตายจากไปเช่นคนอื่น ๆ คนเหล่านั้นก็จะมาช่วยงานตนบ้าง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนทดแทนเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ยึดโยงความสัมพันธ์และมิตรภาพเกี่ยวยึดกัน ได้เป็นอย่างดี

ส่วนความสัมพันธ์ทางเครือญาติของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็ทางสายเลือดหรือการแต่งงานนั้น ผู้สูงอายุทุกคนจะขาดการติดต่อสัมพันธ์กันมานานหลายปี เช่น นายบพ แมมีพี่น้องที่อยู่หมู่บ้านใกล้กัน ก็ไม่เคยมาเยี่ยมเยียนกัน ในขณะที่ย้ายหงษ์นั้น ไม่มีญาติที่อยู่ในบ้านหนองผึ่งเลย จะมีก็อยู่ห่างไกลกันไม่ค่อยแวะเวียนมาเยี่ยมเยียนกัน จะพบกันครั้งก็เฉพาะงานสังคม เช่น งานศพ งานบุญวัด เป็นต้น ในการขาดติดต่อสัมพันธ์กันนั้น เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ประการแรก ญาติพี่น้องส่วนหนึ่งได้ล้มหายตายจากไป เพราะความแก่เฒ่า และความเจ็บป่วย ประการที่สอง บางคนต่างชราภาพเป็นอุปสรรคในการเดินทางไปมาหาสู่กันในการพบปะญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกล จึงยุติการไปเยี่ยมกัน ประการที่สาม ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาว่าทุกคนมีภาระรับผิดชอบมากมายต้องทำมาหากิน ดูแลบ้าน เลี้ยงลูกหลาน จึงทำให้ไม่มีเวลามากพอที่จะออกเที่ยวเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง จึงเป็นเหตุให้ขาดการติดต่อกันไป แต่ทั้งนี้ก็เชื่อว่าจะไม่เจอกันเลยตลอดชีวิต เพราะว่ายังพอมีงานทางสังคม เช่น งานศพ งานวันสงกรานต์ งานบุญทางศาสนา เป็นต้น ที่พอจะเชื่อม โยงให้ผู้สูงอายุกับญาติพี่น้องได้พบเจอกัน